

A GLOBAL FUND FOR SURVIVORS OF
CONFLICT-RELATED SEXUAL VIOLENCE

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ НАДАННЯ РЕПАРАЦІЙ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА, ПОВ'ЯЗАНОГО З КОНФЛІКТОМ, В УКРАЇНІ

УКРАЇНА

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ НАДАННЯ РЕПАРАЦІЙ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА, ПОВ'ЯЗАНОГО З КОНФЛІКТОМ, В УКРАЇНІ

Травень 2022

Амаль Нассар, д-рка Катерина Бусол та Алекса Сидор-Чорторійська

ЗМІСТ

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ	5
РЕЗЮМЕ	6
I. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ	8
1. Про проєкт, його партнерів, авторів і подяки	8
1.1. Про проєкт	8
1.2. Про партнерів проєкту	8
1.3. Про авторів	9
1.4. Подяки	10
2. Методологія	10
2.1. Мета дослідження	10
2.2. Завдання дослідження	10
2.3. Методологія дослідження	11
2.4. Межі дослідження	13
II. ВСТУП	16
III. СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО, ПОВ'ЯЗАНЕ З КОНФЛІКТОМ, В УКРАЇНІ	19
1. Контекст конфлікту в Україні	19
2. Природа, обсяг і масштаби сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом в Україні	22
2.1. Ставлення до гендерно-обумовленого та сексуального насильства	22
2.2. Перешкоди для повідомлення про сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом	23
2.3. Обсяги, масштаби, форми та типи злочинів	24
IV. СПРИЙНЯТТЯ, ПОТРЕБИ ТА ПРІОРИТЕТИ ТА РИЗИКИ ДЛЯ ПОСТРАЖДАЛИХ	36
1. Вплив сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, на постраждалих	38
1.1. Психологічні впливи	38
1.2. Вплив на сім'ю та суспільство	40
1.3. Фізичні та медичні впливи	43
1.4. Економічні наслідки	44
2. Потреби постраждалих	45
3. Обізнаність постраждалих про репарації	49
4. Погляди, очікування та рекомендації постраждалих	50
4.1. Види репарацій	50
4.2. Форми репарацій	51
5. Відповідальність за надання репарацій	56
6. Роль постраждалих	56
6.1. Участь	56
6.2. Роль постраждалих	57
6.3. Підтримка та розширення можливостей	57

V.	ДОРОЖНЯ КАРТА РЕПАРАЦІЙ	59
1.	Міжнародні зобов'язання з прав людини, правові та політичні основи репарацій	59
1.1.	Міжнародні зобов'язання України	59
1.2.	Міжнародні зобов'язання Російської Федерації	61
1.3.	Обов'язки збройних формувань на Сході України	63
2.	Право на правовий захист і репарації в Україні	64
2.1.	Основи політики щодо правового захисту та репарацій в Україні	64
2.2.	Судові механізми надання репарацій	67
2.3.	Доступ до кримінального правосуддя за СНПК в Україні	68
2.4.	Міжнародні засоби правового захисту	71
VI.	АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ І ЗАГРОЗ У ПИТАННЯХ РЕПАРАЦІЙ	74
1.	Загрози для ефективних репарацій за сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом	74
1.1.	Продовження конфлікту й брак доступу до тимчасово окупованих чи неконтрольованих урядом територій	74
1.2.	Безкарність і брак визнання та способів допомоги	74
1.3.	Брак консультацій із постраждалими	74
2.	Можливості для репарацій	75
2.1.	Шляхи розробки програми адміністративних репарацій в Україні	75
2.2.	Поточні розслідування злочинів, пов'язаних із збройним конфліктом	75
2.3.	Гуманітарна допомога та програми розвитку	76
2.4.	Санкції як шлях до фінансових репарацій	77
2.5.	Технічна допомога та вивчені уроки	78
VII.	РЕКОМЕНДАЦІЇ	80
VIII.	ВИСНОВКИ	83
	ДОДАТОК I: ДЕМОГРАФІЧНИЙ ЗРІЗ ПОСТРАЖДАЛИХ, ЯКІ ВЗЯЛИ УЧАСТЬ В ІНТЕРВ'Ю	84
	ДОДАТОК II: ГЛОСАРІЙ	85
	ДОДАТОК III: БІБЛІОГРАФІЯ	91

© krblokhin/iStock

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

ВПО	Внутрішньо переміщені особи	РПЛ	Рада ООН з прав людини
ГА ООН	Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй	ПТСР	Посттравматичний стресовий розлад
ДНР	«Донецька народна республіка»	СБУ	Служба Безпеки України
ЄКПЛ	Європейська конвенція з прав людини	СММ ОБСЄ	Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ
ЄС	Європейський Союз	СНІД	Синдром набутого імунодефіциту
ЗПСШ	Захворювання, що передаються статевим шляхом	СНПК	Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом
ЗСУ	Збройні сили України	СЦГІ	Східноукраїнський центр громадських ініціатив
ЛГБТКІ+	Лесбійки, геї, бісексуали, трансгендери, квіри, інтерсексуали	ТКУ	Територія, контрольована урядом
ЛНР	«Луганська народна республіка»	ТНКУ	Територія, не контрольована урядом
МГП	Міжнародне гуманітарне право	УВКБ ООН	Управління Верховного комісара ООН у справах біженців
МКС	Міжнародний кримінальний суд	УВКПЛ	Управління Верховного комісара ООН з прав людини
МКЧХ	Міжнародний комітет Червоного Хреста	ФСБ	Федеральна служба безпеки
НУО	Неурядові організації	ЮНФПА	Фонд народонаселення ООН
ОБСЄ	Організація з безпеки й співробітництва в Європі		
ООН	Організація Об'єднаних націй		

РЕЗЮМЕ

Збройний конфлікт в Україні триває з 2014 року, а поступ у досягненні його політичного вирішення практично відсутній.¹ Ситуація на місцях продовжує погіршуватися після повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року, що призвело до руйнування інфраструктури, масового переміщення населення й завдання значної шкоди цивільним та іншим особам, що перебувають під захистом Женевської конвенції.² На початку квітня 2022 року Верховний комісар ООН з прав людини (УВКПЛ) підрахував, що кількість загиблих становила від 15600 до 16000 осіб; від 39000 до 41000 людей отримали поранення.³ Станом на травень 2022 року 7,7 млн осіб стали внутрішньо переміщеними особами,⁴ а в Європі було зареєстровано понад 4,5 млн біженців, майже 3 млн із яких подали документи до програм тимчасового захисту в Європі.⁵ Оскільки збройний конфлікт досі триває, кількість повідомлень про випадки сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом (СНПК), скоєних російськими військовими, зростає.⁶ Точні оцінки неможливі через безліч проблем, включаючи безупинні бойові дії та травматичність досвіду, пережитого постраждалими, що перешкоджає його розголошенню. А втім, наявна інформація вказує на те, що СНПК набуло шокувального характеру і дає підстави для побоювань, що звістки про відомі інциденти є лише вершиною айсберга.

Вчинення СНПК в Україні не нове явище. Його скоювали всі сторони конфлікту з 2014 року (меншою мірою – українські війська) у місцях позбавлення волі, блоктажах на лінії розмежування та населених пунктах зі збільшеною військовою присутністю.⁷

У районах, що тимчасово контролювали російські війська, у 2022 році повідомляли про випадки згвалтування та інших форм сексуального насильства, які, схоже, відбувалися в будинках цивільних, а також у місцях, використовуваних цивільними як укриття.⁸ Разом із тим дослідження й розуміння повного масштабу та характеру СНПК, скоєного з початку вторгнення, потребуватиме часу.

Початкова увага в цьому дослідженні була зосереджена на оцінці статусу та можливостей надання репарацій постраждалим СНПК в Україні в контексті, що передувало повномасштабному вторгненню Росії в Україну 2022 року, зокрема шляхом взаємодії з постраждалими від СНПК з 2014 року, але до 2022 року. Проте, з огляду на нинішню ситуацію, дослідження присвячене пошуку шляхів репарацій у світлі нових обставин та дедалі більшої нагальності цього питання.

Автори дослідження визнають, що СНПК в Україні триває, що має руйнівні наслідки для окремих людей, сімей і суспільства. У межах цього дослідження були опитані особи, які пережили СНПК з 2014 року і вказала на вкрай низький рівень задоволення своїх медичних, психологічних та економічних потреб. Хоча не всім постраждалим було відомо про право на репарації, вони вказали на його важливість і сприймають його як частину відновлення справедливості. Опитані потерпілі віддали перевагу індивідуальним формам репарацій, як-от компенсації та реабілітації, але також вимагали колективних символічних репарацій на зразок публічного

1 OHCHR, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 15 June 2014' (15 June 2014) para 3 www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/HRMMUReport15June2014.pdf дата звернення: 6 травня 2022 року.

2 Situation in Ukraine (Jurisdiction) ICC-01/22 (2022) paras 2, 4 www.icc-cpi.int/ukraine дата звернення: 8 червня 2022 року.

3 'Ukraine: Civilian Casualty Update 3 April 2022' (OHCHR News, 3 April 2022) www.ohchr.org/en/news/2022/04/ukraine-civilian-casualty-update-3-april-2022 дата звернення: 6 травня 2022 року.

4 Ця статистика змінюється щодня. Для перегляду поточних даних див.: <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine> дата звернення: 1 травня 2022 року.

5 UNHCR, 'Ukraine Refugee Situation' (1 червня 2022 року) <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine> дата звернення: 1 травня 2022 року.

6 Insecurity Insight, 'Ukraine Rape as a Weapon of War April 2022' (April 2022) <https://insecurityinsight.org/wp-content/uploads/2022/04/Ukraine-Rape-As-A-Weapon-of-War-April-2022.pdf> дата звернення: 1 травня 2022 року; Weronika Strzyżyńska and Isobel Koshiw, 'Rush to Get Emergency Contraception into Ukraine as Reports of Rape Rise' *The Guardian* www.theguardian.com/global-development/2022/apr/28/russia-ukraine-emergency-contraception-amid-rape-reports дата звернення: 1 травня 2022 року.

7 OHCHR, 'Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine 14 March 2014 to 31 January 2017' (31 січня 2017 року) www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/ReportCRSV_EN.pdf дата звернення: 16 травня 2022 року.

8 Emma Farge, 'UN to Set Up Inquiry into Possible Russian War Crimes in Ukraine' Reuters (12 травня 2022 року) www.reuters.com/world/europe/un-rights-chief-says-many-ukraine-abuses-may-among-war-crimes-2022-05-12/ дата звернення: 19 травня 2022 року.

визнання шкоди, якої зазнали постраждалі від СНПК, та надання статусу постраждалого. Переміщені особи наголошували на нагальній потребі в житлі, відновленні документів та підтримці в працевлаштуванні. Під час консультування з постраждалими перед російським вторгненням 2022 року, постраждалі висловлювали страх повторення злочинів і вимагали гарантій неповторення. Важливо, що постраждалі від СНПК погодилися, що для ефективного відшкодування завданої їм шкоди процес розробки програм репарацій повинен передбачати їх повноцінну й ефективну участь.

В Україні не існує комплексної державної політики щодо засобів правового захисту та репарацій для постраждалих від конфлікту, зокрема від СНПК.⁹ Оскільки кількість постраждалих продовжує зростати, закладання підвалин для адекватної та всеосяжної програми репарацій стає дедалі актуальнішим. Попри наявність викликів під час заснування програм репарацій, не останніми з яких є триваючий збройний конфлікт і вчинення СНПК, існують також і можливості. Поточні внутрішні міжнародні зусилля, зокрема в галузі підзвітності, гуманітарної допомоги та санкційних режимів, є важливими напрямками для просування створення й фінансування програм репарацій.

Підвищена увага міжнародного співтовариства до ситуації в Україні та політична підтримка України й українського народу мають супроводжуватися діями щодо підтримання всіх кроків, необхідних для відстоювання прав постраждалих, зокрема на всеосяжні та адекватні репарації. Також необхідні термінові проміжні репарації, щоб задовольнити нагальні потреби постраждалих від СНПК та запобігти непоправній шкоді. У цьому розумінні міжнародна спільнота потребує підтримки, технічної допомоги та фінансування для просування пропозиції Президента В. Зеленського щодо створення компенсаційного фонду, що може дозволити збільшити обсяги компенсацій та інших форм репарацій. Надаючи нагальні проміжні репарації та розпочинаючи невідкладну роботу щодо створення комплексної програми репарацій, Україна може стати взірцем у забезпеченні своєчасного відшкодування шкоди, завданої постраждалим, у момент гострої необхідності.

Основні рекомендації щодо надання репарацій постраждалим в Україні:

- **Президенту України:** публічно визнати тяжкість злочинів і правопорушень, скоєних проти постраждалих від СНПК, а також явну шкоду, якої вони зазнають, вказавши, що такі порушення та злочини є протиправними діями, що не допускаться й будуть усунуті. Видати Указ президента про створення комплексної програми репарацій, а також термінової проміжної програми репарацій, фонду для надання репарацій та реєстру потерпілих;
- **Кабінету Міністрів України:** забезпечити, щоби право потерпілих на засоби правового захисту та репарації було включено в загальні політико-правові рамки діяльності уряду в контексті реагування на збройний конфлікт, зокрема в систему притягнення винних до відповідальності;
- **Верховній Раді України:** розробити та затвердити законодавство для визнання СНПК та надання репарацій постраждалим шляхом заснування комплексної адміністративної програми репарацій, що включає різні форми репарацій;
- **Офісу Генерального прокурора:** вжити заходів для забезпечення того, щоб розслідування та переслідування СНПК зробили свій внесок в адміністративні програми репарацій та інші механізми перехідного правосуддя в майбутньому, наприклад, шляхом введення ключової документації про шкоду, завдану постраждалим СНПК, та реєстру цієї групи потерпілих;
- **Міжнародній спільноті:** вжити конкретних заходів для подальшого доступу постраждалих до засобів правового захисту та репарацій, зокрема шляхом надання технічної допомоги Кабінету Міністрів та вивчення способів фінансування репарацій – наприклад, шляхом переспрямування підсанкційних активів.

9 OHCHR, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 1 August 2020- 31 January 2021' (01 березня 2021 року) пара 32 <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Countries/UA/31stReportUkraine-en.pdf> дата звернення: 8 квітня 2022 року.

I. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ

1. Про проєкт, його партнерів, авторів і подяки

1.1. Про проєкт

Global Survivors Fund (Глобальний фонд допомоги постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом (далі – Фонд)) у співпраці з ГО «Блакитний птах», Східноукраїнським центром громадських ініціатив та ГО «Трус хаундс» провели дослідження, щоб визначити потреби постраждалих від СНПК в Україні у репараціях, а також можливості їх надання постраждалим судовим та адміністративним шляхом. У цьому дослідженні представлено та проаналізовано очікування постраждалих стосовно репарацій, а також запропоновано практичні, конкретні та обґрунтовані національним українським контекстом рекомендації для політиків та інших відповідних суб'єктів на національному та глобальному рівнях щодо розробки та надання репарацій, орієнтованих на потреби постраждалих, в Україні. Сам по собі процес підготовки цього дослідження мав меті покращити розуміння та обізнаність щодо прав постраждалих на відшкодування та створити подальший поштовх для надання повноцінних репарацій постраждалим від СНПК в Україні з огляду на їхні потреби.

Це дослідження є частиною «Глобального дослідження щодо репарацій» (англ. «Global Reparations Study»), розпочатого Фондом у 2020 році та зосередженого на стані та можливостях надання репарацій за СНПК у понад 25 країнах.¹⁰ «Глобальне дослідження щодо репарацій — це результат зусиль численних учасників на чолі з Фондом у співпраці з понад 40 національними та міжнародними партнерами, включаючи мережі та групи постраждалих. Він спрямований на надання рекомендацій щодо подальших дій на

основі потреб і прагнень постраждалих, а також визначення потенційних обсягів підтримки серед ключових суб'єктів і конкретні дії для розширення доступу до відшкодування шкоди постраждалим від СНПК у всьому світі.

1.2. Про партнерів проєкту

Глобальний фонд допомоги постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, було започатковано в жовтні 2019 року доктором Денісом Муквеге та пані Надією Мурад, лауреатами Нобелівської премії миру 2018 року. Його місія полягає в розширенні доступу до репарацій для потерпілих від СНПК у всьому світі, заповнити в такий спосіб цю задовжену прогалину. Фонд працює над забезпеченням проміжних репарацій у ситуаціях, коли держави або інші сторони не можуть чи не бажають виконувати своїх обов'язків. Фонд також виступає за те, щоб відповідальні суб'єкти й міжнародне співтовариство розробляли програми репарацій, а також надає експертизу та технічну підтримку, щоби скеровувати держави та громадянське суспільство в розробці таких програм. Підхід Фонду, орієнтований на потреби постраждалих, є наріжним каменем його роботи. Для більш детальної інформації перейдіть за покликанням: www.globalsurvivorsfund.org.

Блакитний птах – громадська організація, створена у серпні 2015 року, що зосереджується на комплексній та системній роботі з людьми, які пережили полон та тортури, а таж членами їх сімей та родин зниклих безвісти. «Блакитний

10 GSF, 'Global Reparations Study' www.globalsurvivorsfund.org/guide дата звернення: 29 травня 2022 року.

птах» надає кризові консультації, психологічну підтримку та послуги кваліфікованої психотерапії, а також соціальні та юридичні послуги. Організація відстоює права жертв катувань на національному міжнародному рівнях, а також надання регулярних психологічних консультацій звільненим військовополоненим та цивільним ув'язненим. Для більш детальної інформації перейдіть за покликанням: <https://bluebird.com.ua/en/>.

Східноукраїнський центр громадських ініціатив (СЦГІ) — громадська неприбуткова організація, заснована в грудні 2002 року в м. Луганську. Місія Центру – розвивати та підтримувати здатність українського суспільства протистояти поточним викликам на основі принципів демократії та верховенства права через дослідження, освіту та адвокацію. Від початку збройного конфлікту на Сході України у 2014 році основними напрямками діяльності організації є документування грубих порушень прав людини, зокрема сексуального та гендерно-обумовленого насильства, незаконного затримання, катувань, участі дітей у збройних формуваннях тощо. У своїй роботі Центр приділяє значну увагу гендерному аналізу конфлікту, підготовці тематичних доповідей та інформуванню суспільства. Центр є однією із організацій-засновників коаліції «Справедливість заради миру на Донбасі», що документує воєнні злочини, скоєні під час збройного конфлікту на Донбасі з 2014 року. Для більш детальної інформації перейдіть за покликанням: www.totalaction.org.ua.

Трус хаундс — команда правозахисників, які працюють над документуванням воєнних злочинів і злочинів проти людяності в умовах війни з 2014 року. Із метою пошуку правди, переслідування злочинців і захисту незахищених, «Трус хаундс» прагне: підвищити якість національного правосуддя при переслідуванні міжнародних злочинів, скоєних

в Україні; притягнути до відповідальності на національному та міжнародному рівнях винних у міжнародних злочинах, скоєних в Україні; захистити жертв війни; документувати міжнародні злочини та інші серйозні порушення прав людини в частинах пострадянського простору, що вражені збройними конфліктами. Для більш детальної інформації перейдіть за покликанням: <https://truth-hounds.org/en/start-2/>.

1.3. Про авторів

Амаль Нассар — фахівчиня з питань міжнародного правосуддя зі значним досвідом документування злочинів, пов'язаних зі збройними конфліктами, зокрема сексуального насильства й злочинів проти дітей, а також доступу до правосуддя та репарацій. Вона є штатною експерткою Justice Rapid Response («Джастіс Репід Респонс» («Правосуддя швидкого реагування»)) — мережі фахівців у сфері кримінальної юстиції, що розслідують, аналізують, рапортують і оприлюднюють висновки про міжнародні злочинні грубі порушення прав людини. Наразі пані Нассар консультує агенції системи ООН й інші міжнародні організації, зокрема й Глобальний фонд допомоги постраждалим жертвам від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом. Раніше працювала з низкою громадських структур, як-от Коаліцією за міжнародний кримінальний суд і Міжнародною федерацією за права людини, депільно відстежувала діяльність Міжнародного кримінального суду (МКС), зокрема в галузі прав жертв.

Д-рка Катерина Бусол — українська юристка, яка спеціалізується на міжнародному праві прав людини, гуманітарному, кримінальному праві, перехідному правосудді, гендерній рівності та культурній спадщині. Наразі працює старшою викладачкою в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» і є співробітницею Інституту з вивчення Східної та Південно-Східної Європи ім. Лейбніца. Катерина консультувала різні міжнародні організації, зокрема ООН Жінки, стосовно перехідного правосуддя, а також запобігання й реагування на сексуальне насильство, пов'язане зі збройним конфліктом. У минулому — співробітниця Королівського інституту міжнародних відносин Chatham House, юридична консультантка Global Rights Compliance і запрошена фахівчиня Офісу прокурора Міжнародного кримінального суду.

Алекса Сидор-Чорторийська — нещодавня випускниця Женевського інституту міжнародних відносин та розвитку, магістерка дивелопментальних студій. Виконувала роль наукової помічниці Глобального фонду допомоги постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, у межах дослідження щодо репарацій, а також була задіяна в розробці внутрішніх механізмів реагування на проблеми внутрішньо переміщених осіб (ВПО) і їх реабілітації в Україні (до ескалації 24 лютого 2022 року). Її зацікавленість Україною зумовлена вихованням у змішаній україно-американській родині у штаті Нью-Джерсі та життям серед згуртованої діаспори, що шанує українську культуру й мову.

1.4. Подяки

Глобальний фонд допомоги постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, «Блакитний птах», Східноукраїнський центр громадських ініціатив та «Трус хаундс» висловлюють вдячність усім постраждалим від насильства за їхню мужність і готовність узяти участь у цьому дослідженні. Завдяки їхній відкритості ми можемо бути певними, що результати праці є змістовними й відповідають реаліям, пережитими жертвами СНПК.

Ми дякуємо Йоганні Амайї Панче, провідній аналітичині даних Фонду, за її зусилля в організації систематизації даних й аналітичного процесу, а також Вішну Варатараяну, науковому співробітнику Фонду, за підтримку в презентації висновків цього дослідження. Автори та Фонд вдячні Камерон Кайс й Елізабет Старлі, інтернам «Глобального дослідження щодо репарацій (англ. «Global Reparations Study»)» при Фонді та студентам магістерської програми «Перехідне правосуддя» Женевського інституту міжнародних відносин та розвитку за їхню дослідницьку роботу. Автори висловлюють глибоку подяку Естер Дінгеманс, Кларі Сандовал, Данае ван дер Стратен Понтоз, Делії Санчез дель Ангель із команди Фонду, Володимирі Щербаченку і колективу СЦГП, Роману Авраменку й команді «Трус хаундс», Наталії Мельник й Анні Мокроусовій, а також команді «Блакитного птаха» за їхню експертизу та настанови.

Ми також вдячні Ерін Розенберг, старшій консультантці з політико-правових питань Фонду доктора Муквеге, і Фредеріці Швейгоферовій, старшій радниці з правових питань і директорці Кампанії за універсальність й ефективність системи Римського статуту МКС в організації «Парламентарі за глобальні дії», за їхню експертну оцінку й коментарі до цього звіту.

2. Методологія

2.1. Мета дослідження

Метою дослідження було визначити доступні в Україні судові й несудові засоби правового захисту для отримання репарацій за СНПК, проблеми, із якими стикаються потерпілі при отриманні репарацій, а також можливості для забезпечення швидкого, адекватного й ефективного їх надання.

2.2. Завдання дослідження

1. Надати, наскільки це можливо, огляд обсягів і масштабів СНПК, скоєного з 2014 року, враховуючи повідомлення про СНПК від початку російського вторгнення в Україну з 24 лютого 2022 року.
2. Визначити та оцінити юридичні та адміністративні засоби правового захисту для присудження репарацій постраждалим від СНПК, які зазнали насильства насильства до повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року. Розглянути вплив нового контексту на доступ до засобів правового захисту та репарацій, включаючи вивчення можливостей і проблем у доступі до репарацій.
3. Сформулювати уявлення про перспективи, потреби та очікування постраждалих щодо репарацій шляхом взаємодії з постраждалими від СНПК, скоєного з 2014 року, але до 2022 року.
4. Надати поінформовані українським контекстом рекомендації для забезпечення репарацій і проміжних репараційних заходів усім постраждалим від СНПК в Україні.

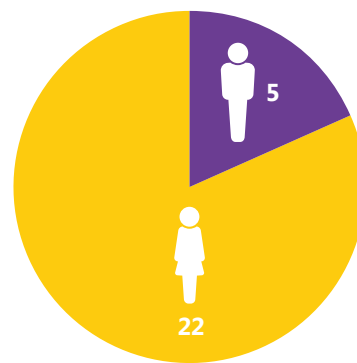
2.3. Методологія дослідження

Це дослідження було виконано з використанням змішаної кількісно-якісної методології. Були проведені напівструктуровані інтерв'ю та два обговорення у фокус-групах, а також були зібрані та проаналізовані демографічні профілі постраждалих. Автори також здійснили широке кабінетне дослідження первинних і вторинних даних.

Дослідження включало декілька етапів. По-перше, було проведено кабінетний огляд звітів, досліджень та інших матеріалів від правозахисних організацій і міжнародних органів для вивчення наявної інформації про випадки СНПК в Україні, скоєні у період з 2014 по 2021 рік, їх вплив і доступні засоби правового захисту. У листопаді 2020 року керівниця робочої групи провела оглядову місію до м. Києва, під час якої зустрілася з представниками українських організацій громадянського суспільства, міжнародних організацій та SEMA Україна, що є частиною Глобальної мережі жертв та постраждалих за припинення сексуального насильства під час війни. Мережа «SEMA» представляє

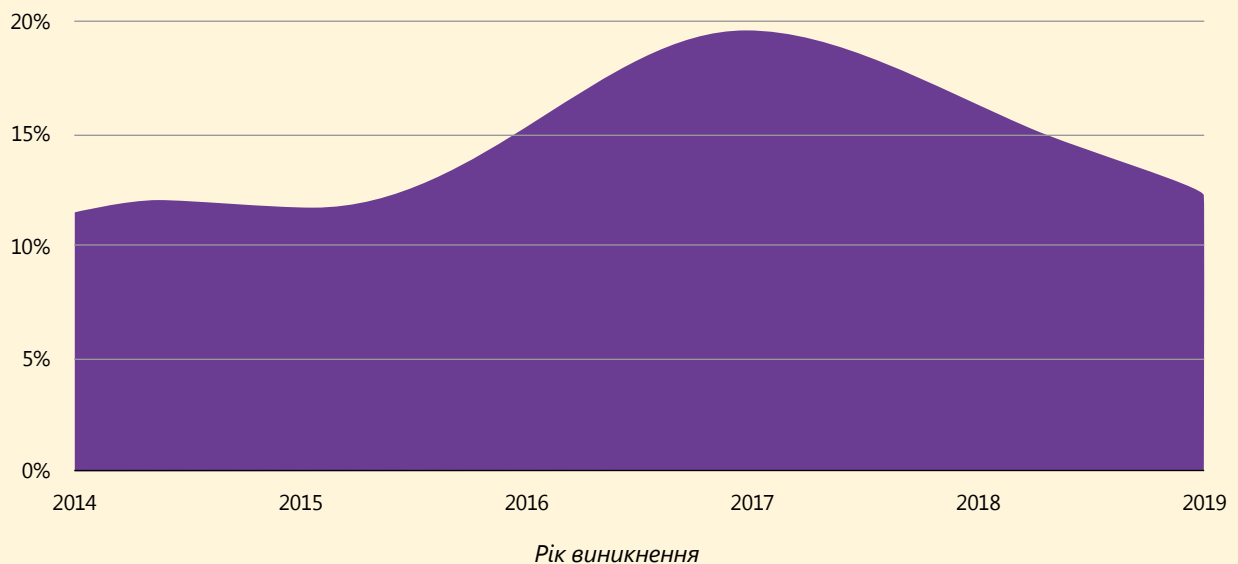
постраждалих від сексуального насильства в різних країнах і прагне «привернути увагу до використання сексуального насильства як зброї війни й закликати до змін, необхідних для припинення насильства та досягнення справедливості».¹¹ Фонд обговорив цілі цього дослідження з членами мережі «SEMA» та розглянув їх позицію щодо його проведення з урахуванням специфіки завданих потерпілим травм.

СТАТЬ ПОСТРАЖДАЛИХ

ПЕРІОД СНПК, ПЕРЕЖИТОГО ПОСТРАЖДАЛИМИ

Відсоток виникнення

Джерело: Дослідження GSF

Кількість постраждалих, які взяли участь в інтерв'ю (усього - 20)

¹¹ Детальніше див.: SEMA Global Network of Victims and Survivors to End Wartime Sexual Violence www.semanetwork.org/the-sema-global-network/ дата звернення: 9 червня 2022 року.

У виконанні цього дослідження взяли участь 27 постраждалих від СНПК. 20 із 27 постраждалих брали участь у напівструктурованих інтерв'ю, проведених науковими співробітниками з організацій-партнерів, які пізніше було закодовано й проаналізовано. Ці постраждалі заповнили стандартизовану анкету, розроблену Фондом й адаптовану до українського контексту шляхом консультацій з партнерами дослідження. Сім інших постраждалих, які були членами мережі «SEMA» в Україні взяли участь в одноденній незаписаній дискусії у фокус-групі в липні 2021 року, організованій СЦП та Фондом із дотриманням окремих частин стандартизованої анкети. Результати цієї дискусії відображені, зокрема, у рекомендаціях цього дослідження.

Питання дослідження мали на меті зрозуміти досвід постраждалих від шкоди, завданої в результаті СНПК, й оцінити їхнє розуміння та очікування щодо репарацій. Інтерв'ю проводили відповідно до принципу «не нашкодь» і ключових засад, викладених у Кодексі Мурад¹² – глобальному кодексі поведінки, що містить поточні мінімальні стандарти для забезпечення збору інформації від постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, у безпечний, ефективний та етичний спосіб. У них також враховано гендерний та культурний контексти задля мінімізації додаткової шкоди або ризику для респондентів, вимоги щодо інформованої згоди та підходи до збору даних, орієнтовані на постраждалих. Дослідження проведено з урахуванням специфіки завданих постраждалим травм і націлено на досягнення репаративного ефекту. Усім постраждалим була запропонована можливість присутності психолога під час проведення інтерв'ю. Психологи пропонували допомогу постраждалим та радили фасилітаторам, як подолати потенційну ретравматизацію. Фасилітатори обговорення у фокус-групах та збирачі даних також вжили заходів для захисту приватності й конфіденційності респондентів та учасників дискусії, наприклад, шляхом анонімізації або використання псевдонімів, а

також проведення обговорень у фокус-групах безпечних місцях, що відповідають потребам приватності. Під час обговорень у фокус-групах були організовані додаткові заходи, щоб дати постраждалим можливість поспілкуватися й висловити солідарність.

Відповіді з інтерв'ю були завантажені на захищений сервер. Їх було закодовано й проаналізовано на предмет повторюваності й частоти слів за допомогою «NVivo» – програмного забезпечення для якісного аналізу даних із метою визначення найбільш релевантних наслідків СНПК, занепокоєння, сприйняття, потреб, ризиків та вимог щодо репарацій постраждалим, а також оцінки їхнього залучення у цей процес.

Кількісні дані з демографічних профілів постраждалих також були зібрані та введені в програмне забезпечення для онлайн-опитування «KoVo Toolbox». Надалі їх було використано для розуміння вибірки постраждалих, які беруть участь у дослідженні, створення графіків та аналізу закономірностей між профілями постраждалих та їх сприйняттям, потребами й очікуваннями. Для створення діаграм на основі демографічних даних було використано програмне забезпечення «RStudio». Зрештою, дослідники Фонду ретельно переглянули стенограми та дані, розроблені програмним забезпеченням для підготовки розділів дослідження, зокрема розділу IV про сприйняття, потреби та пріоритети постраждалих.

Рекомендації дослідження впливають з розвідок Фонду і досвіду потерпілих. Останні запропонували власні рекомендації під час напівструктурованих інтерв'ю та другої фокус-групової дискусії, що відбулася у вересні 2021 року, де наукові співробітники й партнери Фонду представили попередні результати дослідження тим постраждалим, які раніше брали участь у напівструктурованих інтерв'ю в його межах. Інформація, зібрана під час першої дискусії у фокус-групі, також була використана для формування рекомендацій цього дослідження.

12 Глобальний кодекс поведінки для осіб, які збирають та використовують інформацію про систематичне сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, (Кодекс Мурад) (13 квітня 2022 року). www.muradcode.com/murad-code дата звернення: 10 квітня 2022 року.

2.4. Межі дослідження

Знахідки цього дослідження ґрунтуються на поглядах та досвіді постраждалих від СНПК з 2014-го і до 2022 року. Попри намагання партнерів дослідження, Глобального фонду, «Блакитного птаха», СЦГ та «Трус Хаундс» залучити різноманітну вибірку постраждалих, жертви випадків СНПК, скоєних у Криму не взяли участі через проблеми з доступом до півострова й обмеження в документуванні таких інцидентів. З огляду на це специфіка потреб цих груп постраждалих може бути не повністю відображена в наступних розділах.

Це дослідження було розпочато у 2020 році, на сьомому році політичного глухого кута між Україною і Російською Федерацією. 24 лютого 2022 року, на фінальному етапі роботи Фонду над цією працею, Росія розпочала повномасштабне вторгнення в Україну. Попри чималу кількість сповіщень, наведення більш детальної інформації про обсяги та масштаби сексуального насильства, скоєного в контексті вторгнення 2022 року, залишається неможливим.

Більшість рекомендацій цього дослідження надійшли від постраждалих у вересні 2021 року, які були опитані та взяли участь в обговоренні фокус-групи того ж місяця, ще до вторгнення, і здебільшого стосуються дій Кабміну щодо репарацій тим,

хто зазнав насильства з 2014 року. Незважаючи на те, що актуальність деяких наведених наразі дещо змінилась через новий сплеск бойових дій, чимало інших рекомендацій стали ще доречнішими, особливо у зв'язку зі зростанням кількості постраждалих від СНПК. Через продовження бойових дій та підвищені загрози безпеці Фонд не мав змоги проконсультуватися з постраждалими щодо необхідних змін у змісті рекомендацій; натомість їх висунули дослідники й співробітники Фонду, а також партнери в проведенні дослідження.

Ця праця наводить потенційні шляхи забезпечення репарацій потерпілим від СНПК в Україні, зокрема у світлі готовності Кабміну надати репарації постраждалим. Хоча Російська Федерація та збройні угруповання на Сході України також мають юридичне зобов'язання забезпечити репарації постраждалим, ці зобов'язання не були повністю вивчені в цьому дослідженні. Окрім того, нинішнє нехтування Російською Федерацією та збройними угрупованнями на Сході України зобов'язаннями за міжнародним правом та звичаєвим міжнародним правом у поєднанні із запереченням скоєння СНПК та інших злочинів, а також їх ставлення до жертв та постраждалого населення в цілому чітко свідчать, що ці сторони конфлікту найближчим часом навряд чи підуть на добровільні кроки щодо реалізації права потерпілих на засоби правового захисту та репарації.

Львів, Україна - 2 березня 2022 р. Евакуйовані зі сходу України біля залізничного вокзалу у західноукраїнському місті Львів.

©2022 Bumble Dee / Shutterstock

Перекрита дорога на Донецьк, Очеретинно, Україна - жовтень 2014 р.
© 2019 Ivan Semenovych / Shutterstock

II. ВСТУП

Попри те, що сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, заборонене й може бути попереджене, воно залишається поширеною прикрою рисою збройних конфліктів і має руйнівні наслідки для потерпілих у всьому світі.¹³ Після того як на початку 2014 року на Сході України та в окупованому Криму спалахнув збройний конфлікт, сексуальне насильство вчиняли всі сторони конфлікту, включно з українськими військами, хоча й у менших масштабах.¹⁴ Відтоді сексуальне насильство скоюють під час затримання осіб, на контрольно-пропускних пунктах та в інших місцях з метою нападу на цивільних й осіб, що перебувають під захистом Женевської конвенції, задля завдання болю громадам і руйнування соціального ладу. Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року кількість повідомлень про СНПК, скоєних російськими солдатами проти мирних жителів, зростає, але дійсна кількість випадків, імовірно, є вищою.¹⁵

СНПК призводить до серйозних фізичних, психологічних і соціально-економічних наслідків для постраждалих, їхніх сімей та громад. Водночас із 2014 року в Україні було досягнуто обмеженого прогресу у забезпеченні репарацій або пом'якшенні цієї шкоди. Незважаючи на те, що було досягнуто певних успіхів у напрямку кращого розуміння СНПК (відмежовуючи його від домашнього та гендерно-обумовленого насильства як проблеми, яка стосується виключно жінок або обмежується лише зґвалтуванням), репарації постраждалим від СНПК залишаються недосяжними. Прямим наслідком такої неспроможності забезпечити репарації є те, що постраждалі продовжують терпіти наслідки завданої їм шкоди без жодних відшкодувань.

У цій праці досліджується, що відомо про чисельність випадків, масштаби та природу СНПК в Україні з 2014 року, включаючи обмежену інформацію про СНПК, скоєне після російського вторгнення в Україну в 2022 році. Завдяки прямій взаємодії з постраждалими від СНПК, скоєного з 2014 року, але до 2022 року, це дослідження

дає уявлення про вплив СНПК на цих постраждалих, їхні потреби та очікування щодо доступу до репарацій, а також як можна задовольнити їх потреби. Попри те, що погляди постраждалих від СНПК, скоєних у 2022 році, не відображені в цій праці, зібрані ідеї можуть бути актуальними та інформативними для задоволення потреб усіх постраждалих. Також дослідження надає огляд законодавчих та політичних підвалин України, що стосуються СНПК, а також перешкод і можливостей, з якими постраждалі стикаються у забезпеченні репарацій. Праця також дає рекомендації щодо подальшого розвитку інституту репарацій за пережите СНПК.

Це дослідження має вісім розділів. У розділі I вказані передумови та методологія дослідження, а також представлені партнери. Розділ II, своєрідна дорожня карта, описує решту розділів цієї праці. Розділ III містить огляд контексту, природи та масштабів СНПК, що вчиняються в Україні, включаючи форми та моделі СНПК, зокрема аналізуючи особисті дані постраждалих. У розділі IV представлено кілька важливих тем, які впливали з даних, зібраних у постраждалих, серед іншого розглянуто вплив СНПК на постраждалих, їхні сім'ї та спільноти. Цей розділ показує уявлення, потреби та пріоритети постраждалих щодо репарацій, а також пов'язані з цим проблеми щодо втілення їх пріоритетів у реальність. Розділ V аналізує нормативну базу та доступні шляхи репарацій за міжнародним правом та національним законодавством, що релевантне для репарацій в Україні. У розділі VI досліджено як можливості, так і ймовірні проблеми ефективного відшкодування. У розділі VII, присвяченому рекомендаціям, описані подробиці авторські пропозиції щодо збільшення обсягу репарацій постраждалим від СНПК. Розділ VIII є останнім у цій праці та містить конкретні кроки для подальшого розвитку інституту репарацій. Зрештою, Додаток I надає огляд демографічного профілю постраждалих, а в Додатку II запропоновано глосарій ключових термінів і понять, використаних у дослідженні. дос.

13 United Nations Security Council, 'Conflict-Related Sexual Violence Report of the Secretary-General' S/2022/272 (29 березня 2022 року) <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/N2229371.pdf> дата звернення: 16 травня 2022 року.

14 Eastern-Ukrainian Centre for Civic Initiatives (EUCCI), 'War without Rules: Gender-Based Violence in the Context of the Armed Conflict in Eastern Ukraine' (2017) 82 https://totalaction.org.ua/public/upload/book/1522852942_gon_eng_web.pdf дата звернення: 6 травня 2022 року.

15 12 квітня 2022 року у своєму зверненні до парламенту Литви Президент України Володимир Зеленський сказав: "Зафіксовані сотні випадків зґвалтувань, зокрема неповнолітніх дівчат, зовсім маленьких дітей... І навіть немовляти! Про це просто страшно зараз говорити. Але це правда, але це було." See: Volodymyr Zelensky, 'Volodymyr Zelensky Address to the Parliament of Lithuania' American Rhetoric (Kyiv, Ukraine 12 April 2022) www.americanrhetoric.com/speeches/volodymyrzelenskylihuaniaparliament.htm дата звернення: 12 травня 2022 року.

Щойно вийшовши з поїзда, люди йдуть зі своїм багажем через колії у Львові, Україна – 3 березня 2022 року.

© 2022 Joel Carillet / iStock

III. СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО, ПОВ'ЯЗАНЕ З КОНФЛІКТОМ, В УКРАЇНІ

1. Контекст конфлікту в Україні

Збройний конфлікт на Донбасі на сході України був розпочатий на початку 2014 року. Упродовж восьми років політика щодо конфлікту заходила у глухий кут, коли 24 лютого 2022 року Росія вторглася в Україну, внаслідок чого бойові дії активізувалися на сході та поширилися на інші області України.

Район Донбасу охоплює Луганську область, частину якої наразі контролює самопроголошена «Луганська народна республіка» («ЛНР»), і Донецьку область, частину якої наразі контролює самопроголошена «Донецька народна республіка» («ДНР»). І «ЛНР», і «ДНР» – це сепаратистські угруповання, які підтримує Росія з 2014 року, а 21 лютого 2022 року президент Росії Володимир Путін підписав укази про визнання їх незалежними державами.¹⁶

У період з 14 квітня 2014 року по 31 грудня 2021 року, за оцінками УВКПЛ, було вбито від 14 200 до 14 400 осіб (з яких 3 404 були цивільними), від 37 000 до 39 000 осіб отримали поранення,¹⁷ і приблизно 1,5 мільйона були переміщені.¹⁸

Після російського вторгнення в 2022 році кількість втрат постійно зростає: лише за перший місяць вторгнення УВКПЛ повідомляє про 977 вбитих, 1594 поранених осіб,¹⁹ і близько 4 мільйонів біженців.²⁰

Наприкінці 2013 року в Києві почалися протести, спровоковані відмовою тодішнього президента Віктора Януковича від Угоди про асоціацію між Європейським Союзом та Україною 21 листопада 2013 року²¹ на користь тісніших економічних і політичних зв'язків з Росією.²² Ці протести, відомі як Революція Гідності, тривали і 2014 року та швидко розгортались, зокрема в Києві на центральному Майдані Незалежності (Євромайдан). Разом зі зростанням невдоволення зростала і жорстокість міліції, яка намагалася зачистити площу та придушити протестні настрої.²³ У відповідь український парламент, Верховна Рада, у січні 2014 року ухвалила антипротестний закон, що посилювало обурення мітингарів.²⁴ Під час цих акцій протесту було вбито близько 104 протестувальників, яких тепер вшановують як Небесну сотню.²⁵ 22 лютого 2014 року Рада проголосувала за відсторонення президента Януковича від посади на підставі того, що він

16 'Donetsk and Luhansk: What to know about Ukraine's rebel regions' Aljazeera (21 February 2022) www.aljazeera.com/news/2022/2/21/donetsk-and-lugansk-heres-what-we-know-about-rebel-regions дата звернення: 8 квітня 2022 року.

17 OHCHR, 'Monitoring Mission in Ukraine' (27 січня 2022 року) з https://ukraine.un.org/sites/default/files/2022-02/Conflict-related%20civilian%20casualties%20as%20of%2031%20December%202021%20%28rev%2027%20January%202022%29%20corr%20EN_0.pdf дата звернення: 7 квітня 2022 року.

18 United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), 'Ukraine Analysis: After Years of Displacement Aggravated By COVID-19, Internally Displaced Persons from Eastern Ukraine Remain in Need of Housing Solutions and Predictable Income' (22 жовтня 2021 року); United Nations Security Council, 'Resolution 2467' S/RES/2467 (2019) para 27 www.un.org/sexualviolenceinconflict/wp-content/uploads/2019/04/resolution/resolution-2467-2019/S_RES_24672019_E.pdf дата звернення: 6 квітня 2022 року.

19 'Ukraine: Civilian Casualty Update 23 March 2022' (OHCHR News, 23 березня 2022 року) www.ohchr.org/en/news/2022/03/ukraine-civilian-casualty-update-23-march-2022 дата звернення: 7 квітня 2022 року.

20 UNHCR, 'Refugees Fleeing Ukraine (since 24 February 2022)' <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine> дата звернення: 1 травня 2022 року.

21 Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part (Official Journal of the European Union, 29 травня 2014 року) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A22014A0529%2801%29> дата звернення: 8 червня 2022 року.

22 OHCHR HRMMU, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine: 15 April 2014' (15 квітня 2014 року) para 2 <https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/report-human-rights-situation-ukraine-17> дата звернення: 1 травня 2022 року.

23 Radio Free Europe/Radio Liberty's Ukrainian Service, 'Ukraine Marks 'Heavenly Hundred's Day' On Anniversary of Euromaidan Bloodshed' (20 лютого 2020) www.rferl.org/a/ukraine-marks-heavenly-hundred-s-day-on-anniversary-of-euromaidan-bloodshed/30445178.html дата звернення: 8 червня 2022 року.

24 Amnesty International, 'Ukraine: Repressive Legislation Threatens Freedom of Expression, Assembly and Association' (17 січня 2014 року) www.amnesty.org/en/documents/EUR50/001/2014/en/ дата звернення: 1 травня 2022 року.

25 'Ukraine Marks 'Heavenly Hundred's Day' On Anniversary of Euromaidan Bloodshed' (n23).

більше не може виконувати свої , оскільки залишив Україну та втік до Росії.²⁶ Виконувати обов'язки президента тимчасово призначено Олександра Турчинова, а новий прем'єр-міністр Арсеній Яценюк обійняв посаду до позачергових виборів у травні 2014 року.²⁷

За кілька днів після усунення Януковича озброєні особи захопили урядові будівлі в Сімферополі, столиці Автономної Республіки Крим.²⁸ В УВКПЛ повідомляти: *“Українська влада стверджувала, що озброєні люди належали до російських збройних сил та/або союзних місцевих воєнізованих формувань. Російський уряд наполягав на тому, що до складу військ входили не російські війська, а лише угруповання місцевої самооборони”*.²⁹ Пізніше, однак, президент Путін зізнався, що *“дав розпорядження Міністерству оборони розгорнути спецпідрозділ Головного розвідувального управління разом з морською піхотою та підрозділами спецназу”*³⁰ для сприяння захопленню півострова. 16 березня 2014 року в Криму був проведений референдум, про шахрайський характер якого широко відомо, про приєднання півострова до Російської Федерації.³¹

Фактичний контроль Росії над Кримом становить порушення міжнародного права³² та кваліфікується як окупація.³³

Ситуація з правами людини на сході України продовжувала погіршуватися, оскільки проросійські збройні угруповання отримали частковий контроль над будівлями та територією в Луганській та Донецькій областях.³⁴ У «ДНР» визнали, що до їхнього збройного угруповання входили іноземні бойовики з Росії - Північного Кавказу, зокрема Чечні.³⁵ Примітно, що Моніторингова місія УВКПЛ з прав людини в Україні *“спостерігала рух центром Донецька у світлу пору доби озброєних людей на вантажівках та бронетехніці”*.³⁶ 14 квітня 2014 року виконувач обов'язків президента України Олександр Турчинов оголосив «антитерористичну операцію» на території сходу України.³⁷ Місяць потому, у травні 2014 року, сепаратисти в Луганську та Донецьку також проголосили незалежність від України після проведення референдумів, загальноновизнаних як шахрайські та протизаконні.³⁸ Через сепаратистські референдуми зріс рівень насильства в регіоні, оскільки українські військові намагалися відновити контроль над територією.³⁹

-
- 26 'Security Council holds 'urgent' meeting on situation in Ukraine' (UN News, 28 лютого 2014 року) <https://news.un.org/en/story/2014/02/462922-security-council-holds-urgent-meeting-situation-ukraine#UxEgE4WgvN0> дата звернення: 1 травня 2022 року.
- 27 Steven Pifer, 'Ukraine: Looking forward, five years after the Maidan Revolution' (The Brookings Institution, 22 лютого 2019 року) www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2019/02/22/ukraine-looking-forward-five-years-after-the-maidan-revolution/ дата звернення: 1 травня 2022 року.
- 28 OHCHR HRMMU, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine: 15 April 2014' (n22).
- 29 Там само пара 18.
- 30 Ray Furlong, 'The Changing Story of Russia's 'Little Green Men' Invasion' (Radio Free Europe/Radio Liberty, 25 лютого 2019 року) <https://www.rferl.org/a/russia-ukraine-crimea/29790037.html> дата звернення: 16 травня 2022 року.
- 31 UNGA, 'Resolution Adopted by the General Assembly On 27 March 2014' A/RES/68/262 (1 квітня 2014 року) https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/a_res_68_262.pdf дата звернення: 16 травня 2022 року.
- 32 ICC, Office of the Prosecutor, 'Report on Preliminary Examination Activities 2020' (14 грудня 2020 року) paras 277-279 <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/itemsDocuments/2020-PE/2020-pe-report-eng.pdf> дата звернення: 16 травня 2022 року.
- 33 UNGA, 'Resolution adopted by the General Assembly on 19 December 2016. Situation of Human Rights in the Autonomous Republic of Crimea and the City of Sevastopol (Ukraine)' A/RES/71/205 (1 лютого 2017 року) <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/455/74/pdf/N1645574.pdf?OpenElement> дата звернення: 19 квітня 2022 року.
- 34 Radio Liberty, "Если не мы, то кто?" – Ткаченко о борьбе Донецка за Украину' (12 березня 2019 року) www.radiosvoboda.org/a/donbass-reali/29815701.html дата звернення: 16 травня 2022 року. Див. також інтерв'ю (2014) з І. Гіркиним, російським офіцером, у якому він заявив, що Росія відправила своє військове угруповання на Схід України для захоплення адміністративних споруд: www.youtube.com/watch?v=8mGXDcO9ugw&ab_channel=%D0%A%D0%BE%D0%BC%D1%81%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%81%D0%BA%D0.%B0%D1%8F%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B4%D0%B0 дата звернення: 7 червня 2022 року.
- 35 OHCHR HRMMU, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine: 15 June 2014' (n1).
- 36 Там само.
- 37 'Ukraine Crisis: Pro-Russian Attack in Ukraine's Horlivka' BBC (14 квітня 2014 року) www.bbc.com/news/world-europe-27018199 дата звернення: 1 травня 2022 року; 'Ukraine Crisis: Turchynov Announces Anti-Terror Operation' BBC (13 квітня 2014 року) www.bbc.com/news/av/world-europe-27013169 дата звернення: 16 травня 2022 року.
- 38 'Concern at the Consequences of the Ongoing Conflict for the Humanitarian Situation in Ukraine' (Council of Europe News, 24 червня 2014 року) <https://pace.coe.int/en/news/5093> дата звернення: 16 травня 2022 року.
- 39 Там само.

Відтоді було підписано низку угод, спрямованих на пошук способу вирішення конфлікту, наприклад угоди Мінськ-1 та Мінськ-2 2014 і 2015 років відповідно.⁴⁰ Першу Мінську угоду (Мінський протокол) 5 вересня 2014 року підписали представники України, Російської Федерації, «ДНР» і «ЛНР», а також Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), серед іншого, заради негайного припинення вогню та загалом конфлікту на сході України.⁴¹ Мінський протокол містив багато позитивних положень, на кшталт звільнення заручників і незаконно затриманих осіб,⁴² але він також містив проблемні положення, як-от: як заборона кримінального переслідування осіб за вчинення дій, пов'язаних із конфліктом, кримінально-правова оцінка яких по-різному тлумачиться сторонами.⁴³ У зв'язку з постійними порушеннями режиму припинення вогню всіма сторонами конфлікту, особливо поблизу лінії зіткнення,⁴⁴ 15 лютого 2015 року було узгоджено нові домовленості щодо припинення вогню, відомі як Мінськ-2.⁴⁵ Ця угода також включає пакет заходів щодо демобілізації комбатантів, забезпечення доступу гуманітарної допомоги

та виконання режиму припинення вогню.⁴⁶ Попри відсутність прогресу в реалізації Мінських домовленостей, вони все ще вважалися основою для вирішення конфлікту на сході України.⁴⁷ Проте за кілька днів до повномасштабного вторгнення Росії в Україну 2022 року президент Путін публічно заявив про анулювання Мінських домовленостей, оскільки Росія визнала незалежність «ДНР» та «ЛНР».⁴⁸

Збройний конфлікт в Україні був тривалим і жахливим, сталися численні порушення міжнародного права, які стосувалися українських громадян та інших осіб, які проживають на території України. З 2014 року УВКПЛ виявило, що в результаті конфлікту *“обмеження свободи пересування серйозно вплинули на реалізацію права на освіту, сімейне життя, здоров'я, роботу, соціальне забезпечення, достатній рівень життя та доступ до судової та цивільної документації”*⁴⁹ Лінія зіткнення⁵⁰ обмежує свободу пересування українців і передачу товарів та платежів,⁵¹ зокрема державних соціальних гарантій,

40 Naja Bentzen, 'Ukraine: The Minsk Agreements Five Years On' (European Parliamentary Research Service, березень 2020 року) [www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/646203/EPRS_ATAG\(2020\)646203_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/646203/EPRS_ATAG(2020)646203_EN.pdf) дата звернення: 16 травня 2022 року.

41 Mission of Ukraine to the European Union, 'Protocol on The Results of Consultations of the Trilateral Contact Group (Minsk)' (8 вересня 2014 року) <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/news/27596-protocol-on-the-results-of-consultations-of-the-trilateral-contact-group-minsk-05092014> дата звернення: 16 травня 2022 року.

42 Там само пара 5.

43 *“Ухвалити закон про недопущення переслідування і покарання осіб у зв'язку з подіями, що сталися в окремих районах Донецької і Луганської областей України”* там само, п. 6.

44 OHCHR, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 1 December 2014 to 15 February 2015' (2 березня 2015 року) paras 2-3 www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/9thOHCHRreportUkraine.pdf дата звернення: 16 травня 2022 року; OHCHR, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 15 December 2014' (15 грудня 2014 року) paras 7, 37-38 <https://reliefweb.int/report/ukraine/report-human-rights-situation-ukraine-15-december-2014> дата звернення: 16 травня 2022 року.

45 OSCE, 'Package of Measures for the Implementation of the Minsk Agreements' (12 лютого 2015 року) www.osce.org/cio/140156 дата звернення: 16 травня 2022 року.

46 Там само.

47 Michael Kimmage and Bruno L  t  , 'Is the Minsk Process for Eastern Ukraine Dead or Deadlocked?' (The German Marshall Fund of the United States) www.gmfus.org/news/minsk-process-eastern-ukraine-dead-or-deadlocked дата звернення: 16 травня 2022 року.

48 OSCE, 'Statement from the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine' (18 лютого 2022 року) www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/512596 дата звернення: 16 травня 2022 року; Rosahlee Bautista, 'Minsk Peace Agreement on Ukraine No Longer Exist' *EAC News* (24 лютого 2022 року) <https://eacnews.asia/home/details/9254> дата звернення: 14 квітня 2022 року.

49 OHCHR, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 1 August 2021- 31 January 2022' (28 березня 2022 року) пара 5 <https://reliefweb.int/report/ukraine/report-human-rights-situation-ukraine-1-august-2021-31-january-2022> дата звернення: 8 квітня 2022 року.

50 Лінія розмежування – це де-факто 500 км кордон, створений урядом України після укладення Мінських угод, що відділяє окуповану територію від території, контрольованої урядом. Для перетину лінії діють 5 КПВВ, які українці часто використовують для отримання доступу до, зокрема, медичних і соціальних послуг і відвідання своїх родин. International Crisis Group, 'Ukraine: The Line' (18 липня 2016 року) www.crisisgroup.org/europe-central-asia/eastern-europe/ukraine/ukraine-line дата звернення: 6 травня 2022 року; ACCESS Consortium, 'Eastern Ukraine: Line of Contact – Line of Separation' (січень 2019 року) 1 www.clovekvtisni.cz/media/publications/1209/file/eastern-ukraine-line-of-contact-line-of-separation-2019.pdf дата звернення: 6 травня 2022 року.

51 United Nations: Ukraine 'Freedom of movement across the line of contact in eastern Ukraine' (лютий 2020 року) 1 www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2020/03/Briefing-Note-Freedom-of-movement_2020.pdf дата звернення: 6 травня 2022 року.

пенсійних виплат,⁵² гуманітарної допомоги тощо.⁵³ Громадянські та політичні права українців, як-от: право на свободу та безпеку, свободу мирних зібрань, свободу думки та вираження поглядів, свободу віросповідання та переконань і свободу від дискримінації – також були піддані посяганню та порушені всіма сторонами конфлікту.⁵⁴ Люди в Україні також зазнали свавільного затримання, катувань, сексуального насильства та дискримінації з боку сторін конфлікту.⁵⁵ Цивільна інфраструктура, як-от: школи, будинки та лікарні – була пошкоджена та знищена.⁵⁶ Дедалі частіше повідомляють про руйнування, серйозні порушення прав людини та злочини з боку російських військ під час вторгнення 2022 року.⁵⁷ Хоча ця доповідь зосереджена на СНПК, Фонд визнає необхідність надати репарації постраждалим усім злочинів, пов'язаних із конфліктом. Важливо зауважити, що хоча це дослідження фокусується на репараціях, які має надати український уряд, Фонд підкреслює, що всі особи, винні у порушеннях міжнародного права, включаючи Росію, повинні бути притягнуті до відповідальності та зобов'язані надавати репарації жертвам.

2. Природа, обсяг і масштаби сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, в Україні

2.1. Ставлення до гендерно-обумовленого та сексуального насильства

“Одного разу сталося так, що хлопець у трамваї намагався залізи в мої труси. Тоді я навчалася в початкових класах, тож мені було років десять. Мені було занадто соромно, щоби розповісти комусь. Я стала обережною в громадському транспорті, намагалася триматися якнайдалі від незнайомих.”⁵⁸

52 Human Rights Watch, 'Ukraine: Events of 2020' (n51).

53 'UN-led aid convoy brings 23 tonnes of humanitarian goods across contact line in east Ukraine' (UN News, 23 квітня 2021 року) <https://news.un.org/en/story/2021/04/1090472> дата звернення: 6 травня 2022 року.

54 Human Rights Watch, 'Ukraine: Events of 2020' (n51).

55 OHCHR, 'Arbitrary Detention, Torture and Ill-Treatment in the Context of Armed Conflict in Eastern Ukraine 2014-2021' (2 липня 2021 року) www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Countries/UA/UkraineArbDefTorture_EN.pdf дата звернення: 6 травня 2022 року.

56 Human Rights Watch, 'Ukraine: Events of 2020' (n51).

57 Human Rights Watch, 'Ukraine: Apparent War Crimes in Russia-Controlled Areas' (3 квітня 2022 року) www.hrw.org/news/2022/04/03/ukraine-apparent-war-crimes-russia-controlled-areas дата звернення: 16 травня 2022 року; Yulia Gorbunova, 'Devastation and Loss in Bucha, Ukraine' (Human Rights Watch, 30 березня 2022 року) www.hrw.org/news/2022/03/30/devastation-and-loss-bucha-ukraine дата звернення: 16 травня 2022 року.

58 OSCE, 'OSCE-led Survey on Violence Against Women: Ukraine' (27 листопада 2019 року) 39 www.osce.org/secretariat/440312 дата звернення: 6 травня 2022 року.

Гендерно-обумовлене та сексуальне насильство та домагання були розповсюджені в Україні як до початку конфлікту в 2014 році, так і досі. За даними ОБСЄ, сім із десяти жінок в Україні зазнали психологічного, фізичного або сексуального насильства віці 15 років.⁵⁹ Хоча увага цього дослідження зосереджена на сексуальному насильстві у прямому зв'язку з конфліктом, розуміння ставлення до гендерно-обумовленого та сексуального насильства загалом, включаючи стигматизацію, прийняття та звинувачення жертви за вчинене щодо неї порушення, пояснює небажання постраждалих від СНПК повідомляти про нещастя, що з ними відбулося, або розкривати деталі своєї віктимізації, що, у свою чергу, ускладнює доступ до правосуддя та необхідних послуг.

Опитування ОБСЄ у 2019 році показало, що 24% респонденток погодилися з тим, що *“насильство щодо жінок часто спровоковане самою жертвою”*.⁶⁰ У 2018 році опитуванні Фонду ООН у галузі народонаселення (ЮНФПА) 50% чоловіків погодилися з тим, що *“якщо жінка була під дією алкоголю або наркотичних речовин, вона певною мірою винна в ситуації, що склалася”*.⁶¹ Ці шкідливі стереотипи, які транслиують звинувачення жертви за вчинене щодо неї порушення та її ізоляцію, можуть породити почуття сорому чи провини у постраждалих і відштовхнути їх від повідомлення про вчинене щодо них гендерно-обумовлене та сексуальне насильство. Вони також демонструють готовність суспільства не сприймати постраждалих та стигматизувати їх і таким чином перешкоджати їх доступу до правосуддя та репарацій.

Гендерна нечутливість і упередження притаманні також і державним установам, серед яких правоохоронні та судові органи.⁶² Це призводить до небажання поліції розглядати скарги періодичної помилкової кваліфікації сексуального

насильства як *“хуліганство”* або *“завдання тілесних ушкоджень”*.⁶³ Це приклад одного з обмежень для повідомлення про сексуальне насильство в Україні.

Слід зазначити, що останні опитування вказують на зміну поглядів на гендерні ролі та соціальну стигму щодо сексуального насильства серед української молоді, незалежно від статі. Молоді жінки також рідше звинувачують жертв у сексуальному насильстві.⁶⁴ Разом з тим, очевидно, що необхідні значні зусилля для пом'якшення стигматизації та іншого шкідливого ставлення до постраждалих від гендерного-обумовленого насильства, включаючи СНПК, а також для забезпечення їх доступу до правосуддя та необхідних послуг.

2.2. Перешкоди для повідомлення про сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом

В Україні багато постраждалих не повідомляють про СНПК та інші форми гендерно-обумовленого насильства через широкий спектр правових, психосоціальних та економічних перешкод в Україні; деякі з них існували до початку конфлікту в 2014 році. Дослідження ОБСЄ, проведене у 2018 році, присвячене насильству проти жінок у конфліктних та неконфліктних умовах, включаючи сексуальне насильство, показало, що трьома основними причинами, через які українці не повідомляли про СНПК, були такі: по-перше, постраждали переживали травму, самостійно або разом з іншою людиною; по-друге, постраждалі не воліли, щоби хтось інший дізнався про інцидент;⁶⁵ і, по-третє, що вони не вважали, що порушення, яких вони зазнали, чи злочини, жертвами яких вони стали, були достатньо серйозними, щоб повідомляти про них.⁶⁶

59 Там само.

60 Там само 19.

61 UNFPA, 'Masculinity Today: Men's Attitudes to Gender Stereotypes and Violence Against Women' (червень 2018 року) 75 <https://ukraine.unfpa.org/en/publications/masculinity-today-mens-attitudes-gender-stereotypes-and-violence-against-women> дата звернення: 6 травня 2022 року.

62 Amnesty International, 'Not A Private Matter: Domestic and Sexual Violence Against Women in Eastern Ukraine' (11 грудня 2020 року) 44, 52 www.amnesty.org/en/documents/eur50/3255/2020/en/ дата звернення: 1 травня 2022 року.

63 Там само 47.

64 Amnesty International, 'Not a Private Matter: Domestic and Sexual Violence Against Women in Eastern Ukraine' (11 грудня 2020 року) www.amnesty.org/en/documents/eur50/3255/2020/en/ дата звернення: 1 травня 2022 року.

65 OSCE, 'OSCE-led Survey on Violence Against Women: Ukraine' (n58) 53-54.

66 Там само.

Значними є психосоціальні бар'єри для повідомлення про СНПК. Згадане опитування ОБСЄ засвідчило, що двома найпоширенішими емоціями, про які повідомляли жінки після фізичного чи сексуального насильства, були страх і гнів.⁶⁷ Жертви насильства були розлючені через те, що на них напали, і налякані через те, що інші можуть дізнатися, через страх стигматизації та помсти.⁶⁸ Незважаючи на те, що чотири з п'яти жертв фізичного насильства страждали на тривалі психічні розлади,⁶⁹ і 40-55% зазнали серйозних фізичних ушкоджень, більшість досі не повідомила про порушення своїх прав.⁷⁰ Відсутність безпечних притулків і доступних соціальних або медичних послуг також може бути однією з причин того, що постраждали не повідомлятимуть про скоєне щодо них.⁷¹

Заключним основним фактором стримування повідомлення про злочини був і залишається постійно присутній збройний конфлікт. У регіонах із високим рівнем бойових дій люди часто неохоче розмовляють через страх помсти.⁷² Озброєні групи часто заважали гуманітарним службам надавати допомогу постраждалим у зонах конфлікту, позбавляючи їх можливості повідомляти про пережиті ситуації або звертатися по життєво важливу соціальну та медичну допомогу.⁷³ Для ЛГБТКІ+ осіб наявні ще менше безпечних притулків,⁷⁴ і, станом на 2020 рік, в Україні немає жодного притулку для чоловіків, постраждалих від сексуального насильства.⁷⁵

Після повномасштабного російського вторгнення 2022 року через активні бої та російські

обстріли громадяни були змушені ховатися у своїх будинках, підвалах, станціях метро та бомбосховищах упродовж днів, а іноді й тижнів.⁷⁶ Як біженці та вимушені переселенці, свої домівки покинули мільйони, більшість із яких – жінки та дівчата; вони залишали не лише свої домівки, а й часто чоловіків, батьків, братів та синів.⁷⁷ За таких жахливих обставин розкриття випадків СНПК, ймовірно, відбудеться із затримкою.

2.3. Обсяги, масштаби, форми та типи злочинів

Наявна документація про СНПК, скоєне в Україні у 2014-2021 роках, свідчить про те, що такі злочини вчинені переважно в умовах затримання чи іншого позбавлення волі постраждалих, на блокпостах та в регіонах з підвищеною військовою присутністю.⁷⁸ З причин, описаних вище, про СНПК повідомлялося із затримками. Більшість випадків СНПК траплялися у 2014 та 2015 роках,⁷⁹ але найбільш вичерпні звіти про СНПК з'явилися починаючи з 2017 року.⁸⁰ Документування спочатку було складним, оскільки правозахисні та міжнародні організації мали надзвичайно обмежений доступ до районів, контрольованих проросійськими збройними угрупованнями, і до Криму, а також через те, що постраждалі стикалися з численними перешкодами, щоб повідомити про напади, про що йшлося в попередньому розділі.⁸¹

67 Там само 47.

68 Там само vi.

69 Там само 48.

70 Там само.

71 Там само vi.

72 Там само iv.

73 Там само vi.

74 Wolfgang Benedek, Veronika Bilková and Marco Sassòli, 'Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity in Ukraine since 24 February 2022' (OSCE, 13 квітня 2022 року) 83 www.osce.org/files/f/documents/f/a/515868.pdf дата звернення: 16 квітня 2022 року.

75 Там само.

76 Там само 32, 35.

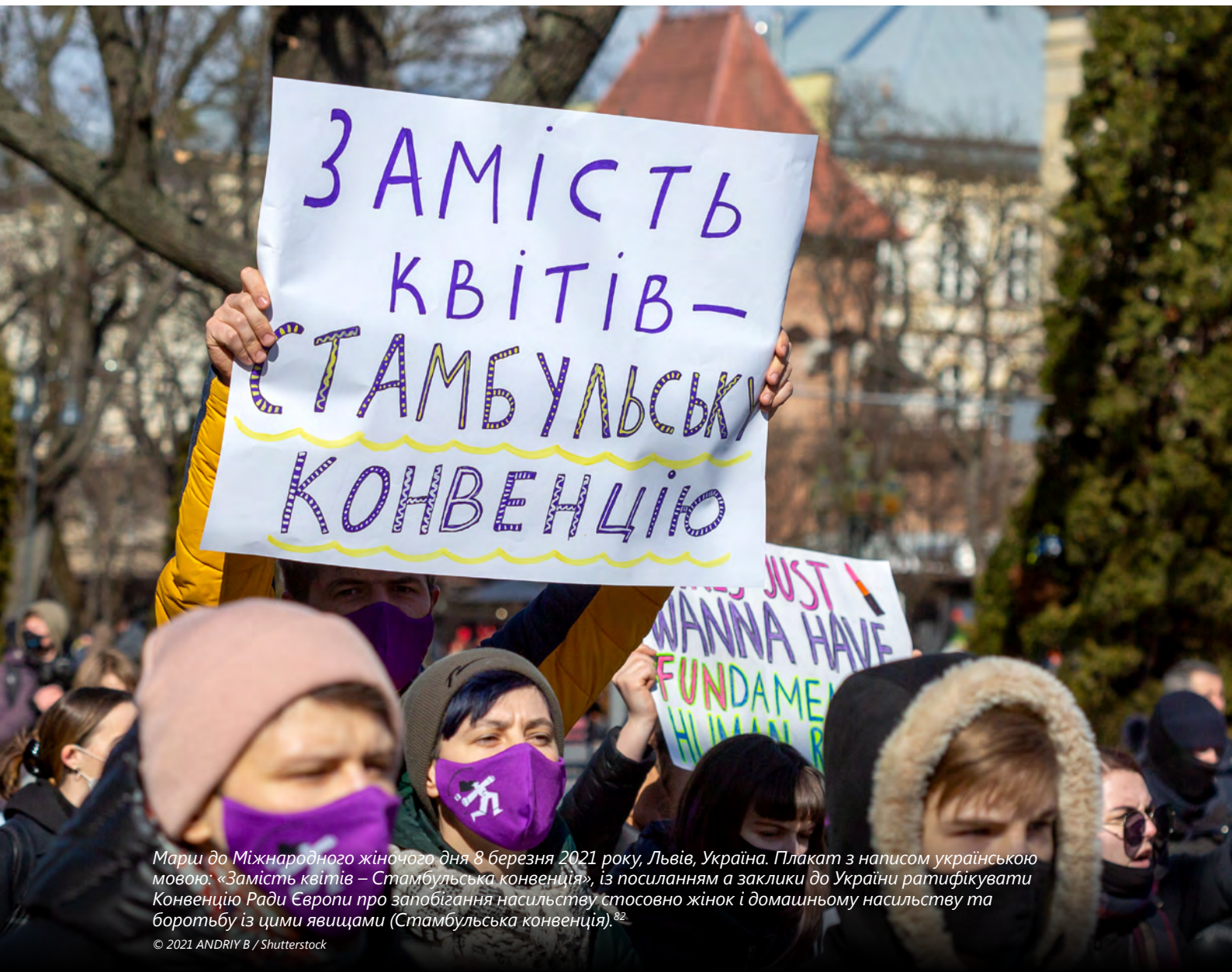
77 Wolfgang Benedek, Veronika Bilková and Marco Sassòli, 'Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine since 24 February 2022' (OSCE, 13 квітня 2022 року) www.osce.org/files/f/documents/f/a/515868.pdf дата звернення: 16 квітня 2022 року.

78 OHCHR, 'Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine 14 March 2014 to 31 January 2017' (n7) paras 65-107.

79 Amnesty International, 'Not A Private Matter: Domestic and Sexual Violence Against Women in Eastern Ukraine' (n62) 61.

80 Наприклад, заснована 2014 року Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні видала свою першу комплексну доповідь про СНПК у 2016 році: OHCHR, 'Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine 14 March 2014 to 31 January 2017' (n7) paras 6-16, 59-119, 124-136, 141.

81 Amnesty International, 'Not A Private Matter: Domestic and Sexual Violence Against Women in Eastern Ukraine' (n62) 60.

Мари до Міжнародного жіночого дня 8 березня 2021 року, Львів, Україна. Плакат з написом українською мовою: «Замість квітів – Стамбульська конвенція», із посиланням а заклик до України ратифікувати Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція).⁸²

© 2021 ANDRIY B / Shutterstock

ОУВКПЛ повідомило, що різного роду сексуальне насильство скоювали всі сторони конфлікту в період з 14 березня 2014 року по 31 січня 2017 року,⁸³ хоча українське громадянське суспільство повідомило, що випадки СНПК з боку представників держави відбувалися в меншому

масштабі.⁸⁴ При цьому в той період не було жодних доказів СНПК з тактичних міркувань, скоєного урядовими силами, збройними угрупованнями на сході України, що постраждала від конфлікту, або Росією в Криму.⁸⁵

82 Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=210 дата звернення: 8 червня 2022 року.

83 OHCHR, 'Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine 14 March 2014 to 31 January 2017' (n7) 9.

84 EUCCI, 'War without Rules: Gender-Based Violence in the Context of the Armed Conflict in Eastern Ukraine' (n14) 25-66, 73-85.

85 OHCHR, 'Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine 14 March 2014 to 31 January 2017' (n7) para 8.

Незаконне місце утримання під вартою на тимчасово окупованій території в Донецькій області, схід України, у якому СЦГП повідомили про підозри в СНПК.

© 2015 Коаліція «Справедливість заради миру на Донбасі»

У контексті вторгнення, що триває, з'являються важливі повідомлення постраждалих та свідків СНПК, вчиненого російськими солдатами. Такі нові повідомлення свідчать про те, що сексуальне насильство вчиняється там, де є військова присутність Росії в цивільних районах.⁸⁶ У 2022 році можуть існувати додаткові умови для СНПК, але для їх всебічного документування та дослідження потрібен час. Поки Генеральна прокуратура України та інші сторони проводять розслідування щодо СНПК,⁸⁷ нам ще належить побачити вичерпні звіти правозахисних груп та міжнародних органів. Таким чином, на цьому етапі важко зробити точні оцінки, але наявна інформація вказує на те, що цифри істотні (див. нижче).

2.3.1. СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО У МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ

Особи, волю яких обмежено, чи позбавлені волі, є особливо вразливими до СНПК та інших форм насильства через присутній владний елемент у відносинах між затриманим і тими, хто контролює місце позбавлення волі. Місце несвободи – це за своєю природою середовище примусу, у якому добровільна згода на статеві акти, по суті, неможлива.⁸⁸

За даними УВКПЛ в Україні, з 14 квітня 2014 року по 30 квітня 2021 року загальна кількість затриманих у контексті збройного конфлікту на сході України оцінюється в межах від 7900

86 Insecurity Insight, 'Ukraine Rape as a Weapon of War April 2022' (n6); Strzyżyńska and Koshiw, 'Rush to Get Emergency Contraception into Ukraine as Reports of Rape Rise' (n6).

87 Iryna Venediktova (@VenediktovaVI), 'Every #CRSV crime of sexual violence by the RF soldiers...' *Twitter* (9 травня 2022 року) <https://twitter.com/VenediktovaVI/status/1523704911023591424> дата звернення: 11 травня 2022 року.

88 Sara Ribeiro and Danaé van der Straten Ponthoz, UK Foreign & Commonwealth Office, 'International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict' (2nd edn, березень 2017 року) 59 www.un.org/sexualviolenceinconflict/wp-content/uploads/2019/06/report/international-protocol-on-the-documentation-and-investigation-of-sexual-violence-in-conflict/International_Protocol_2017_2nd_Edition.pdf дата звернення: 6 травня 2022 року.

до 8700, при цьому урядові сили відповідальні за 3600-4000 затримань, а озброєні групи та інші суб'єкти на території, підконтрольній самопроголошеним «республікам», відповідальні за 4300-4700 затримань.⁸⁹ 85% затриманих – чоловіки.⁹⁰ Затримання дітей було рідкісним і короточасним явищем: йдеться про десятки неповнолітніх, причому більшість із таких затримань здійснювалися на початку конфлікту.⁹¹

3-поміж осіб, яких утримують в українських державних місцях несвободи, більшість були доставлені за підозрою у підтримці незаконних збройних формувань або приналежності до них.⁹² УВКПЛ встановило, що 60% цих затримань були свавільними.⁹³ Ці особи часто зазнавали актів сексуального насильства у поєднанні з катуванням та іншим жорстоким поведінням з метою покарання, приниження та/або отримання зізнання.⁹⁴ Також на членів сімей затриманих були спрямовані погрози. Іноді зловмисники, щоб чинити тиск на затриманих чоловіків, навіть затримували жінок із їх сімей на короткий час.⁹⁵ У більшості випадків такі погрози використовувалися для того, щоб змусити постраждалих «зізнатися» чи іншим чином співпрацювати зі слідчими, охороною або військовими.⁹⁶ Як задокументовано УВКПЛ, *“згвалтування, погрози згвалтуванням, побиття та ураження електричним струмом геніталій часто використовувалися як техніка допиту”*, а в багатьох випадках дорівнювали катуванням.⁹⁷

Одна справа від травня 2015 року стосується затриманого в Харківському СБУ чоловіка. Після кількох годин тортур, щоб отримати зізнання, чоловік, який називався лікарем, увійшов до кімнати з хірургічними інструментами та стягнув штани затриманого, погрожуючи відрізати яєчка затриманому. Відтак, потерпілий здався та підписав самозвинувачувальні заяви.⁹⁸

Що стосується затримання озброєними групами та іншими суб'єктами на території, контрольованій самопроголошеними «республіками», то у звіті УВКПЛ також значено, що більшість із цих затримань були свавільними, і що такі затримання залишаються повсякденним явищем.⁹⁹ Затримані в центрах ув'язнення на територіях, які контролюються озброєними групами, окрім катувань, жорстокого поведіння та різного роду гендерного насильства, зазнавали і сексуального насильства. Особи, затримані озброєними групами на підставі своєї приналежності чи підтримки українських сил, зазнавали сексуального насильства як методу покарання, для приниження затриманих та для отримання зізнань.¹⁰⁰ Озброєні групи також вдавалися до СНПК, щоби змусити громадян передати їм свою власність.¹⁰¹ Іншими поширеними підставами, встановленими озброєними групами для затримання, були порушення комендантської години, публічне розпиття алкогольних напоїв або порушення інших суспільних норм.¹⁰²

89 OHCHR, 'Arbitrary Detention, Torture and Ill-Treatment in the Context of Armed Conflict in Eastern Ukraine, 2014-2021' (n55) para 3.

90 Там само.

91 Там само para 37.

92 EUCCI, 'War without Rules: Gender-Based Violence in the Context of the Armed Conflict in Eastern Ukraine' (n14) 25-66, 73.

93 OHCHR, 'Arbitrary Detention, Torture and Ill-Treatment in the Context of Armed Conflict in Eastern Ukraine, 2014-2021' (n55) para 5.

94 All Survivors Project Foundation, 'Ukraine' (серпень 2017 року) para 60 <https://allsurvivorsproject.org/wp-content/uploads/2017/08/Ukraine.pdf> дата звернення: 6 травня 2022 року.

95 OHCHR, 'Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine 14 March 2014 to 31 January 2017' (n7) para 65.

96 Там само.

97 Там само paras 65-66.

98 OHCHR HRMMU, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 16 May to 15 August 2017' (12 вересня 2017 року) para 64 www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UAReport19th_EN.pdf дата звернення: 6 травня 2022 року.

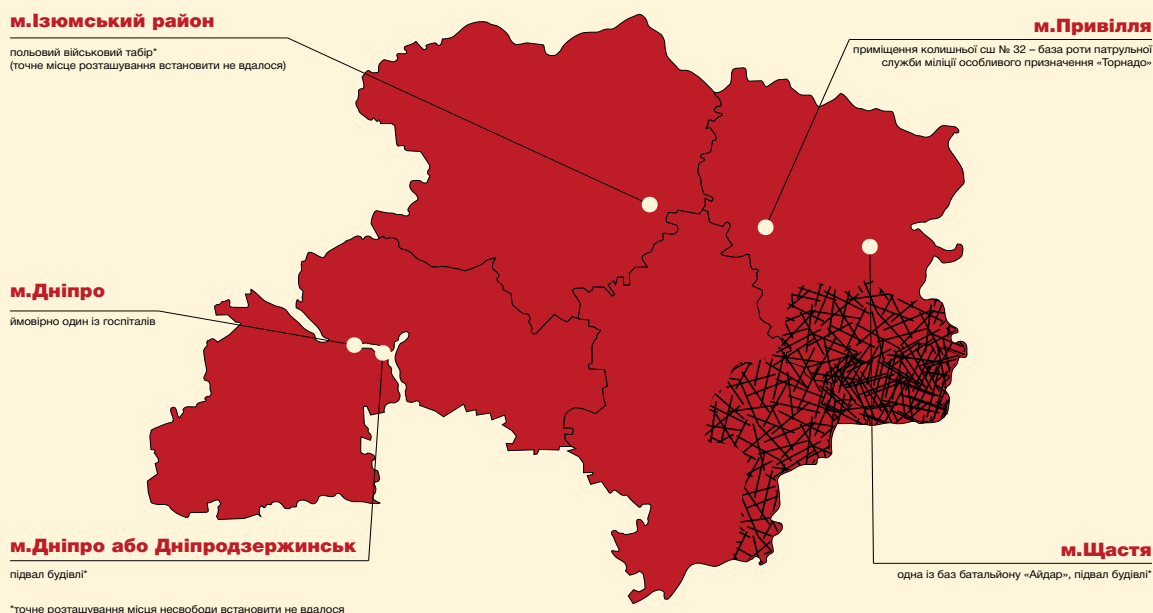
99 OHCHR, 'Arbitrary Detention, Torture and Ill-Treatment in the Context of Armed Conflict in Eastern Ukraine 2014-2021' (n55) paras 3-5, 37- 53, 71-72; OHCHR 'Monitoring Mission in Ukraine' (27 січня 2022 року) 3, 7 https://ukraine.un.org/sites/default/files/2022-02/Conflict-related%20civilian%20casualties%20as%20of%2031%20December%202021%20%28rev%2027%20January%202022%29%20corr%20EN_0.pdf дата звернення: 7 квітня 2022 року.

100 All Survivors Project Foundation, 'Ukraine' (n94) para 86.

101 OHCHR, 'Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine' (16 березня 2017 року) 19, 20 www.ohchr.org/sites/default/files/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session34/Documents/A_HRC_34_CRP.4_E.docx дата звернення: 6 травня 2022 року.

102 EUCCI, 'War Without Rules: Gender-Based Violence in Context of the Armed Conflict in Eastern Ukraine' (n14) 46-47.

КАРТА ПІДКОНТРОЛЬНИХ ЗБРОЙНИМ СИЛАМ УКРАЇНИ (ЗСУ) МІСЦЬ НЕСВОБОДИ, ДЕ ЗАСТОСОВУВАЛОСЯ СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО¹⁰³

© СЦП, 'Війна без правил: гендерно-обумовлене насильство, пов'язане зі збройним конфліктом на сході України' (2017)

За наявними дослідженнями 2017 року, жінки в незаконних місцях несвободи, ймовірно, зазнають зґвалтування, погрози зґвалтування, спроби зґвалтування, групового зґвалтування, пошкодження утроби вагітної жінки, примусової проституції, примусового оголення, примусу до спостереження сексуального насильства над іншими та примусу до спостереження за оголеними чоловіками.¹⁰⁴ Повідомляли як про поодинокі, так і про повторювані випадки сексуального насильства.¹⁰⁵ Чоловіки найбільше зазнавали примусового

оголення, зґвалтування, спроб зґвалтування, погрози зґвалтування (у тому числі з використанням предметів), удари по геніталіях або використання електричного струму через підведення проводів до статевих органів, кастрацією, образи, приниження, залякування сексуального характеру та погрози сексуального насильства проти членів сім'ї.¹⁰⁶ ІУ грудні 2015 року, наприклад, чоловіка, який перебував у СІЗО № 5, побили та зґвалтували. Потім його роздягли догола, з нього знущалися, його ображали і змушували нахилитися для проходження «ректального огляду» в мороз.¹⁰⁷

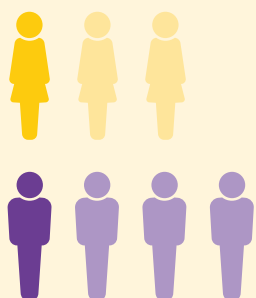
103 Там само 75.

104 Там само 49.

105 Там само.

106 Там само 48.

107 OHCHR HRMMU, 'Report on the human rights situation in Ukraine' Ukraine 16 February to 15 May 2016' (3 червня 2016 року) para 51 www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/Ukraine_14th_HRMMU_Report.pdf дата звернення: 6 травня 2022 року.

ЗГІДНО З ДОСЛІДЖЕННЯМ, ПРОВЕДЕНИМ КОАЛІЦІЄЮ “СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЗАРАДИ МИРУ НА ДОНБАСІ”, КОЖНА ТРЕТЯ ЗАТРИМАНА ЖІНКА ПЕРЕЖИЛА СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО АБО СТАЛА ЙОГО СВІДКОМ,¹⁰⁸

ПОРІВНЯНО З КОЖНИМ ЧЕТВЕРТИМ ЧОЛОВІКОМ.¹⁰⁹

Станиця Луганська, Україна – квітень 2019 року. Люди перетинають КПТ у Станиці Луганській на Донбасі.
© 2019 Kutsenko Volodymyr / Shutterstock

108 Коаліція правозахисних організацій та ініціатив «Справедливість заради миру на Донбасі» була створена в грудні 2014 року. Це добровільне неформальне об'єднання 17 громадських організацій України, переважно з Донецької та Луганської областей.

109 СЦГ, 'Війна без правил: Гендерно-обумовлене насильство, пов'язане зі збройним конфліктом на сході України' (п14) 84-85.

КАРТА ЦЕНТРІВ УВ'ЯЗНЕННЯ, КОНТРОЛЬОВАНИХ ОЗБРОЄНИМИ ГРУПАМИ, НА НЕПІДКОНТРОЛЬНІЙ УРЯДУ ТЕРИТОРІЇ, ДЕ МАЛО МІСЦЕ СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО

м.Горлівка

Колишні будівлі ДП «Артемвугілля» (пр-т Леніна, 13)
Горлівський УБОЗ у Донецькій області (пр-т Леніна, 44-А)
Прокуратура м. Горлівки (пр-т Перемоги, 96)

м.Макіївка

УБОЗ Макіївського міського відділу МВС України в Донецькій області (вул. Лебедева, 5)

м.Донецьк

Колишній Інститут релігії (Донецький християнський університет) (пр-т Ілліча, 106)
Колишнє училище внутрішніх військ (в/ч внутрішніх військ № 3037) (вул. Купріна, 1)
Колишнє Управління СБУ в Донецькій області (вул. Щорса, 62)
Будівля та допоміжні приміщення колишньої військової частини в районі «Мотель» (вул. Елеваторна)
Колишнє відділення «Нової пошти» (вул. Травнева, 66)
Будівля та допоміжні приміщення колишнього заводу «Ізоляція» (вул. Світлого Шляху, 3)
Донецький завод резино-хімічних виробів (вул. Софійська, 1)

м.Кадіївка (Стаханов)

Приміщення колишнього УБОЗу Стахановського міського відділу МВС України в Луганській області (вул. 395-ї Шахтарської дивізії, 48)
Школа-інтернат № 1 (вул. Матросова, 1)

м.Луганськ

Будівля колишнього магазину «Кохана», а також прилеглі приміщення гаражів та дитячого садочка (пл. Героїв БВВ, 10-А)
Колишні гуртожитки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (кв. Молодіжний, 20-А)
Будівля колишнього Управління СБУ в Луганській області (вул. Радянська, 79)
Колишні будівлі Луганської ОДА та Луганської обласної ради (пл. Героїв БВВ, 3)
Будівля колишньої Жовтневої районної в місті Луганську ради (31-й квартал, 14-А)
Приміщення колишнього Ленінського районного відділу МВС України в м. Луганську (кв. Шевченка, 50)

м.Алчевськ

Колишній Алчевський об'єднаний міський військовий комісаріат (вул. Горького, 35)

м.Антрацит

Колишня будівля Антрацитівської міської ради (вул. Леніна, 1)

© СЦПГ, 'Війна без правил: гендерно-обумовлене насильство, пов'язане зі збройним конфліктом на сході України' (2017 рік).

Значно менше інформації доступно про сексуальне насильство, вчинене в Криму, в тому числі пов'язаного із затриманням, через відсутність доступу до півострова правозахисних груп та інших суб'єктів інформування.¹¹⁰ Незначна наявна інформація вказує на те, що співробітники Федеральної служби безпеки (ФСБ) Російської Федерації та воєнізованих формувань, як-от «самооборона Криму»,¹¹¹ затримали українців

і кримських татар.¹¹² Крім того, об'єктами нападу стали представники спільноти ЛГБТКІ+ на півострові.¹¹³ Задokumentовані форми сексуального насильства включали зґвалтування (у тому числі з використанням предметів), удари по геніталіях або використання електричного струму через підведення проводів до статевих органів та примусове оголення.¹¹⁴

110 OHCHR, 'Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine 14 March 2014 to 31 January 2017' (n7) para 108.

111 International Partnership for Human Rights (IPHR), 'International Crimes in Crimea: An Assessment of Two and a Half Years of Russian Occupation' (вересень 2016 року) para 115 <https://iphronline.org/wp-content/uploads/2016/09/Crimea-report-Sept-2016.pdf> дата звернення: 6 травня 2022 року.

112 OHCHR HRMMU, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 16 August to 15 November 2017' (12 грудня 2017 року) para 16 www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UAReport20th_EN.pdf дата звернення: 8 червня 2022 року; All Survivors Project Foundation, 'Ukraine' (n94) para 108.

113 All Survivors Project Foundation, 'Ukraine' (n94) para 107.

114 Там само paras 109-111.

Серед задокументованих HRMMU справ стосовно Криму – справа Геннадія Афанасьєва, відомого проукраїнського активіста, якого бойовики викрали та піддавали тортурам, зокрема він зазнавав побиття, ударів електричним струмом, задушення та погроз сексуального насильства під час дворічного ув'язнення. Його було звільнено під час обміну полоненими в червні 2016 року.¹¹⁵ Інша справа стосується кримського татарина, якого ФСБ Криму затримала у вересні 2017 року після побиття, катування та погроз сексуальним насильством з метою отримання інформації для ФСБ.¹¹⁶

Хоча ще зарано робити висновки щодо повних обсягів та масштабу СНПК у місцях несвободи в контексті повномасштабного вторгнення Росії в Україну, перші повідомлення орієнтують у ситуації. На початку квітня 2022 року з'явилися звістки о те, що 15 військовослужбовців взято в полон, де їх змушували роздягатися і присідати перед чоловіками; також вони зазнавали інших форм гендерно-обумовленого насильства, як-от гоління голови.¹¹⁷

2.3.2. СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО ПОЗА МІСЦЯМИ НЕСВОБОДИ

Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, також застосовується поза місцями несвободи, зокрема вздовж лінії зіткнення на блокпостах, які з різних сторін контролюються українськими силами та проросійськими збройними формуваннями. Контрольно-пропускні пункти в'їзду-виїзду часто перетинають, оскільки громадяни України, які проживають на тимчасово непідконтрольній уряду території (ТНКУ), повинні перетинати лінію зіткнення для отримання соціальних виплат, медичної допомоги та інших послуг.¹¹⁸ У звіті УВКПЛ за 2017 рік зазначено, що було відкрито вкрай мало контрольно-пропускних пунктів, що призвело до довгих черг, які тривали годинами і навіть ночами.¹¹⁹ Труднощі під час перетину лінії зіткнення залишаються реальністю, особливо під час пандемії COVID-19.¹²⁰ Це, у поєднанні з обмеженням свободи, зокрема свободи пересування, робило будь-кого, хто перетинав лінію зіткнення, вразливим перед членами збройних формувань і груп, які контролювали блокпости.

115 OHCHR HRMMU, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 16 May to 15 August 2016' (15 вересня 2016 року) paras 158-162 www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/Ukraine15thReport.pdf дата звернення: 6 травня 2022 року.

116 OHCHR, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 16 August to 15 November 2019' (15 листопада 2019 року) para 138 https://reliefweb.int/attachments/0573550b-2fef-3eb9-9398-bb1f9483f66b/28thReportUkraine_EN.pdf дата звернення: 16 травня 2022 року.

117 '15 servicewomen returned from Russian captivity. The Russians tortured, mistreated them, and shaved their hair' *Official Website of Ukraine: war.ukraine.ua* (2 квітня 2022 року) <https://war.ukraine.ua/crimes/15-servicewomen-returned-from-russian-captivity-the-russians-tortured-mistreated-them-and-shaved-their-hair/> дата звернення: 8 червня 2022 року.

118 OHCHR, 'Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine 14 March 2014 to 31 January 2017' (n7) paras 78-81, 99-101.

119 Там само para 78.

120 Human Rights Watch, 'Ukraine: Trapped in a War Zone for Lacking a Smartphone' (26 червня 2020 року) www.hrw.org/news/2020/06/26/ukraine-trapped-war-zone-lacking-smartphone дата звернення: 16 травня 2022 року.

КАРТА ОБСЄ КОНТРОЛЬНО-ПРОПУСКНИХ ПУНКТІВ УЗДОВЖ ЛІНІЇ ЗІТКНЕННЯ.¹²¹

Випадки сексуального насильства та домагань на блокпостах уздовж лінії зіткнення здебільшого скоєні проти жінок, зокрема цивільних осіб та гуманітарних працівниць.¹²² Наприклад, у травні 2017 року у населеному пункті Петрівське член збройного формування з автоматом погрожував беззбройній жінці-патрулювальниці Спеціальної моніторингової місії (СММ) ОБСЄ, висловлюючи сексуальні коментарі та вимоги.¹²³ На контрольно-пропускних пунктах, контрольованих українськими силами, жінки та дівчата також зазнавали сексуальних домагань та залякувань, зокрема стикалися з

проханнями про секс в обмін на пропуск.¹²⁴ На контрольно-пропускних пунктах, контрольованих збройними формуваннями, задокументовані форми сексуального насильства включають зґвалтування, групові зґвалтування, погрози зґвалтування, а також гендерно-орієнтовані приниження, образи та погрози.¹²⁵ За наявною інформацією, ці випадки сексуального насильства здебільшого відбувалися в транспортних засобах, контейнерах, які використовувалися як офіси,¹²⁶ укріплених укриттях¹²⁷ та прилеглих імпровізованих незаконних місцях несвободи.¹²⁸

121 OSCE, 'Checkpoints Along the Contact Line: Challenges Civilians Face When Crossing 1 November 2019 - 15 November 2020' (29 грудня 2020 року) 6 www.osce.org/files/f/documents/9/0/475010_0.pdf дата звернення: 16 травня 2022 року.

122 OHCHR, 'Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine 14 March 2014 to 31 January 2017' (n7) paras 78-79.

123 OHCHR HRMMU, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 16 February to 15 May 2017' (13 червня 2017 року) para 67 www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UAReport18th_EN.pdf дата звернення: 16 травня 2022 року.

124 OHCHR, 'Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine 14 March 2014 to 31 January 2017' (n7) paras 78-81; EUCCI, 'War Without Rules: Gender-Based Violence in the Context of the Armed Conflict in Eastern Ukraine' (n14) 25.

125 OHCHR, 'Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine 14 March 2014 to 31 January 2017' (n7) paras 99-101.

126 Там само para 81.

127 Там само para 100.

128 Ukraine Centre for Social Reforms, 'Gender-Based Violence in the Conflict-Affected Regions of Ukraine' (UNFPA, 2018) 35 <https://ukraine.unfpa.org/en/publications/gender-based-violence-conflict-affected-regions> дата звернення: 6 травня 2022 року.

У вересні 2016 року в Донецьку жінка намагалася перетнути лінію розмежування з території, не контрольованої урядом (ТНКУ) на територію, контрольовану урядом (ТКУ), але їй повідомили, що з її дозволом виникли проблеми. Український офіцер сказав їй, що помітив її і навмисно зробив помилку з продовженням її дозволу, а згодом зажадав, щоб вона пішла з ним у готельний номер, інакше її викрадуть та поховать живцем. Зловмисник змусив жінку сісти йому на коліна й торкнувся її тіла, а вона плакала і благала його зупинитися. Він погодився відпустити її, погрожуючи фізичною розправою та шантажем, за умови, що вона повернеться на блокпост. УВКПЛ допомогло постраждалій подати заяву до поліції.¹²⁹

Збільшення присутності військових та незаконних збройних формувань у житлових районах із 2014 року також призвело до випадків сексуального насильства проти місцевих цивільних. Зловмисниками, як правило, є українські військові¹³⁰ та незаконні збройні формування.¹³¹ Наприклад, у Мар'їнці у жовтні 2016 року жінка була сама в будинку на території, контрольованій урядом (ТКУ), коли п'яні військовослужбовці ЗСУ увірвалися до її дому, почали чіпати її та намагалися стягнути спідницю. Коли вона чинила спротив, один із зловмисників вдарив її по обличчю металевою мискою. Їй вдалося втекти і зателефонувати господареві будинку, який викликав поліцію та командира військової частини. Незважаючи на те, що було відкрито

провадження у справі, поліція сказала потерпілій, що це її вина, і справу закрили через брак доказів.¹³²

На території, тимчасово непідконтрольній уряду, члени озброєних формувань перешкоджали вільному переміщенню осіб у деяких житлових районах й утримували жінок «для розваг».¹³³ Згідно з документальними звітами, опублікованими до 2022 року, СНПК на ТНКУ найчастіше вчиняють проти жінок¹³⁴ і людей, яких сприймають за представників спільноти ЛГБТКІ+, які є особливо вразливими на ТНКУ, оскільки переслідування ЛГБТКІ+ та насильство проти них санкціоновані політикою озброєних формувань.¹³⁵

У Донецьку в червні 2014 року збройні формування напали на нічний клуб ЛГБТІ. Вони вигнали покровителів на вулицю і змусили їх вишикуватися. Потім озброєні групи вимагали, щоб представники спільноти цілувалися на камеру, інакше їх розстріляють.¹³⁶

Невдовзі після початку російського вторгнення в Україну в 2022 році почали з'являтися повідомлення про зґвалтування та інші форми сексуального насильства над жінками та дітьми з боку російських солдатів, особливо в житлових районах із значною присутністю російських військ.¹³⁷ У квітні 2022 року Катерина Черепаха, президентка «Ла Страда—Україна», яка опікується національною гарячою телефонною лінією з попередження домашнього насильства та торгівлі людьми, заявила:

129 OHCHR HRMMU, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 16 August to 15 November 2016' (8 грудня 2016 року.) para 59 www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UAReport16th_EN.pdf дата звернення: 6 травня 2022 року.

130 EUCCI, 'War Without Rules: Gender-Based Violence in Context of the Armed Conflict in Eastern Ukraine' (n14) 76.

131 OHCHR, 'Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine 14 March 2014 to 31 January 2017' (n7) paras 102-107.

132 OHCHR HRMMU, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 16 February to 15 May 2017' (n123) para 66.

133 OHCHR, 'Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine 14 March 2014 to 31 January 2017' (n7) para 102.

134 Там само paras 82-84, 102-106.

135 EUCCI, 'War without Rules: Gender-Based Violence in the Context of the Armed Conflict in Eastern Ukraine' (n14) 45-46.

136 OHCHR HRMMU, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 16 August to 15 November 2016' (n129) para 46.

137 OSCE, 'Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes against Humanity Committed in Ukraine since 4 February 2022' (12 квітня 2022 року) 76 www.osce.org/files/f/documents/f/a/515868.pdf дата звернення: 6 травня 2022 року.

“З початку березня тільки до «Ла Страда» надходили дзвінки щодо зґвалтування 10 жінок і 3 дівчат російськими солдатами. Наймолодший із дівчат лише 12 років. Деякі з цих зґвалтувань відбувалися на очах у членів сім’ї: в одному випадку свідком стала дитина, а в іншому – чоловік постраждалої, якого потім убили.”¹³⁸

Точні оцінки випадків СНПК, скоєних в умовах вторгнення, недоступні через безліч факторів, як-от: активні бойові дії та завдану постраждалим травму – що перешкоджає розкриттю злочинів. Тим не менш, наявна інформація вказує на те, що СНПК відбувається в особливо жорстокий спосіб і, ймовірно, буде широко поширеним. Станом на 3 червня 2022 року група моніторингу прав людини отримала повідомлення про 124 імовірні випадки СНПК в Україні.¹³⁹ УВКПЛ повідомило, що більшість постраждалих – це жінки та дівчата, та зазначило, що серед постраждалих також є чоловіки та хлопчики.¹⁴⁰ Серед повідомлених випадків СНПК – зґвалтування, групові зґвалтування та інші форми сексуального насильства, часто в присутності членів сім’ї, яких змушували спостерігати за насильством.¹⁴¹ У деяких випадках члени родини постраждалої були вбиті під час скоєння проти неї СНПК.¹⁴²

Локації, у яких російські солдати вчиняли СНПК під час вторгнення, включають місця, які цивільні особи використовують як укриття, як-от школи та підвали, будинки цивільних осіб у тимчасово окупованих російськими військами районах, також місця де мирні жителі ставали

жертвами безлічі злочинів, зокрема сексуального насильства.¹⁴³ Коли російські війська покинули раніше окуповані території, з’явилися страшні подробиці випадків СНПК. Буча – один жахливий приклад, де після відступу російських військ було знайдено тіло вбитої українки, прикрите шубою, поруч із яким знайшли упаковки презервативів та використаний кондом.¹⁴⁴

Попри те, що число повідомлень про СНПК зростає, з розгортанням конфлікту наявна на сьогодні інформація про СНПК навряд чи відображатиме його справжні обсяги та масштаби.

2.3.3. СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО, ЩО МАЄ НЕПРЯМИЙ ЗВ’ЯЗОК ІЗ КОНФЛІКТОМ

Хоча це не входить у фокус дослідження, зауважмо, що були також встановлені непрямі зв’язки між конфліктом, що триває з 2014 року, та секс-роботою, секс-торгівлею та сексуальним домашнім насильством. Багато жінок, які тимчасово проживають на непідконтрольній території, були змушені вдаватися до секс-роботи, щоб утримувати свої сім’ї, і зазнали сексуального насильства, займаючись проституцією з військовими, співробітниками правоохоронних органів та членами озброєних формувань.¹⁴⁵ Жінки також відчувають перешкоди для повідомлення про таке насильство через криміналізацію та стигматизацію секс-роботи.¹⁴⁶

Торгівля людьми зросла після 2014 року внаслідок економічних труднощів, що виникли через конфлікт, і ще більше посилилася через

138 GSF, ‘The Global Survivors Fund Calls for More Action from the International Community to Address the Harms Suffered by Survivors of Conflict-related Sexual Violence in Ukraine’ (13 квітня 2022 року) www.globalsurvivorsfund.org/media/h48hoxyi0xolujuh6li6i3f4c432gy дата звернення: 6 травня 2022 року.

139 ‘Reports of sexual violence in Ukraine rising fast, Security Council hears’ (UN News, 6 червня 2022 року) <https://news.un.org/en/story/2022/06/1119832> дата звернення: 6 червня 2022 року.

140 Там само.

141 Emma Farge, ‘UN to set up inquiry into possible Russian war crimes in Ukraine’ *Reuters* (12 травня 2022 року) www.reuters.com/world/europe/un-rights-chief-says-many-ukraine-abuses-may-among-war-crimes-2022-05-12/ дата звернення: 19 травня 2022 року; Charlie Parker, ‘Widow ‘raped in front of child by Russian soldiers’ *The Times UK* (28 березня 2022 року) www.thetimes.co.uk/article/widow-raped-in-front-of-child-by-russian-soldiers-8gcd5t2wn дата звернення: 1 травня 2022 року.

142 Yogita Limaye, ‘Ukraine conflict: ‘Russian soldiers raped me and killed my husband’ *BBC News* (11 квітня 2022 року) www.bbc.com/news/world-europe-61071243 дата звернення: 5 травня 2022 року.

143 Human Rights Watch, ‘Ukraine: Apparent War Crimes in Russia-Controlled Areas’ (n57).

144 Taiyler Mitchell, ‘Russian Troops in Bucha Turned to Sexual Violence Against Ukrainian Women — Killing Some and Impregnating Others — According to Reports’ *Business Insider* (12 квітня 2022 року) www.npwj.org/content/Russian-troops-Bucha-turned-sexual-violence-against-Ukrainian-women-%E2%80%94-killing-some-and-impregnating дата звернення: 6 травня 2022 року.

145 Amnesty International, ‘Not A Private Matter: Domestic and Sexual Violence Against Women in Eastern Ukraine’ (n62) 11-65.

146 Там само 65.

переміщення людей та ослаблення їхньої соціальної згуртованості.¹⁴⁷ Хоча жертвами торгівлі людьми стали як чоловіки, так і жінки, останні становлять більшість зареєстрованих постраждалих від сексуальної експлуатації.¹⁴⁸ Незважаючи на поширеність секс-торгівлі в Україні, тут бракує організовано зібраних даних і відповідних повноважень державних органів.¹⁴⁹ Діти, що вимушено переміщені або розлучені з батьками, також були вразливими категоріями в торгівлі людьми в Україні.¹⁵⁰ Будь-якому розслідуванню зростання торгівлі людьми ставали на заваді напружені відносини між Україною та Російською Федерацією.¹⁵¹

16 березня 2022 року Спеціальний доповідач ООН з проблеми торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, Спеціальний доповідач ООН з питань насильства проти жінок, його причин і наслідків, а також заступник Генерального секретаря ООН і Спеціальна представниця Генерального секретаря з питань сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, опублікував заяву, у якій висловив *“серйозне занепокоєння з приводу підвищених ризиків сексуального насильства, особливо торгівлі людьми, що суттєво впливає на жінок та дітей, які рятуються від конфлікту в Україні та вимушено змінюють місце проживання”*.¹⁵²

2.3.4. ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОФІЛІВ ПОСТРАЖДАЛИХ ТА ЇХ МАПУВАННЯ

Жертвами конфлікту 2014 року є люди різної статі та віку. Постраждали від СНПК в українських місцях несвободи – це, як правило, чоловіки молодшого та середнього віку, яким висувають звинувачення, пов'язані з конфліктом або яких підозрюють у приналежності до збройних формувань.¹⁵³ Об'єктами нападів збройних угруповань є особи, які ймовірно пов'язані з урядом України,¹⁵⁴ українські військовослужбовці та полонені й затримані жінки.¹⁵⁵ Серед затриманих також і ті, кого викрали з метою отримання викупу або спіймали на порушенні норм і правил, наприклад, порушення комендантської години чи перебування у стані алкогольного сп'яніння.¹⁵⁶ Якщо зловмисники дізнавалися, що затриманий мав відмінну сексуальну або гендерну орієнтацію, ймовірність насильства, у тому числі сексуального, зростала.¹⁵⁷

За межами місць несвободи, зокрема поблизу лінії зіткнення та у районах із інтенсивною присутністю збройних сил або збройних формувань, жінки становлять більшість постраждалих від СНПК. Як згадувалося вище, представники спільноти ЛГБТКІ+ також є особливо вразливими на ТНКУ через політику збройних груп і дозволене переслідування осіб гомосексуальної орієнтації.¹⁵⁸

147 OSCE, 'Gender Dimensions of SMM Monitoring (1 January 2017 – 1 November 2018)' (27 грудня 2018 року) 17 www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/407804 дата звернення: 6 травня 2022 року.

148 Там само.

149 Council of Europe, Group of Experts on Action Against Trafficking of Human Beings, 'Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Ukraine' (22 листопада 2018 року) paras 49, 64, 121 <https://rm.coe.int/greta-2018-20-fgr-ukr-en/16808f0b82> дата звернення: 6 травня 2022 року.

150 Там само para 78.

151 OSCE, 'Gender Dimensions of SMM Monitoring (1 January 2017 – 1 November 2018)' (n147) 18.

152 Siobhán Mullally, Reem Alsalem and Pramila Patten, Press Release, 'Ukraine: Armed conflict and displacement heightens risks of all forms of sexual violence including trafficking in persons, say UN experts' (16 березня 2022 року) www.ohchr.org/en/press-releases/2022/03/ukraine-armed-conflict-and-displacement-heightens-risks-all-forms-sexual дата звернення: 16 травня 2022 року.

153 EUCCI, 'War Without Rules: Gender-Based Violence in Context of the Armed Conflict in Eastern Ukraine' (n14) 73.

154 All Survivors Project Foundation, 'Ukraine' (n94) para 86.

155 Stanislav Aseyev and Andreas Umland, 'Prisoners as Political Commodities in the Occupied Areas of the Donbas' (UI: The Swedish Institute of International Affairs, February 2021) www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/ui-publications/2021/ui-report-no-2-2021.pdf дата звернення: 15 травня 2022 року.

156 OHCHR HRMMU, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 16 August to 15 November 2017' (n112) paras 78-80, 83-84, 102-106.

157 До конфлікту представники ЛГБТКІ+ спільноти на територіях, нині не контрольованих урядом, уже були вразливими й зазнавали високого рівня гомофобії. Після початку конфлікту ситуація для них лише погіршилася. Згідно з дослідженням Антидискримінаційного центру «Меморіал», джерело, яке відтоді вже покинуло Донецьк, стверджує, що якщо збройні формування дізнавалися про ідентифікацію людини з ЛГБТКІ+ спільнотою, її відводили до підвалу, знущалися з неї, схилили до примусової праці і вимагали викуп. ADC Memorial and the Center for Civil Liberties, 'Violation of LGBTI Rights in Crimea and Donbass: The Problem of Homophobia in Territories Beyond Ukraine's Control' (13 червня 2016 року) <https://adcmemorial.org/en/publications/violation-of-lgbti-rights-in-crimea-and-donbass-the-problem-of-homophobia-in-territories-beyond-ukraine-s-control/> дата звернення: 16 травня 2022 року; EUCCI, 'War without Rules: Gender-Based Violence in the Context of the Armed Conflict in Eastern Ukraine' (n14) 46.

158 EUCCI, 'War Without Rules: Gender-Based Violence in Context of the Armed Conflict in Eastern Ukraine' (n14) 45-46.

Угорщина-Берегшурани, 26 лютого 2022 р. Українські родини тікають від війни через угорський кордон у мирну територію.
© 2022 Janossy Gergely / Shutterstock

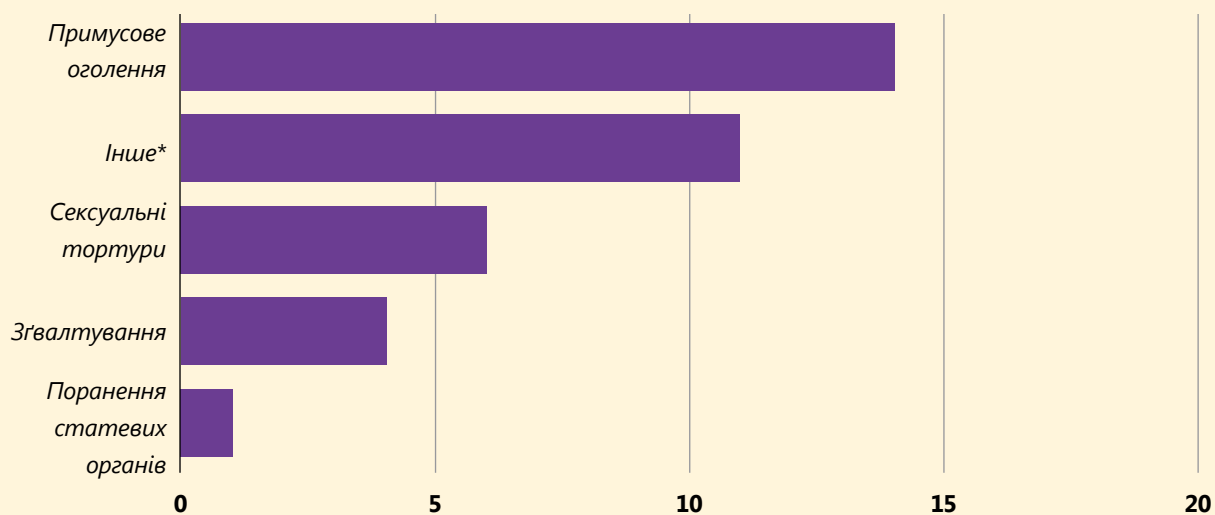

IV. СПРИЙНЯТТЯ, ПОТРЕБИ, ПРІОРИТЕТИ ТА РИЗИКИ ДЛЯ ПОСТРАЖДАЛИХ

В основі цього розділу – 20 напівструктурованих інтерв'ю, проведених у 2021 році з постраждалими від СНПК, скоєного з 2014 до 2022 року. В опитуваннях взяли участь 15 жінок та 5 чоловіків. Інформація про демографічні профілі жертв насильства доступна в Додатку І. Постраждалі, які брали участь у цьому дослідженні, зазнали

множинних форм СНПК, часто в поєднанні з іншими злочинами, пов'язаними з конфліктом, зокрема зі свавільним затриманням. Їхній стан погіршився через події після випадків СНПК, зокрема переміщення, втрату житла, засобів до існування та порушення суспільних і сімейних зв'язків.

АКТИ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА, ЯКИХ ЗАЗНАЛИ ПОСТРАЖДАЛІ

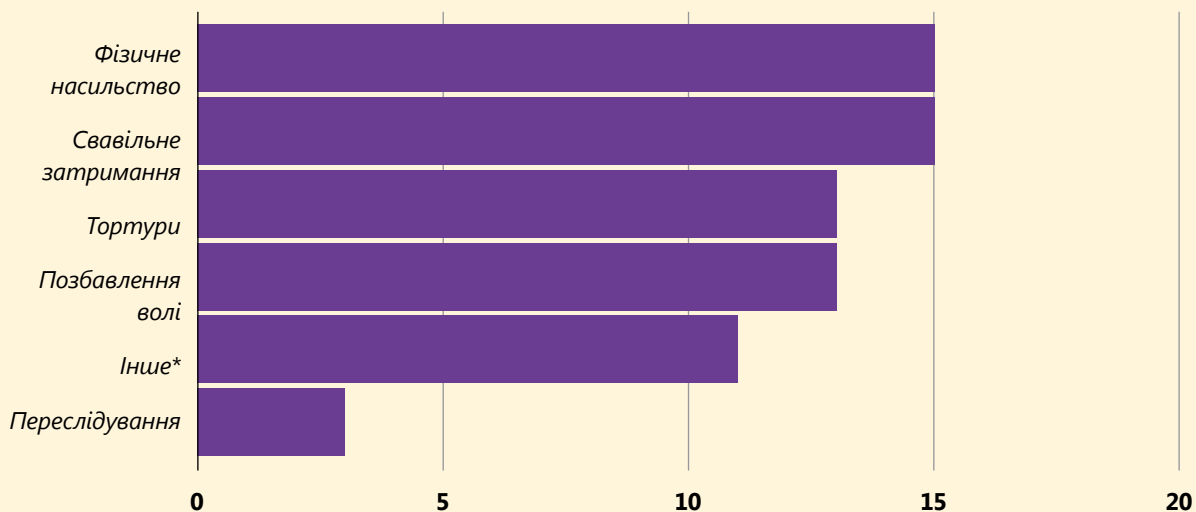

Кількість постраждалих, які взяли участь в інтерв'ю (усього - 20)

Джерело: Дослідження GSF

*Інші акти сексуального насильства включають погрозу зґвалтування, групове зґвалтування та сексуальне насильство, погрозу зґвалтування неповнолітньої дочки, примусове спостереження за зґвалтуванням, позбавлення гормональної терапії у репродуктивній сфері, словесні образи, нагляд за використанням вбиральні, примусовий огляд геніталій, примусовий обшук, затримання чоловіків і жінок, їх фотографування та відеозапис, висміювання фізичних особливостей.

ІНШІ АКТИ НАСИЛЬСТВА, ЯКИХ ЗАЗНАЛИ ПОСТРАЖДАЛІ

Джерело: Дослідження GSF

Кількість постраждалих, які взяли участь в інтерв'ю (усього - 20)

*До інших форм насильства належать імітація страти, позбавлення питної води, примусова праця, удари електричним струмом і побиття, порізи ножом, зламані пальці, психологічне насильство, викрадення, задушення, катування плесканням холодною водою, травмування зубів, утримання в одиночній камері, зав'язування очей, жорстоке залякування, ув'язнення членів сім'ї.

У 2021 році, коли проводилися інтерв'ю для цього дослідження, постраждалі висловлювали свої побоювання щодо ескалації російського вторгнення та того, як це може погіршити ситуацію для них та їхніх близьких. У лютому 2022 року ці побоювання стали реальністю. Хоча контакт між Фондом та раніше опитаними постраждалими обмежений, очевидно, що вторгнення призвело до погіршення їхнього стану.¹⁵⁹ На момент завершення підготовки цього звіту в травні 2022 року партнери з дослідження не мали можливості поспілкуватися

з постраждалими від СНПК, скоєного під час вторгнення 2022 року для цілей цього дослідження. Нижчевикладені висновки розділу є результатом аналізу 20 напівструктурованих інтерв'ю. Вони ґрунтуються на сказаному безпосередньо постраждалими, умовиводи сформовані виходячи з кількості згадок певних слів, тем чи понять у стенограмі інтерв'ю. Таким чином, відсотки, зазначені в наведених нижче діаграмах, стосуються не кількості жертв, а скоріше загальної кількості визначених відповідей, щодо однієї теми.

¹⁵⁹ Цю думку було висловлено, зокрема, під час неформальної розмови керівниці цього дослідження з членом мережі «SEMA» у березні 2022 року, а також на зустрічах із представниками мережі «SEMA» протягом візиту Фонду в Україну у квітні 2022 року.

1. Вплив сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, на постраждалих

1.1. Психологічний вплив

Постраждали від СНПК найбільше потерпають від його психологічного впливу. Коментуючи свої травматичні переживання та потреби, що випливають із них, постраждали, як правило, не відокремлювали наслідки СНПК від наслідків незаконного позбавлення волі.¹⁶⁰ Вони розповідали про те, наскільки істотним був загальний вплив, причому одна постраждала заявила, що її життя 2014 року *"поділилося на «ДО» та «ПІСЛЯ» полону"* і що вона *"стала зовсім іншою людиною."*¹⁶¹ Крім того, деякі постраждали пояснювали свої переживання та почуття, не маючи можливості категоризувати їх. Наприклад, сім із двадцяти опитаних розповіли про загальний вплив свого досвіду на життя, але не змогли або не класифікували це як психологічну травму, а також прямо не називали тривогу, суїцидальні думки та проблеми з самооцінкою, навіть якщо вони описували саме ці симптоми.¹⁶²

Постраждали описували свій стан тривоги як пов'язаний зі страхом потенційного сексуального насильства в майбутньому проти них самих або їхніх сімей.¹⁶³ Одна з потерпілих проілюструвала свій постійний страх:

*"Я побачила трьох чоловіків на автобусній зупинці, які розмовляли і весь час дивилися на мене. А коли я спустилася в підземний перехід, один з них побіг; я зупинилася, серце забилося, думаю: «Ну все!» – я зрозуміла: це по мене"*¹⁶⁴

Серед інших причин тривоги згадано значний страх перебувати в громадських місцях, у великому натовпі,¹⁶⁵ або з новими знайомими.¹⁶⁶ Один із постраждалих відзначив неможливість повернутися до роботи, серед інших щоденних видів діяльності.¹⁶⁷ Кілька постраждалих описали постійне відчуття небезпеки, неспокою та невпевненості.¹⁶⁸

*"Мені здається, я живу не своїм життям. Я був активним, комунікабельним, працездатним, маю двох дітей, я єдиний годувальник у сім'ї і основний, хто займається ... грошима. І ... тепер життя пішло дещо інакше. Тобто у мене вже немає колишнього ресурсу через вік і цей пережитий стрес."*¹⁶⁹

Кілька постраждалих конкретно описували депресію як відчутий психологічний наслідок.¹⁷⁰ Декілька також зізналися, що мали думки про самогубство в різні моменти як під час затримання, так і після звільнення.¹⁷¹ Одна постраждала особа стверджувала, що в місці несвободи важко не зійти з розуму і не вкоротити собі життя, усвідомивши, що воно марнується в полоні.¹⁷² Особливо жорстоке приниження, якого постраждали зазнали

160 Дискусія у фокус-групі, Україна (4 вересня 2021 року).

161 EUCCI07 (24 червня 2021 року).

162 EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI09 (2 липня 2021 року); EUCCI10 (3 липня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року); THBLSSI01 (13 червня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

163 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI03 (4 червня 2021 року); EUCCI07 (24 червня 2021 року); EUCCI09 (2 липня 2021 року).

164 EUCCI01 (3 червня 2021 року).

165 EUCCI06 (23 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

166 EUCCI07 (24 червня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року).

167 THBLSSI03 (14 червня 2021 року).

168 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI09 (2 липня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року); THBLSSI04 (15 червня 2021 року).

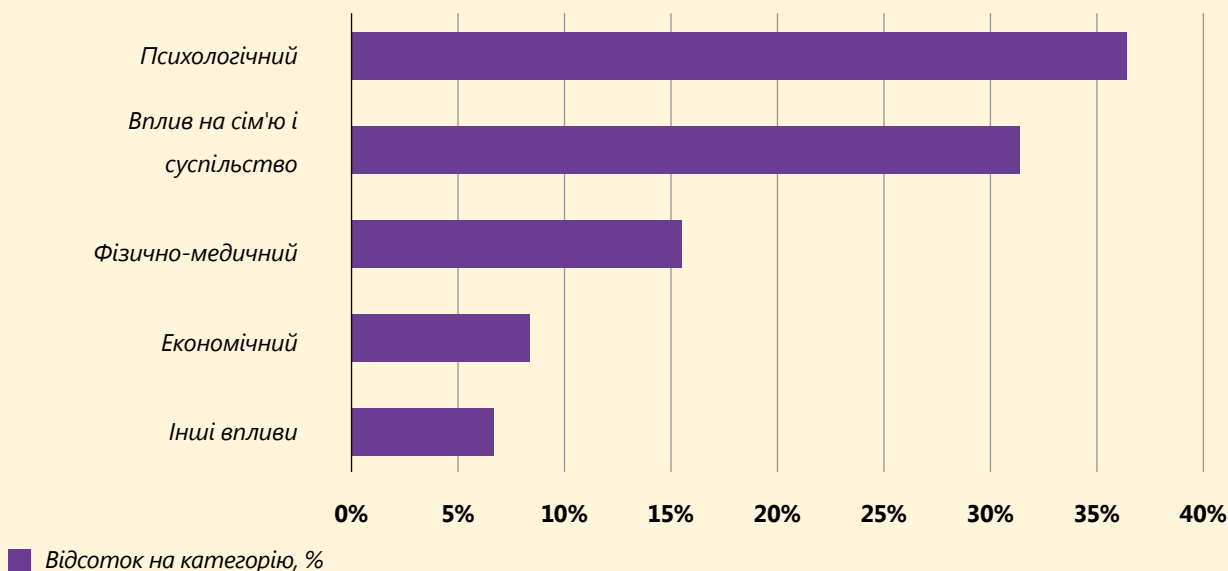
169 EUCCI01 (3 червня 2021 року).

170 EUCCI10 (3 червня 2021 року); THBLSSI01 (13 червня 2021 року).

171 EUCCI07 (24 червня 2021 року); THBLSSI01 (13 червня 2021 року); Дискусія у фокус-групі, Україна (4 вересня 2021 року).

172 EUCCI07 (24 червня 2021 року).

ВИДИ ОСОБИСТОГО ВПЛИВУ НА ПОТЕРПІЛОГО

Джерело: аналіз GSF даних, отриманих у напівструктурованих інтерв'ю

під час ув'язнення, також зумовлювало суїцидальні думки жертв насильства.¹⁷³ Інший учасник інтерв'ю пояснив, що подолати травматичний досвід було настільки складно, що потрібні були значні зусилля, щоб не збавити собі віку через цей тягар.¹⁷⁴

Кілька постраждалих також повідомляли про посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) та специфічну травму, пов'язану зі СНПК.¹⁷⁵ Постраждалі зазначали дратівливість, непередбачуваність, різкі емоційні коливання¹⁷⁶ та проблеми зі сном.¹⁷⁷

Деякі постраждалі також згадували вплив СНПК на їхню самооцінку. Одна постраждала описала обшук з роздяганням (який проводили без урахування

правила, що такий обшук проводиться тільки особа однієї статі з особою, яка підлягає обшуку) після її захоплення перед охоронцями переважно чоловічої статі. Очевидці принизливо висловлювалися щодо її зовнішності, одягу та охайності.¹⁷⁸ Про цей досвід вона сказала:

“Це просто принижує людей, це просто принижує людей... Вони сміялися з того, що я там не дуже добре одягнена... Це просто принижує людину.”¹⁷⁹

Досвід ще однієї постраждалої від СНПК, призвів до того, що вона відчуває огиду до власного тіла.¹⁸⁰ За її словами:

173 EUCCI07 (24 червня 2021 року).

174 THBLSSI01 (13 червня 2021 року).

175 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI03 (4 червня 2021 року); EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI07 (24 червня 2021 року); EUCCI09 (2 липня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року).

176 EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI06 (23 червня 2021 року); EUCCI10 (3 липня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року).

177 EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI03 (4 червня 2021 року); EUCCI04 (7 червня 2021 року); EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI07 (24 червня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року); THBLSSI04 (15 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

178 EUCCI12 (15 липня 2021 року).

179 EUCCI12 (15 липня 2021 року).

180 EUCCI04 (7 червня 2021 року).

“У мене була якась несприйняття власного тіла в певний момент, я не могла з цим впоратися... Я була нездатна сприймати своє тіло повністю оголеним. Яюсь так. Це було дивно. Мені було соромно дивитися на себе.”¹⁸¹

У кількох жертв насильства виникли проблеми з довірою до людей¹⁸² та установ,¹⁸³ як-от судів,¹⁸⁴ а також небажання спілкуватися,¹⁸⁵ одна з постраждалих говорить про відсутність довіри до чоловіків.¹⁸⁶ Декілька постраждалих розповіли про випадки, коли пережите ними насильство ставили під сумнів, оскільки вони отримали допомогу.¹⁸⁷ Це викликало взаємну недовіру постраждалих і оточуючих.¹⁸⁸ Одна з жертв насильства висловила так:

“Ну, кажу вам, у мене втрачено довіру абсолютно до всіх. У стосунках я нікому не довіряю.”¹⁸⁹

Деякі постраждалі також повідомили, що їхні діти відчули значні психологічні наслідки стресу від того, що батьки перебувають в неволі, від невідання, чи вони живі¹⁹⁰ і внаслідок вимушеного переміщення після випадку насильства.¹⁹¹ Діти постраждалих стали замкнутими та асоціальними.¹⁹² Вони також стали об'єктами переслідувань у школі з боку інших дітей.¹⁹³ Одна з жертв насильства поділилася досвідом своєї дочки:

“Три дні вона лежала обличчям до стіни й не оберталася. Вона не їла, не виходила, три дні лежала нерухомо обличчям до стіни, зовсім не рухаючись і ні з ким не спілкуючись, не реагуючи. Ми намагалися якось з нею поговорити, вона ніяк не реагувала.”

Після візиту до психотерапевта у 2016 році донька сказала:

“Мамо, скажи, будь ласка, де була ця жінка, цей психотерапевт, тоді, в [20]14 році, коли все це сталося? Чому її не було, коли вона мені була дуже потрібна?”¹⁹⁴

1.2. Вплив на сім'ю та суспільство

Постраждалі повідомили, що їхній досвід пережитого СНПК вплинув на стосунки у подружжі та з партнерами, родинами та суспільством. Постраждалі також згадували, що вони емоційно та фізично дистанціювалися від сім'ї та друзів¹⁹⁵ через стигматизацію СНПК;¹⁹⁶ члени сім'ї, друзі, та знайомі боялися викликати негативну реакцію

181 EUCCI04 (7 червня 2021 року).

182 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI09 (2 липня 2021 року).

183 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI07 (24 червня 2021 року); EUCCI12 (15 липня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року).

184 THBLSSI03 (14 червня 2021 року).

185 EUCCI01 (3 червня 2021 року).

186 EUCCI09 (2 липня 2021 року).

187 EUCCI01 (3 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

188 EUCCI10 (3 липня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

189 EUCCI09 (2 липня 2021 року).

190 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI02 (3 червня 2021 року); THBLSSI05 (15 червня 2021 року).

191 EUCCI07 (24 червня 2021 року); EUCCI10 (15 липня 2021 року); THBLSSI01 (13 червня 2021 року); THBLSSI02 (14 червня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року).

192 EUCCI07 (24 червня 2021 року); EUCCI12 (15 липня 2021 року).

193 EUCCI03 (4 червня 2021 року); EUCCI07 (25 січня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року).

194 EUCCI07 (24 червня 2021 року).

195 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI04 (7 червня 2021 року); EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); EUCCI10 (3 липня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року); THBLSSI04 (15 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

196 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року).

потерпілих, якщо хотіли допомогти йому чи їй;¹⁹⁷ давалася взнаки географічна віддаленість від сім'ї через переміщення.¹⁹⁸

Прикладом стигматизації, з якою стикаються постраждали від СНПК, є зовнішнє припущення, що постраждала/ий має захворювання, що передаються статевим шляхом (ЗПСШ) або синдром набутого імунodefіциту (СНІД).¹⁹⁹ Постраждали зазнали різноманітних реакцій з боку близьких: когось принижували,²⁰⁰ а комусь співчували та підтримували.²⁰¹

Постраждалих пригадує:

“Моє коло спілкування звузилося, оскільки я був у полоні. Після звільнення мені дали телефон із номерами всіх моїх знайомих. Утім деякі мені не відповідали. Дехто просто викреслив мене зі свого життя.”²⁰²

Кілька постраждалих зазначили, що не наважуються спілкуватися з близькими або обговорювати свій досвід СНПК через страх обтяжити чи травмувати своїх близьких.²⁰³

Щодо стосунків із подружжям та інтимними партнерами, кілька постраждалих детально розповіли про припинення їхніх відносин, але ніхто не уточнював, що це стало прямим слідком пережитого СНПК.²⁰⁴ Кілька інших постраждалих розповідали про напруженість у відносинах зі своїми партнерами з різних причин, зокрема через підвищену чутливість постраждалих²⁰⁵ і постійні запитання іншого з подружжя про те, що сталося під час незаконного позбавлення волі.²⁰⁶ Така напруженість іноді проявляється як агресія або емоційна віддаленість.²⁰⁷ Серед інших задокументованих причин – фінансова нестабільність,²⁰⁸ переміщення²⁰⁹ та наслідки ПТСР у постраждалого.²¹⁰ Одна постраждала СНПК поділилася:

“Я щоночі прокидалася від якогось жаху і скрикувала посеред ночі. А третьої ночі [мій чоловік] сказав мені в такій грубій формі: «Я не можу так жити. Що це? Я не можу так жити. Опануй себе, зроби щось. Припини так поводитися. Я не можу спати вночі через тебе.”²¹¹

197 EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI07 (24 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

198 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); THBLSSI01 (13 червня 2021 року); THBLSSI02 (14 червня 2021 року).

199 EUCCI01 (3 червня 2021 року).

200 EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI04 (7 червня 2021 року); EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року).

201 EUCCI03 (4 червня 2021 року); EUCCI04 (7 червня 2021 року); THBLSSI04 (15 червня 2021 року).

202 THBLSSI04 (15 червня 2021 року).

203 EUCCI04 (7 червня 2021 року); EUCCI06 (23 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); EUCCI10 (3 липня 2021 року).

204 EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI09 (2 липня 2021 року); THBLSSI04 (15 червня 2021 року).

205 THBLSSI03 (14 червня 2021 року).

206 EUCCI11 (11 липня 2021 року).

207 EUCCI11 (11 липня 2021 року).

208 EUCCI07 (24 червня 2021 року).

209 EUCCI07 (24 червня 2021 року); THBLSSI02 (14 червня 2021 року).

210 EUCCI05 (18 червня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року).

211 EUCCI07 (24 червня 2021 року).

Постраждалі беруть участь у діяльності з полегшення травми під час фокус-групи, організованої об'єднанням «Блакитний птах» за участю команди «Трус хаундс», СЦГ та Глобального фонд допомоги постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, у вересні 2021 року.

© 2021 Блакитний птах

Кілька постраждалих повідомили про вплив СНПК на їхні відносини всередині спільноти. Через політичні та ідеологічні розбіжності суспільні зв'язки були розірвані, змінилася динаміка спілкування.²¹² Конфлікт зумовив відчуття сильної

недовіри; постраждалі сприймали колишнє середовище як несприятливе для обміну досвідом.²¹³ Постраждалі також повідомили, що уряд не спромігся взаємодіяти з ними і був нечутливим до них.²¹⁴

212 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI03 (4 червня 2021 року); EUCCI10 (3 липня 2021 року); THBLSSI04 (15 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

213 EUCCI07 (24 червня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

214 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI07 (24 червня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року).

1.3. Фізичні та медичні наслідки

Постраждали, які брали участь у дослідженні, розповіли про свої первинні тілесні ушкодження та вторинні проблеми зі здоров'ям через СНПК з 2014 року, а також про тривале нехтування потребами здоров'я постраждалих. Йдеться як про ушкодження, які потребували невідкладної допомоги,²¹⁵ так і про хронічні захворювання й ушкодження,²¹⁶ іноді похідні від початкової травми.²¹⁷ Постраждали згадали такі приклади, як гематоми від фізичних побиттів,²¹⁸ а також погіршення стану здоров'я через припинення прийому медикаментів і паузу в лікуванні.²¹⁹ У однієї з постраждалих з'явилася пухлина через відсутність гормональної терапії, яка має вирішальне значення для її стану щитовидної залози:

"У мене взагалі захворювання щитовидної залози, я проходила гормональне лікування. Але коли я потрапила в полон, звичайно, все це припинилося – не лише лікування, а й навіть спостереження у лікаря... припинилося.... Ну, гормон... гормональна система, це все взаємопов'язано, не можна сказати, що це тільки щитовидна залоза. Щитовидна залоза – це те, що мене в той момент турбувало. Але [це пов'язано] з усіма гормональними органами, тож... у деяких почалися збої... Ну, що я відчуваю? Ось у мене це постійне свербіння, кашель... щитовидна залоза збільшилася через те, що пухлина виросла вдвічі... Я не лікувалася ні йодовмісними препаратами, ні гормональними – і пухлина виросла. . Ну і плюс – [я отримала] ускладнення в інших органах... жіночих статевих органах..."²²⁰

Через проведений у місцях несвободи, де відбувалося СНПК, час, у кількох інших постраждалих виникли проблеми з зубами через відсутність стоматологічних послуг.²²¹ Двоє постраждалих згадали про збої в репродуктивній системі, як-от проблеми з фертильністю та порушення менструального циклу.²²² Постраждали також говорили про інші медичні довгострокові наслідки, які не обов'язково були пов'язані з СНПК, але мали серйозний вплив на їхнє фізичне та емоційне здоров'я.²²³

1.4. Економічні наслідки

Деякі з постраждалих були переміщені після насильства, зокрема СНПК, багато з них втратили житло на непідконтрольній території,²²⁴ а також проживали в незадовільних житлових умовах, наприклад, за відсутності опалення у край холодні зими.²²⁵ Постраждали також втратили роботу або через переїзд, або через те, що від конфлікту постраждали їх галузі промисловості, наприклад сфера нерухомості та будівництва.²²⁶ Один з постраждалих заявив, що більше не почуватися в безпеці на своєму місці роботи через відмінність політичних поглядів.²²⁷

Постраждали також зазнали втрати засобів до існування, що призвело до фінансової нестабільності та пов'язаних з цим труднощів.²²⁸ Наприклад, один із постраждалих втратив роботу та свійських тварин, які раніше приносили йому певний дохід,²²⁹ тоді як інша жертва мала труднощі

215 EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI10 (3 липня 2021 року); THBLSSI04 (13 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

216 EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI07 (24 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року); EUCCI12 (15 липня 2021 року); THBLSSI04 (15 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року); THBLSSI08 (26 червня 2021 року).

217 EUCCI03 (4 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року); EUCCI12 (15 1); THBLSSI01 (13 червня 2021 року); THBLSSI08 (26 червня 2021 року).

218 THBLSSI06 (22 червня 2021 року).

219 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI3 (4 червня 2021 року).

220 EUCCI01 (3 червня 2021 року).

221 EUCCI03 (4 червня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року); EUCCI12 (15 липня 2021 року).

222 EUCCI06 (23 червня 2021 року); THBLSSI08 (26 червня 2021 року).

223 EUCCI03 (4 червня 2021 року); EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року); THBLSSI01 (13 червня 2021 року).

224 EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI10 (3 липня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

225 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI10 (3 липня 2021 року).

226 EUCCI03 (4 червня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року); THBLSSI01 (13 червня 2021 року).

227 EUCCI11 (11 липня 2021 року).

228 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI07 (24 червня 2021 року); EUCCI12 (15 липня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року); THBLSSI08 (26 червня 2021 року).

229 THBLSSI1 (13 червня 2021 року).

з працевлаштуванням через інвалідність.²³⁰ Інші згадані економічні наслідки були спричинені відсутністю необхідних документів для подачі заявки на працевлаштування, як-от дипломів та прав, оскільки вони залишилися на ТНКУ,²³¹ а також травмами, що впливають на перспективи працевлаштування.²³² Ба більше, багато людей десятиліттями заощаджували, щоби купити нерухомість, але змушені були залишити все на ТНКУ.²³³ Це означало, що вони не могли продати своє майно, а також уряд не надав би оцінки загиблому майну, тому постраждалим, які поділилися досвідом в інтерв'ю, не було компенсовано таку матеріальну втрату.²³⁴

Постраждалі повідомили про значний вплив переїзду, пов'язаного з пережитим СНПК. Окрім труднощів, викликаних тим, що вони були змушені покинути свої домівки та почати нове життя в незнайомих місцях, не знаючи нікого, постраждалі мали проблеми з адаптацією через проблеми з фінансами та роботою.²³⁵

“У мене немає дому, я не знаю, куди йти. І це як крик, крик в голові... ця напруга просто пронизує.”²³⁶

2. Потреби постраждалих

“Тобі нема до кого звернутися... нікому про тебе. Ніхто... А так... хочеш жити, то якось справляєшся, сам з цим працюєш.”²³⁷

Найважливішими потребами, про які повідомляли постраждалі, були медична допомога, психологічна підтримка та соціальні послуги. Що стосується медичних потреб, постраждалі вказували на потребу в доступному високоякісному медичному закладі,²³⁸ стоматологічних послугах²³⁹, особливо внаслідок СНПК та затримання,²⁴⁰ і доступі до ліків.²⁴¹ Крім того, постраждалі підкреслювали важливість доступної,²⁴² досяжної²⁴³ та високоякісної²⁴⁴ допомоги фахівців з психології та психіатрії,²⁴⁵ та наявності психологічної підтримки під час судових процесів.²⁴⁶ Вони наголосили на необхідності довготривалої психологічної допомоги, оскільки для жертв насильства короточасної недостатньо.²⁴⁷ Постраждалі також вказали на необхідність цих послуг для їхніх сімей.²⁴⁸

“Мій знайомий порадив мені психолога. Але ці послуги коштують 500 гривень [приблизно \$16,78] за сеанс, я не маю такої можливості так собі догоджати.”²⁴⁹

230 THBLSSI03 (14 червня 2021 року).

231 EUCCI01 (3 червня 2021 року).

232 EUCCI08 (25 червня 2021 року); THBLSSI01 (13 червня 2021 року); THBLSSI08 (26 червня 2021 року).

233 EUCCI11 (11 липня 2021 року).

234 THBLSSI04 (15 червня 2021 року).

235 EUCCI08 (25 липня 2021 року).

236 THBLSSI03 (14 червня 2021 року).

237 EUCCI07 (24 червня 2021 року).

238 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); THBLSSI02 (14 червня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року); THBLSSI06 (22 червня 2021 року); THBLSSI08 (26 червня 2021 року).

239 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI12 (15 липня 2021 року).

240 THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

241 EUCCI03 (4 червня 2021 року); THBLSSI01 (13 червня 2021 року); THBLSSI04 (15 червня 2021 року).

242 EUCCI04 (7 червня 2021 року); EUCCI06 (23 червня 2021 року).

243 EUCCI11 (11 липня 2021 року).

244 EUCCI06 (23 червня 2021 року).

245 EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI06 (23 червня 2021 року); EUCCI12 (15 червня 2021 року); THBLSSI04 (15 червня 2021 року).

246 THBLSSI03 (14 червня 2021 року).

247 EUCCI04 (7 червня 2021 року); THBLSSI04 (15 червня 2021 року).

248 EUCCI04 (7 червня 2021 року); EUCCI07 (24 червня 2021 року).

249 EUCCI06 (23 червня 2021 року).

Постраждалі використовують малюнки у фокус-групі для опису впливу СНПК у дискусії, організованій об'єднанням «Блакитний птах» за участю команди «Трус хаундс», СЦГ та Глобального фонду допомоги постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, у вересні 2021 року.

© 2021 Блакитний птах

Що стосується соціальних послуг, постраждалі в основному повідомляли про потребу в житлі,²⁵⁰ яку можна забезпечити або присудженням фінансової допомоги для сплати оренди²⁵¹ та інших витрат на житло,²⁵² або наданням житла за програмою кредитування.²⁵³ Постраждалі також детально розповіли про потребу в стабільній, повноцінній,²⁵⁴ та надійній роботі,²⁵⁵ а також про допомогу в процесі пошуку роботи.²⁵⁶ Крім того, постраждалі висловили відчуття

необхідності допомоги в отриманні пенсії²⁵⁷ та оформленні документів,²⁵⁸ а також загальної фінансової підтримки.²⁵⁹ Один із постраждалих зачепив таку проблему: якщо переміщені особи працевлаштовані, вони втрачають надану фінансову допомогу, що ускладнює повсякденне життя.²⁶⁰

“Потреба в житлі – це потреба безпеки. Людина має бути у власному домі”²⁶¹

250 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI06 (23 червня 2021 року); EUCCI12 (15 липня 2021 року); THBLSSI02 (14 червня 2021 року); THBLSSI04 (15 червня 2021 року); THBLSSI06 (22 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року); THBLSSI08 (26 червня 2021 року).

251 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI05 (18 червня 2021 року).

252 EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI12 (15 липня 2021 року).

253 THBLSSI03 (14 червня 2021 року).

254 EUCCI08 (25 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

255 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI06 (23 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); THBLSSI01 (13 червня 2021 року); THBLSSI04 (15 червня 2021 року); THBLSSI08 (26 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

256 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI12 (15 липня 2021 року).

257 EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI12 (15 липня 2021 року); THBLSSI04 (14 червня 2021 року); THBLSSI06 (22 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

258 EUCCI01 (3 червня 2021 року).

259 EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); EUCCI12 (15 червня 2021 року); THBLSSI01 (13 червня 2021 року).

260 EUCCI05 (18 червня 2021 року).

261 THBLSSI04 (15 червня 2021 року).

Серед інших потреб, які здебільшого наводили потерпілі, слід згадати правову й безпекову допомогу. Потерпілі насилу знаходили компетентних адвокатів,²⁶² щоб розібратися в різних судових й адміністративних процедурах,²⁶³ як-от доведення факту їх затримання, що необхідно для отримання права на допомогу від держави.²⁶⁴ Потерпілі також описували потребу у відчутті безпеки та захищеності.²⁶⁵ Окрім того, вони повідомили про необхідність надання їм статусу постраждалих, що визнає їхній пережитий травматичний досвід та їх права.²⁶⁶ Один із постраждалих вказала на свою потребу у такому статусі задля захисту від стигматизації,²⁶⁷ а інший вбачає в цьому статусі визнання урядом шкоди, якої вони зазнали.²⁶⁸

“Мати документально підтверджений статус жертви війни, жертви мого становища, ув’язненої, що дало б мені соціальну самосвідомість, що захистило б мене від стигми. Визнання мене постраждалою з огляду на моє становище.”²⁶⁹

Решта потреб охоплювала допомогу у відновленні документів,²⁷⁰ професійній перекваліфікації²⁷¹ й інформаційний пакет із детальною інформацією про права, ресурси та послуги для постраждалих.²⁷²

Один із постраждалих також зазначив про потребу в предметах першої необхідності, від товарів для дому до одягу, оскільки постраждалі втратили своє майно та особисті речі, що були залишені на ТНКУ.²⁷³ Інша потерпіла розповіла про потребу її родини в допомозі з поборницькими зусиллями за звільнення людини з-під варти,²⁷⁴ а ще одна висловила бажання отримати інструкції щодо подання позову до Європейського суду з прав людини.²⁷⁵

“Я залишилася без нічого; усе, що в мене було, зосталося в Донецьку, на окупованій території, а тому доводиться починати життя з нуля, знову купувати всю побутову техніку, каструлі, тарілки, постільну білизну. Плюс ремонт і так далі. Звісно, це злиденні умови, бо потрібно надто багато.”²⁷⁶

Інші потреби, про які повідомили потерпілі, пов’язані з відновленням справедливості для тих, хто зазнав СНПК.²⁷⁷ Крім допомоги із оформленням заяв і документів, опитані говорили й про конкретну юридичну допомогу в представництві під час судових засідань.²⁷⁸

262 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року).

263 THBLSSI03 (14 червня 2021 року).

264 THBLSSI07 (24 червня 2021 року).

265 EUCCI04 (7 червня 2021 року); THBLSSI06 (22 червня 2021 року).

266 EUCCI05 (18 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

267 THBLSSI03 (14 червня 2021 року).

268 EUCCI04 (7 червня 2021 року).

269 THBLSSI03 (14 червня 2021 року).

270 EUCCI01 (3 червня 2021 року).

271 EUCCI08 (25 червня 2021 року).

272 THBLSSI03 (14 червня 2021 року).

273 THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

274 EUCCI01 (3 червня 2021 року).

275 EUCCI01 (3 червня 2021 року).

276 THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

277 THBLSSI03 (14 червня 2021 року); THBLSSI04 (15 червня 2021 року).

278 THBLSSI04 (15 червня 2021 року).

3. Обізнаність постраждалих про репарації

Майже половина з двадцяти потерпілих українок мало або зовсім не розуміли репарації як юридичну концепцію,²⁷⁹ а деякі навіть не чули про неї.²⁸⁰ Декілька потерпілих насамперед сприймали репарації як компенсацію²⁸¹ за наслідками Другої світової війни.²⁸² Кілька інших потерпілих не дають визначення компенсації і наводять детальну інформацію про бажані програми та послуги, що згадані в наступному розділі.²⁸³ Дехто з учілих розглядає правосуддя та репарації як взаємопов'язані речі.²⁸⁴

“Репарації — це продовження правосуддя або завершення — чи то пак логічне завершення — процесу правосуддя.”²⁸⁵

Ті, хто вважають правосуддя та репарації взаємопов'язаними, також гадають, що потерпілі мають право вимагати репарації. Один із потерпілих, який знав про це право, повідомив, що дізнався про нього лише завдяки зусиллям НУО.²⁸⁶ Інший визнав вирішальну роль НУО, сказавши, що *“якби не НУО, я б, можливо, не вижив”*²⁸⁷ Кілька потерпілих окреслили своє сприйняття репарацій,²⁸⁸ а один із них зазначив,

що репарації є суттєвим питанням і має ґрунтуватися на законодавстві.²⁸⁹

Щоби розширити орієнтування потерпілих у тематиці відшкодування шкоди та усвідомлення своїх прав, зокрема на репарації, фасилітатори, які проводили напівструктуровані інтерв'ю, надали опитаним інформацію про право на репарації, а також приклади з інших країн, де були створені програми такого спрямування. Аби не вплинути на відповіді постраждалих, ця коротка презентація була проведена після опитування щодо їх сприйняття та знання про репарації.

4. Погляди, очікування та рекомендації постраждалих

4.1. Види репарацій

Потерпілі говорили про важливість як матеріальних, так і символічних репарацій. Щодо репарацій, співрозмовники переважно схилилися до індивідуальних матеріальних репарацій²⁹⁰ на противагу колективним.²⁹¹ Один з учілих наголосив на важливості матеріальних репарацій, щоб люди могли відновити свої будинки та життя, що неможливо здійснити самим лише вшануванням постраждалих — різновидом колективної символічної репарації.²⁹²

279 EUSSI02 (3 червня 2021 року); EUSSI03 (4 червня 2021 року); EUSSI09 (2 липня 2021 року); THBLSSI05 (15 червня 2021 року).

280 EUSSI01 (3 червня 2021 року); EUSSI05 (18 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року); THBLSSI08 (26 червня 2021 року).

281 EUSSI06 (23 червня 2021 року); EUSSI07 (24 червня 2021 року); EUSSI11 (11 липня 2021 року); EUSSI12 (15 липня 2021 року).

282 EUSSI04 (7 червня 2021 року); EUSSI08 (25 червня 2021 року); EUSSI10 (3 липня 2021 року).

283 THBLSSI01 (13 червня 2021 року); THBLSSI02 (14 червня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року); THBLSSI04 (15 червня 2021 року); THBLSSI06 (22 червня 2021 року).

284 EUSSI04 (7 червня 2021 року); EUSSI07 (24 червня 2021 року); EUSSI12 (15 липня 2021 року).

285 EUCCI07 (24 червня 2021 року).

286 EUCCI01 (3 червня 2021 року).

287 THBLSSI01 (13 червня 2021 року).

288 EUCCI03 (4 червня 2021 року); EUCCI04 (7 червня 2021 року); EUCCI7 (24 червня 2021 року).

289 EUCCI07 (24 червня 2021 року).

290 Кілька зауважень постраждалих, що просили матеріального відшкодування, не стосувалися конкретно індивідуальних матеріальних репарацій. Водночас ми зробили висновок про їхній імовірно індивідуальний характер на основі інших наведених вимог. EUCCI03 (4 червня 2021 року); EUCCI04 (7 червня 2021 року); EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI06 (23 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); EUCCI09 (2 липня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року); THBLSSI02 (14 червня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року); THBLSSI04 (15 червня 2021 року); THBLSSI05 (15 червня 2021 року); THBLSSI06 (22 червня 2021 року).

291 EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI12 (15 липня 2021 року).

292 EUCCI04 (7 червня 2021 року).

"Я заощадив гроші. Я побудував будинок. Цей будинок у мене забрали. Тобто мені ще тридцять років будувати новий дім?"²⁹³

Щодо символічних репарацій, потерпілі згадували отримання статусу постраждалих та інші форми визнання та підтвердження їх положення.²⁹⁴ Кілька потерпілих зазначили про статус військовополонених,²⁹⁵ а один із них повідомив, що волів би виділити окрему категорію для полонених ВПО.²⁹⁶ Інші потерпілі прагнули отримати статус постраждалих від сексуального насильства, утім серед учасників дослідження не виявилось консенсусу в цьому питанні.²⁹⁷

4.2. Форми репарацій

4.2.1. РЕСТИТУЦІЯ

Учасники цього дослідження відвели реституції важливе місце. За словами потерпілих, украї необхідно *"відновити все вкрадене, усе, що відняли"*,²⁹⁸ і *"максимально наблизити їх до колишнього життя"*.²⁹⁹ Дві найпоширеніші вимоги про реституцію стосуються повернення житла та іншого майна,³⁰⁰ а також відновлення особистих документів.³⁰¹ Уцілілі заявили,

що процес повернення цивільно-правової документації має бути спрощений, надаватися на місцях³⁰² та/або централізовано в електронному вигляді³⁰³ і бути доступним для якомога більшої кількості документів.³⁰⁴ Відновити паспорти та водійські права відносно легко в порівнянні з дипломами про освіту, документами на майно та трудовими книжками, що засвідчують трудовий стаж та сплату податків.³⁰⁵ Один із потерпілих також вказав на важливість відновлення інфраструктури в постраждалих від конфлікту районах, особливо в місцях поблизу лінії розмежування.³⁰⁶

4.2.2. КОМПЕНСАЦІЯ

Потерпілі вимагають фінансової компенсації за втрачене житло,³⁰⁷ зокрема за матеріальні збитки, аби отримати змогу придбати нову оселю.³⁰⁸ Вони також згадали про компенсацію для доступу до реабілітаційних послуг³⁰⁹ і медичного обстеження.³¹⁰ Один із потерпілих пояснив, що згідно з певними програмами міг звертатися лише до певних лікарень або лікарів, що обмежувало його агентність та можливість вибору бажаної медичної допомоги.³¹¹ Таким чином вони пояснили важливість надання фінансової компенсації, яка б не обмежувала їх можливості обирати надавача медичних послуг.³¹² Опитувані також зазначили

293 THBLSSI04 (15 червня 2021 року).

294 EUCCI04 (7 червня 2021 року); EUCCI06 (23 червня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року); THBLSSI02 (14 червня 2021 року); THBLSSI04 (15 червня 2021 року); THBLSSI06 (22 червня 2021 року).

295 EUCCI04 (7 червня 2021 року); EUCCI06 (23 червня 2021 року); THBLSSI06 (22 червня 2021 року).

296 EUCCI11 (11 липня 2021 року).

297 EUCCI12 (15 липня 2021 року); Обговорення у фокус-групі, Україна (4 вересня 2021 року).

298 THBLSSI01 (13 червня 2021 року).

299 EUCCI03 (4 червня 2021 року).

300 EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI04 (7 червня 2021 року); EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року).

301 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

302 EUCCI01 (3 червня 2021 року).

303 EUCCI08 (25 червня 2021 року).

304 EUCCI08 (25 червня 2021 року).

305 EUCCI08 (25 червня 2021 року).

306 EUCCI10 (3 липня 2021 року).

307 EUCCI03 (4 червня 2021 року); EUCCI04 (7 червня 2021 року); EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI07 (24 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); THBLSSI04 (15 червня 2021 року).

308 EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року); EUCCI12 (15 липня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

309 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року).

310 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI05 (18 червня 2021 року).

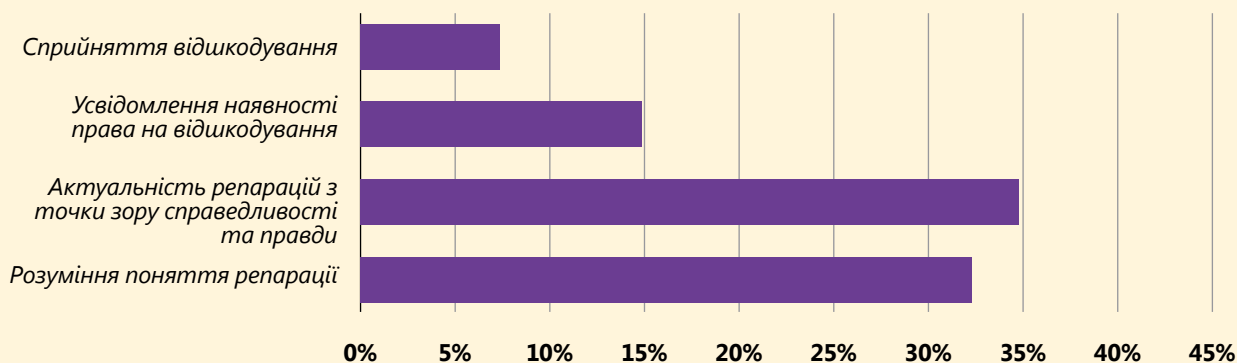
311 EUCCI08 (25 червня 2021 року).

312 EUCCI08 (25 червня 2021 року).

Пошкоджений літаком житловий будинок у столиці України Київ – 25 лютого 2022 року.
© 2022 Drop of Light / Shutterstock

ОБІЗНАНІСТЬ ПРО РЕПАРАЦІЇ

■ Відсоток на категорію, %

Джерело: аналіз GSF даних, отриманих у напівструктурованих інтерв'ю

про компенсацію за психологічну підтримку.³¹³ Один із потерпілих зауважив про компенсацію за втрату працездатності та додаткову компенсацією для потерпілих із дітьми.³¹⁴ Інший заявив, що додаткову компенсацію необхідно виплатити близьким та рідним.³¹⁵

*"Хочу перевезти маму, бо вона там [у Донецьку] сидить, хату доглядає, щоб там усе не розграбували. Я кажу, мамо, нумо ... ні, відказує вона, я не можу і не піду, тут же все миле серцю, все буде розграбовано, тут все вкрадуть. Тепер, якби нам дали цю компенсацію за той будинок, ми б спокійно прийшли, зробили б тут нормальний ремонт і жили б спокійно. А про ту квартиру в Донецьку [мама] забула б."*³¹⁶

Стосовно способів виплат, потерпілі здебільшого віддали перевагу щомісячним пенсіям.³¹⁷ Деякі з них підтримали безкоштовний доступ до послуг³¹⁸ і розстрочку платежів,³¹⁹ але лише один постраждалий виступив за одноразову виплату.³²⁰ Одна з потерпілих осіб порівняла щомісячні пенсії з виплатами, що надходять постраждалим від СНПК в Боснії та Герцеговині.³²¹

4.2.3. РЕАБІЛІТАЦІЯ

Потерпілі навели реабілітаційні послуги як частину репарацій,³²² включаючи медичну та психологічну реабілітацію, а також працевлаштування, правову та освітню підтримку. Стосовно медичної реабілітації, потерпілі вказали на потребу в безкоштовній, стабільній і комплексній

313 EUCCI03 (4 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року).

314 EUCCI08 (25 червня 2021 року).

315 EUCCI06 (23 червня 2021 року).

316 THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

317 EUCCI07 (24 червня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року); EUCCI12 (15 липня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

318 EUCCI05 (18 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

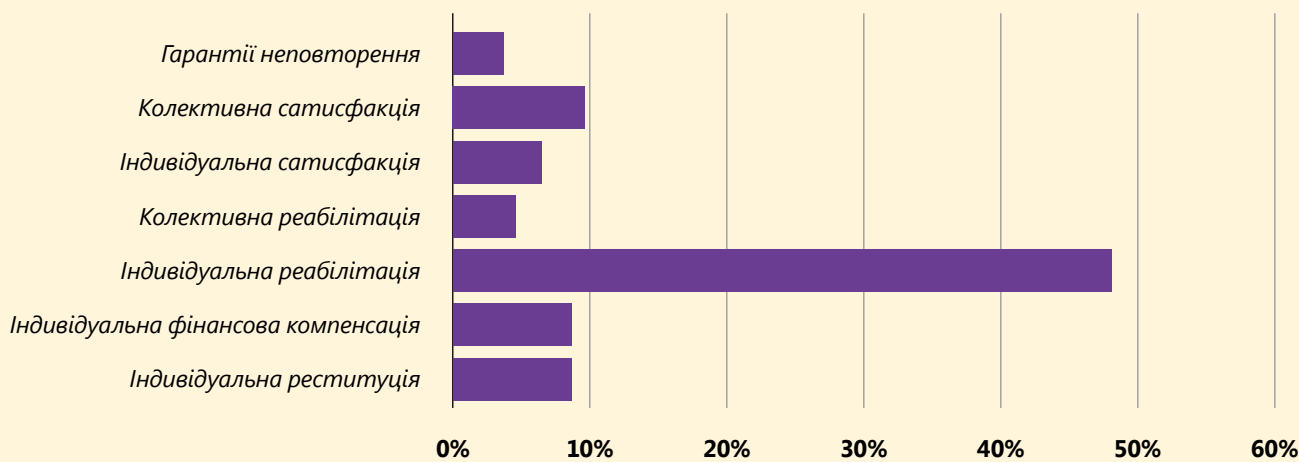
319 EUCCI04 (7 червня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року).

320 EUCCI06 (23 червня 2021 року 2021).

321 EUCCI11 (11 липня 2021 року).

322 EUCCI03 (4 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

ФОРМИ РЕПАРАЦІЙ

■ Відсоток на категорію, %

Джерело: аналіз GSF даних, отриманих у напівструктурованих інтерв'ю

медичній допомозі,³²³ включно з обстеженнями, скануванням і мамографією.³²⁴ Для потерпілих слід спростити всі процедури щодо попередньої перевірки та долікарські формальності, як-от реєстрацію до лікаря.³²⁵

Постраждалі від сексуального насильства висловили потребу в компенсації, що включала б психологічну підтримку для них самих³²⁶ та членів їх родин.³²⁷ Один із потерпілих розповів про деякі проблеми, пов'язані з відновленням життя після полону:

“Я дуже довго не міг прийти до тями. Для мене все було шоком, я навчився всьому заново, я не готував [в ув'язненні] рік, тому знову навчився готувати. Я навчився їсти виделкою, тому що ми могли їсти тільки ложками, і я довго не міг якось прийти до тями. У мене були якісь жадливі комплекси, я знову навчився спілкуватися з людьми тут.”³²⁸

Розширення професійних можливостей стало третьою найнагальнішою вимогою для постраждалих.³²⁹ Постраждалі рекомендували створити програми для відкриття широкого спектру професій із високим доходом,

323 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI03 (4 червня 2021 року); EUCCI04 (7 червня 2021 року); EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI06 (23 червня 2021 року); EUCCI07 (24 червня 2021 року); EUCCI09 (2 липня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року); THBLSSI01 (13 червня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року); THBLSSI06 (22 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року); THBLSSI08 (26 червня 2021 року).

324 EUCCI07 (24 червня 2021 року).

325 EUCCI05 (18 червня 2021 року).

326 EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI03 (4 червня 2021 року); EUCCI04 (7 червня 2021 року); EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI06 (23 червня 2021 року); EUCCI07 (24 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); EUCCI09 (2 липня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року); THBLSSI01 (13 червня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року); THBLSSI06 (22 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року); THBLSSI08 (26 червня 2021 року).

327 EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI03 (4 червня 2021 року); EUCCI07 (24 червня 2021 року); EUCCI08 (26 червня 2021 року); THBLSSI06 (22 червня 2021 року).

328 THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

329 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI05 (7 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); EUCCI10 (11 липня 2021 року); EUCCI12 (15 липня 2021 року); THBLSSI01 (13 червня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року); THBLSSI05 (15 червня 2021 року); THBLSSI06 (22 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

а не лише тих, що суто забезпечують виживання.³³⁰ Вони також порадили великим роботодавцям пов'язувати конкретні можливості працевлаштування з наданням принаймні тимчасового житла.³³¹ Потерпілим також потрібні програми професійного розвитку з індивідуальною підтримкою.³³² Питання підтримки в освітньому розвитку або розширенні навичок було порушено в контексті потенційного впливу на професійні можливості, працевлаштування та отримання доходу,³³³ що, своєю чергою, призведе до кращого відчуття власної гідності та вищої самооцінки.

“Можливо, освоюють нову професію. Можливо, вони втратили роботу... Може, вирішили зовсім змінити своє життя. Ці події так вплинули на них, що роботу теж хочеться змінити. Скажімо так, це має бути своєрідне «вікно», щоб вони могли якось переосмислити, зрозуміти себе й спокійно жити. І відчувати себе в безпеці.”³³⁴

Потерпілі підкреслювали безкоштовну юридичну допомогу після звільнення з незаконного утримання,³³⁵ зокрема шляхом призначення для них приватних юридичних радників³³⁶ та спеціальних курсів з основ права та формування політики,³³⁷ що сприятимуть усвідомленню

прав постраждалих, відновленню агентності й розширенню їх прав і можливостей брати значущу участь у дискусіях щодо формування політики.

4.2.4. САТИСФАКЦІЯ

Постраждалі зауважували громадську обізнаність³³⁸ та визнання³³⁹ як важливу форму сатисфакції, особливо з боку українського уряду³⁴⁰ та сил безпеки.³⁴¹ Правосуддя для постраждалих від СНПК також було виділено як форма сатисфакції.³⁴² Інші засоби індивідуальної сатисфакції постраждалих були пов'язані з отриманням особливого статусу постраждалого³⁴³ та пов'язаними з цим пільгами.³⁴⁴ Одна з жертв насильства уточнила, що надання такого статусу та підвищення обізнаності про діяльність постраждалих є життєво важливими для їх дітей, аби ті змогли збагнути мотивацію, жертвовність і героїзм своїх батьків.³⁴⁵

“Статус теж потрібен! Насправді статус – це важлива річ, я вважаю. Це важливо не тільки для мене чи інших. Статус – це визнання, статус — це підтвердження того, що це сталося з тобою. Це не «ну, щось було. А їх там нет» ... Я хотів би мати статус. І я гадаю, що це важливо для всіх.”³⁴⁶

330 EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); EUCCI10 (3 липня 2021 року); THBLSSI02 (14 червня 2021 року); THBLSSI06 (22 червня 2021 року).

331 EUCCI01 (3 червня 2021 року).

332 EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); EUCCI10 (3 липня 2021 року); THBLSSI05 (15 червня 2021 року); THBLSSI06 (22 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

333 EUCCI04 (7 червня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року); THBLSSI03 (15 червня 2021 року); THBLSSI06 (22 червня 2021 року).

334 EUCCI04 (7 червня 2021 року).

335 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI03 (4 червня 2021 року); EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року).

336 EUCCI03 (4 червня 2021 року); EUCCI05 (18 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

337 EUCCI08 (25 червня 2021 року).

338 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI04 (7 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року).

339 EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI04 (7 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); EUCCI12 (15 липня 2021 року).

340 EUCCI08 (25 червня 2021 року).

341 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI02 (3 червня 2021 року).

342 THBLSSI03 (14 червня 2021 року); THBLSSI04 (15 червня 2021 року).

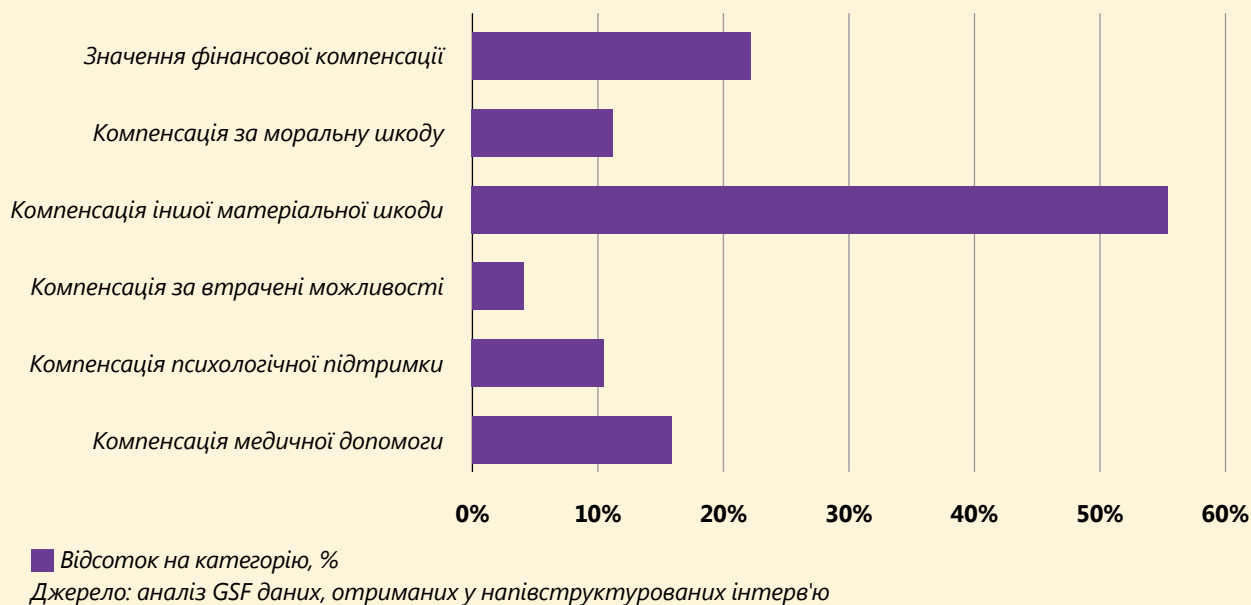
343 EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI04 (7 червня 2021 року); EUCCI07 (24 червня 2021 року); EUCCI12 (15 липня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

344 EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI07 (24 червня 2021 року); EUCCI12 (15 липня 2021 року); THBLSSI02 (14 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

345 EUCCI02 (3 червня 2021 року).

346 EUCCI04 (7 червня 2021 року).

ФОРМИ РЕПАРАЦІЙ – ІНДИВІДУАЛЬНА ФІНАНСОВА КОМПЕНСАЦІЯ

ФОРМИ РЕПАРАЦІЙ - ІНДИВІДУАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ

4.2.5. ГАРАНТІЇ НЕПОВТОРЕННЯ

“Фактор неповторення. Для мене це вкрай важливо, тому що це, напевно, один із моїх психологічних... страхів чи якихось незагоєних ран. Це мені каже мій мозок, що якщо ти думаєш, що нічого подібного не станеться, то це дуже наївно.”³⁴⁷

Постраждалі, які вказували на гарантії неповторення, пропонували різноманітні заходи, спрямовані на забезпечення відповідальності за СНПК і тим самим сприяння його запобіганню – наприклад, навчання державних службовців міжнародним стандартам стосовно СНПК³⁴⁸ і реформування сил безпеки.³⁴⁹ Постраждалі також наголосили на необхідності глибокої інституційної реформи Служби безпеки України, правоохоронних органів та збройних сил, а також забезпечення їх стабільної підготовки з міжнародного права.³⁵⁰ Одна постраждала висловила вимогу гарантувати, що її дитина ніколи не зазнає війни.³⁵¹

5. Відповідальність за надання репарацій

Хоча постраждалі мають сумніви щодо практичної волі держави розробити та реалізувати програму репарацій,³⁵² більшість з них вважає, що уряд України³⁵³ повинен забезпечити та надати репарації за підтримки міжнародних організацій³⁵⁴ та НУО,³⁵⁵ і що зрештою Росія³⁵⁶ зобов'язана сплатити ці репарації.³⁵⁷ За словами одного з постраждалих:

“На цьому етапі таку місію має спершу взяти на себе держава, а потім та країна [Росія], яка є агресором і яка спричинила те, що сталося — війну та наші зламні долі.”³⁵⁸

6. Роль постраждалих

6.1. Участь

“Я вважаю, що постраждалі мають бути залучені до цього процесу. Чому для нас, але без нас?”³⁵⁹

347 EUCCI07 (24 червня 2021 року).

348 EUCCI11 (11 липня 2021 року).

349 EUCCI11 (11 липня 2021 року).

350 EUCCI07 (24 червня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року); THBLSSI04 (7 червня 2021 року).

351 EUCCI06 (23 червня 2021 року).

352 EUCCI08 (25 червня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року); THBLSSI02 (14 червня 2021 року).

353 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI03 (4 червня 2021 року); EUCCI04 (7 червня 2021 року); EUCCI05 (18 червня 2021 року); EUCCI06 (23 червня 2021 року); EUCCI07 (24 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); EUCCI09 (2 липня 2021 року); EUCCI12 (15 липня 2021 року); THBLSSI01 (13 червня 2021 року); THBLSSI02 (14 червня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року); THBLSSI05 (15 червня 2021 року).

354 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI04 (7 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); EUCCI09 (2 липня 2021 року); EUCCI12 (15 липня 2021 року); THBLSSI07 (13 червня 2021 року).

355 EUCCI05 (18 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

356 EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI03 (4 червня 2021 року); EUCCI04 (7 червня 2021 року); EUCCI06 (23 червня 2021 року); EUCCI07 (24 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); EUCCI10 (3 липня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року); THBLSSI04 (15 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

357 EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI07 (24 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року).

358 EUCCI07 (24 червня 2021 року).

359 THBLSSI04 (15 червня 2021 року).

Жертви насильства погодилися, що участь постраждалих у розробці та впровадженні політики репарацій була не просто актуальною, а й вирішальною – так би мовити, *a conditio sine qua non* (незамінною умовою).³⁶⁰ Усі респонденти були готові брати участь у таких процесах,³⁶¹ а один уже має досвід участі в конкретних дискусіях щодо репарацій.³⁶² Участь постраждалих вважалася вкрай важливою, оскільки вони на власному досвіді зазнали травми і могли б допомогти політикам і правозахисникам у розробці та впровадженні програм репарацій у спосіб, орієнтований на потреби жертв.³⁶³

Один із постраждалих уточнив, що бенефіціари певної політики, особливо такої важливої, як репарації, дійсно повинні активно брати участь у процесі її розвитку, а не просто бути пасивними одержувачами.³⁶⁴ Щоби будь-який захід за участі постраждалих дійсно вдався, постраждалі зауважили, що час їх участі в консультаціях щодо репарацій повинен бути оплаченим, а будь-які витрати відшкодованими, оскільки інакше багато постраждалих не змогли б взяти участь.³⁶⁵ Держава також має забезпечити чітку комунікацію та поінформованість громадськості про наявні програми репарацій.³⁶⁶

6.2. Роль постраждалих

“Ну, [постраждалі] повинні збиратися разом. Їм слід обговорювати можливості, домовлятися, говорити про них. У суперечці народжується істина. Записати. І з цими вимогами, проханнями вже йти до вищих органів, ну, щоб вони або допомогли, погодили, або якимось, якимось на державному рівні щоб це вирішувалося. Ось як вони мають діяти.”³⁶⁷

Що стосується особливої ролі постраждалих, деякі запропонували створити консультативні групи для жертв насильства у різних органах, що приймають рішення.³⁶⁸ Серед інших пропозицій до участі постраждалих: модеровані фахівцями консультації між різними групами постраждалих,³⁶⁹ делегування представників різних організацій жертв СНПК для висловлення побажань групи,³⁷⁰ а також анкетування, щоб дізнатися про пріоритетні варіанти допомоги й визначити переваги постраждалих щодо репарацій.³⁷¹

“Я вважаю, що представники [жертв насильства] мають бути в якихось комісіях: у міністерстві, ще десь. Щоб ви самі могли контролювати цей процес.”³⁷²

360 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI02 (3 червня 2021 року); EUCCI07 (24 червня 2021 року); EUCCI08 (25 червня 2021 року); EUCCI11 (11 липня 2021 року); EUCCI12 (15 липня 2021 року); THBLSSI03 (4 червня 2021 року); THBLSSI04 (7 червня 2021 року); THBLSSI05 (18 червня 2021 року).

361 EUCCI08 (25 червня 2021 року); Обговорення у фокус-групі, Україна (4 вересня 2021 року).

362 EUCCI08 (25 червня 2021 року).

363 EUCCI01 (3 червня 2021 року); EUCCI09 (2 липня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

364 THBLSSI04 (15 червня 2021 року).

365 EUCCI08 (25 червня 2021 року).

366 EUCCI07 (24 червня 2021 року); THBLSSI02 (14 червня 2021 року).

367 EUCCI02 (3 червня 2021 року).

368 THBLSSI02 (14 червня 2021 року); THBLSSI03 (14 червня 2021 року); THBLSSI04 (15 червня 2021 року); THBLSSI07 (23 червня 2021 року).

369 EUCCI04 (7 червня 2021 року).

370 EUCCI05 (18 червня 2021 року); THBLSSI02 (14 червня 2021 року).

371 EUCCI11 (11 липня 2021 року).

372 THBLSSI02 (14 червня 2021 року).

6.3. Підтримка та розширення можливостей

Кілька постраждалих повідомили про важливість підтримки постраждалих під час їхньої участі у створенні програм репарацій.³⁷³ Вони запропонували публічно оголосити про необхідну участь постраждалих у процесі відшкодування шкоди та визнати її вагомість, щоб розширити можливості самих постраждалих від СНПК, особливо тих, хто ще не ділився своїм досвідом.³⁷⁴ Постраждалі також заявили, що слід надавати сприяння організаціям жертв насильства, щоб забезпечити їх внутрішню підтримку одне одного.³⁷⁵ Крім того, вони заявили, що поряд із участю постраждалих має бути організована робота експертів та психологічна підтримка.³⁷⁶

“Або об’єднайтеся, хоча б морально підтримайте одного. [Постраждалих] як мінімум. Так, для початку. Принаймні вони є, ну це було коло людей, які розуміють одне одного. Ось так. Щось є спільне. Що вона така, як я.”³⁷⁷

Деякі постраждалі також згадували можливість створення однієї великої офіційної організації чи асоціації для жертв насильства.³⁷⁸ Вони заявили, що будь-яка така організація повинна мати юристів і психологів, які допомагатимуть чутливо й ефективно організувати процес, а також будуть присутні протягом усього часу, щоб забезпечити психологічну допомогу постраждалим у будь-які тривожні моменти або допомогти пояснити будь-які юридичні труднощі чи термінологію.³⁷⁹

373 EUCSI02 (3 червня 2021 року).

374 EUCSI01 (3 червня 2021 року).

375 EUCSI02 (3 червня 2021 року).

376 EUCSI07 (24 червня 2021 року); THBLSSI01 (13 червня 2021 року).

377 EUCSI02 (3 червня 2021 року).

378 Обговорення у фокус-групі, Україна (4 вересня 2021 року).

379 EUCSI07 (24 червня 2021 року); EUCSI11 (11 липня 2021 року); THBLSSI04 (15 червня 2021 року).

Постраждалі беруть участь у заходах з полегшення травми під час фокус-групи, організованої об'єднанням «Блакитний птах» за участю команди «Трус хаундс», СЦГ та Глобального фонду допомоги постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом.

© 2021 Блакитний птах

V. ДОРОЖНЯ КАРТА РЕПАРАЦІЙ

1. Міжнародні зобов'язання з прав людини, правові та політичні основи репарацій

1.1. Міжнародні зобов'язання України

Україна є стороною кількох міжнародних договорів з прав людини, які зобов'язують держави запобігати сексуальному насильству, захищати людей від нього, а також гарантувати жертвам право на ефективний засіб правового захисту.

УКРАЇНА Є СТОРОНОЮ ТАКИХ ОСОБЛИВО АКТУАЛЬНИХ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ:³⁸⁰

- Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, дата ратифікації/приєднання – 12 листопада 1973 року;
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, дата ратифікації/приєднання – 12 листопада 1973 року;
- Конвенція ООН про права дитини та два додаткові протоколи до неї, дати ратифікації/приєднання – 28 серпня 1991 року, 11 липня 2005 року та 3 липня 2003 року відповідно;
- Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, дата ратифікації/приєднання – 12 березня 1981 року;
- Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, дата ратифікації/приєднання – 24 лютого 1987 року;

- Чотири Женевські конвенції 1949 року, дата ратифікації/приєднання – 3 серпня 1952 року;
- Перший та Другий Додаткові протоколи до Женевських конвенцій, дата ратифікації/приєднання – 25 січня 1990 року та Третій Додатковий протокол до Женевських конвенцій, дата ратифікації/приєднання – 19 січня 2020 року;
- Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, дата ратифікації/приєднання – 15 листопада 1954 року;
- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (скорочено – Європейська Конвенція з прав людини (ЄКПЛ)), дата ратифікації/приєднання – 11 вересня 1997 року;
- Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами, дата ратифікації/приєднання – 15 листопада 1954 року;
- Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, дата ратифікації/приєднання – 29 листопада 2010 року.

20 жовтня 2015 року уряд України повідомив Генерального секретаря ООН про те, що застосування та виконання зобов'язань за 16 договорами з прав людини на непідконтрольній та окупованій території *“обмежено та не гарантовано”* до повного відновлення суверенітету над такою територією.³⁸¹ Важливо підкреслити, що заборона катувань є абсолютною, а отже, жодне її обмеження чи

380 Overview of the ratification/accession status by Ukraine of UN treaties (UN Treaty Body Database) https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=183&Lang=EN accessed 8 June 2022; Overview of the ratification/accession status by Ukraine of international humanitarian law and other relevant treaties (ICRC) https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/vwTreatiesByCountrySelected.xsp?xp_countrySelected=UA&nv=4 accessed 8 June 2022; Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (9 December 1948, entered into force 12 January 1951); Council of Europe Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (entered into Force 3 November 1953); Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others (21 March 1950, entered into Force 25 July 1951).

381 ООН, «Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень» C.N.597.2015.TREATIES-XXII.1 (11 November 2015) <https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2015/CN.597.2015-Eng.pdf> дата звернення: 16 травня 2022 року; OHCHR 'Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine 14 March 2014 to 31 January 2017' (n7) para 35.

відхилення від правила не допускається з жодної причини.³⁸² Міжнародно-правова доктрина та стандарти визнають, що сексуальне насильство може становити злочин катування.³⁸³

Крім того, 9-го червня 2015 року Україна шляхом подання повідомлення Раді Європи оголосила про те, що відходить від виконання деяких положень Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ) у зоні проведення «антитерористичної операції». Така процедура передбачена ст.15 Конвенції.³⁸⁴ У відповідь на повідомлення Генеральний секретар Турбйорн Ягланд повторив, що «Європейська конвенція з прав людини продовжує діяти в Україні. Це рішення не завадить Європейському суду з прав людини розглядати заяви щодо України».³⁸⁵

Окрім договорів про права людини, Україна є стороною чотирьох Женевських конвенцій та I, II та III Додаткових протоколів до них.³⁸⁶ Женевські конвенції та Перший і Другий Додаткові протоколи забороняють будь-які форми сексуального

насильства під час міжнародних і неміжнародних збройних конфліктів,³⁸⁷ і порушення цієї заборони може становити істотне порушення міжнародного гуманітарного права.

Зобов'язання, що випливають із вищезазначених договорів, вважаються частиною національного законодавства України, згідно зі статтею 9 Конституції України.³⁸⁸ Конституція також визначає, що «утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави»,³⁸⁹ і що «права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними».³⁹⁰

Зрештою, Угода про асоціацію між Україною та ЄС 2014 року також стосується запобігання СНПК та реагування на нього, оскільки зобов'язує Україну розвивати систему верховенства права, дотримувати прав людини, забезпечувати гендерну рівність у всіх сферах життя та формування політики, і сприяти здійсненню міжнародного правосуддя шляхом ратифікації та виконання Римського статуту МКС.³⁹¹

382 Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (вступила в силу 26 червня 1987 року) art 2(2); OHCHR, 'General Comment No. 2, Implementation of Article 2 by State Parties' CAT/C/GC/2/CRP/1/Rev.4 (23 листопада 2007 року) пара 1 www2.ohchr.org/english/bodies/cat/docs/CAT.C.GC.2.CRP1.Rev.4_en.pdf дата звернення: 16 травня 2022 року; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (прийнятий 16 грудня 1966 року), ст. 4(2); UN Human Rights Committee 'General Comment No. 29, State of Emergency (Article 4)' CCPR/C/21/Rev.1/Add.11 (31 серпня 2001 року) пара 7 https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2f21%2fRev%2fAdd.11&Lang=en дата звернення: 16 травня 2022 року. See also, OHCHR, 'International Legal Protection of Human Rights in Armed Conflict' (2011) www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/HR_in_armed_conflict.pdf дата звернення: 20 травня 2022 року.

383 *Prosecutor v. Kunarac et al.* (Appeals Judgment) ICTY, IT-96-23& IT-96-23/1-A (12 червня 2002 року) paras 153-156 www.icty.org/x/cases/kunarac/acjug/en/kun-aj020612e.pdf дата звернення: 16 травня 2022 року; UN Committee Against Torture, 'General Comment No. 2: Implementation of Article 2 by State Parties' (24 січня 2008 року) пара 22 www.refworld.org/docid/47ac78ce2.html дата звернення: 16 травня 2022 року; OHCHR, 'Istanbul Protocol: Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhumane or Degrading Treatment or Punishment' (2004) пара 145(i) www.ohchr.org/documents/publications/training8rev1en.pdf дата звернення: 16 травня 2022 року.

384 'Ukraine derogation from European Convention on Human Rights' (Council of Europe News, 10 червня 2015 року) www.coe.int/en/web/portal/news-2015/-/asset_publisher/9k8wkRrYhB8C/content/ukraine-derogation-from-european-convention-on-human-rights дата звернення: 16 травня 2022 року.

385 Там само.

386 Огляд статусу ратифікації/приєднання України до договорів з питань міжнародного гуманітарного права та інших релевантних договорів (МКЧХ) https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/vwTreatiesByCountrySelected.xsp?xp_countrySelected=UA&nv=4 дата звернення: 31 березня 2022 року.

387 ICRC, 'Prevention and criminal repression of rape and other forms of sexual violence during armed conflicts' (11 березня 2015 року) www.icrc.org/en/document/prevention-and-criminal-repression-rape-and-other-forms-sexual-violence-during-armed дата звернення: 3 червня 2021 року.

388 Конституція України (1996, зі змінами від 2019 року) ст. 9 <https://rm.coe.int/constitution-of-ukraine/168071f58b> дата звернення: 6 травня 2022 року.

389 Там само ст. 3.

390 Там само ст. 21.

391 Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Official Journal of the European Union, 29 травня 2014 року) https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/november/tradoc_155103.pdf дата звернення: 6 травня 2022 року.

1.2. Міжнародні зобов'язання Російської Федерації

РОСІЯ Є СТОРОНОЮ ТАКИХ ОСОБЛИВО АКТУАЛЬНИХ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ:³⁹²

- Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, дата ратифікації/приєднання – 16 жовтня 1973 року;
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, дата ратифікації/приєднання – 16 жовтня 1973 року;
- Конвенція ООН про права дитини та два додаткові протоколи до неї, дати ратифікації/приєднання – 16 серпня 1990 року; 24 вересня 2008 року; і 24 вересня 2008 року, відповідно;
- Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, дата ратифікації/приєднання – 23 січня 1981 року;
- Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, дата ратифікації/приєднання – 3 березня 1987 року;

- Чотири Женевські конвенції 1949 року, дата ратифікації/приєднання – 10 травня 1954 року;
- Перший, Другий та Третій Додаткові протоколи до Женевських конвенцій, дата ратифікації/приєднання – 29 вересня 1989 року, 29 вересня 1989 року та 7 грудня 2008 року, відповідно;
- Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, дата ратифікації/приєднання – 3 травня 1954 року;
- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (скорочено – Європейська Конвенція з прав людини (ЄКПЛ)), дата ратифікації/приєднання – 18 травня 1954 року.

Як сторона чотирьох Женевських конвенцій 1949 року та Додаткових протоколів до них, Росія зобов'язана, серед іншого, запобігати СНПК та боротися з цим видом злочину, який може становити порушення міжнародного гуманітарного права (МГП). Зокрема, Росія повинна проводити ефективні розслідування звинувачень у згвалтуванні та сексуальному насильстві з боку російських солдатів в умовах збройного конфлікту.³⁹³ Зобов'язання Росії щодо МГП актуальні не лише в контексті російського вторгнення в Україну 2022 року; вони діють з моменту незаконної окупації та анексії Криму Росією, яка була засуджена Генеральною Асамблеєю ООН (ГА ООН) з 2014

392 Огляд статусу ратифікації/приєднання Російською Федерацією до договорів системи ООН (UN Treaty Body Database) https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=183&Lang=EN дата звернення: 6 травня 2022 року; Огляд статусу ратифікації/приєднання Російською Федерацією до договорів з питань міжнародного гуманітарного права та інших релевантних договорів (МКЧХ) https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/vwTreatiesByCountrySelected.xsp?xp_countrySelected=RU дата звернення: 6 травня 2022 року; Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (9 грудня 1948 року, вступила в силу 12 січня 1951 року); Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (вступила в силу 3 листопада 1953 року).

393 Женевська конвенція (IV) про захист цивільного населення під час війни, 1949 (дата ратифікації/приєднання РФ: 10 травня 1954 року); Додатковий протокол I, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (дата ратифікації/приєднання РФ: 29 вересня 1989 року, вийшла 23 жовтня 2019 року); Женевська конвенція (I) про поліпшення долі поранених та хворих в регулярних арміях, 1949, ст. 49; Женевська конвенція (II) про поліпшення долі поранених, хворих і осіб, потерпілих корабельну аварію, зі складу збройних сил на морі, 1949, ст. 50; Женевська конвенція (III) про поводження з військовополоненими, 1949, ст. 129; Женевська конвенція (IV) про захист цивільного населення під час війни, 1949, ст. 146; Додатковий протокол I, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів, ст. 85. Щодо звичаєвого права, див.: Henckaerts, J.-M. and Doswald-Beck, L., ICRC Customary International Humanitarian Law, Rule 158. For customary law see: Jean-Marie Henckaerts and Louise Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law Volume I: Rules* (3rd edn with correction, ICRC, Cambridge University Press 2009) Rule 158: Obligation to Prosecute War Crimes; Noam Lubell, Jelena Pejic, and Claire Simmons, 'Guidelines on Investigating Violations of International Humanitarian Law: Law, Policy, and Good Practice' (The Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights and the ICRC, вересень 2019 року) www.geneva-academy.ch/joomlatools-files/docman-files/Guidelines%20on%20Investigating%20Violations%20of%20IHL.pdf дата звернення: 16 травня 2022 року.

року.³⁹⁴ Крім того, участь Москви в конфлікті на сході України та її підтримка «ЛНР» і «ДНР», може зробити Росію державою-окупантом, яка використовує маріонетковий режим, що зобов'язе її дотримувати МГП та зумовить відповідальність за порушення МГП на цих територіях.³⁹⁵

Росія до вторгнення 2022 року є окупаційною владою Криму та потенційно частини сходу України, безпосередньо та/або із залученням проксі-сил, тож її міжнародно-правові зобов'язання у сфері прав людини поширюються на ці території.³⁹⁶ Це означає, що Росія відповідальна за захист усіх людей від сексуального насильства, розслідування всіх заяв про сексуальне насильство, законне переслідування та покарання винних у порушеннях прав людини або МГП, а також надання допомоги, засобів правового захисту та репарацій жертвам і постраждалим від СНПК.³⁹⁷ Зобов'язання Росії щодо прав людини діють одночасно з її зобов'язаннями щодо МГП.³⁹⁸

Утім нехтування Росії своїми міжнародними зобов'язаннями стало очевидним з 2014 року,³⁹⁹

а тим паче зараз, коли Кремль неприховано й безперешкодно продовжує повномасштабне вторгнення в Україну, що супроводжується злочинами проти цивільного населення та осіб, захищених Женевською конвенцією. Примітно, що 15 березня 2022 року Росія оголосила про свій вихід із Ради Європи відповідно до статті 58(1) ЄКПЛ після одноголосного ухвалення висновку Парламентської асамблеї, у якому зазначено, що РФ *"вчинила грубі порушення Статуту Ради Європи, що несумісні зі статусом держави-члена Ради, не дотримує своїх зобов'язань перед Радою і нехтує своїми обов'язками"*, і де у зв'язку з цим міститься прохання до Росії вийти зі складу Ради.⁴⁰⁰ Відповідно до резолюції про припинення членства Російської Федерації в Раді Європи⁴⁰¹ та статті 58(3) ЄКПЛ, 16 вересня 2022 року Росія перестане бути Високою Договірною Стороною ЄКПЛ.⁴⁰² ЄСПЛ зможе розглядати заяви, спрямовані проти Росії щодо ймовірних порушень Конвенції, що відбулися до 16 вересня 2022 року.⁴⁰³ Окрім того, 7 квітня 2022 року Генеральна Асамблея ООН проголосувала за припинення членства Росії в Раді ООН з прав людини.⁴⁰⁴

- 394 United Nations, 'General Assembly Adopts Resolution Urging Russian Federation to Withdraw Its Armed Forces from Crimea, Expressing Grave Concern about Growing Military Presence' (9 грудня 2019 року) www.un.org/press/en/2019/ga12223.doc.htm дата звернення: 17 травня 2022 року; Human Rights Watch, 'Crimea: Conscripted Violates International Law' (1 листопада 2019 року) www.hrw.org/news/2019/11/01/crimea-conscription-violates-international-law дата звернення: 6 травня 2022 року; UNGA, 'Resolution adopted by the General Assembly on 22 December 2018. Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine' A/RES/73/263 (21 січня 2019 року) 2 <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N18/464/75/PDF/N1846475.pdf?OpenElement> дата звернення: 8 червня 2022 року.
- 395 Donbas & Crimea: Legal Un/Certainty and Global Rights Compliance, 'International Law and Russia Involvement in Crimea and Donbas' (13 лютого 2022 року) 298-305 https://globalrightscpliance.com/wp-content/uploads/2022/05/International-Law-and-Russia-Involvement-in-Crimea-and-Donbas.pdf?fbclid=IwAR1uCOkAsEW_T_ZRT7fCUnvjdBonx-SgC3MdekYomxCsjr-u2zDb4wxr1s дата звернення: 16 травня 2022 року.
- 396 UNGA, 'Situation of Human Rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol (Ukraine): Resolution / Adopted by the General Assembly' (n33).
- 397 UN General Assembly, Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law: resolution adopted by the General Assembly, 21 березня 2006 року, A/RES/60/147 ('Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation'); UN Human Rights Committee, 'General Comment No. 31: The Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant (2004)' CCPR/C/21/Rev.1/Add.13 (26 травня 2004 року), paras 8 and 15; UN Human Rights Committee, 'General Comment No. 36 on Article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights, on the right to life' CCPR/C/GC/36 (10 жовтня 2018 року) paras 27-29.
- 398 Noam Lubell, 'Human Rights Obligations in Military Occupation' (2012) 94 (885) International Review of the Red Cross 319 <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc-885-lubell.pdf> дата звернення: 14 квітня 2022 року.
- 399 See UNGA, 'Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol', Report of the Secretary-General A/76/260 (Ukraine, 2 серпня 2021 року) https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/A_76_260_E.pdf дата звернення: 6 травня 2022 року.
- 400 Parliamentary Assembly of the Council of Europe, 'Consequences of the Russian Federation's aggression against Ukraine' (15 березня 2022 року) <https://pace.coe.int/en/files/29885/html> дата звернення: 6 травня 2022 року.
- 401 European Court of Human Rights, 'Resolution of the European Court of Human Rights on the consequences of the cessation of membership of the Russian Federation to the Council of Europe in light of Article 58 of the European Convention on Human Rights' (22 березня 2022 року) https://echr.coe.int/Documents/Resolution_ECHR_cessation_membership_Russia_CoE_ENG.pdf дата звернення: 6 червня 2022 року.
- 402 Рада Європи, Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (набула чинності 3 листопада 1953 року) ст.58(3) www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=005 дата звернення: 16 травня 2022 року.
- 403 European Court of Human Rights, 'Resolution of the European Court of Human Rights on the consequences of the cessation of membership of the Russian Federation to the Council of Europe in light of Article 58 of the European Convention on Human Rights' (22 березня 2022 року) https://echr.coe.int/Documents/Resolution_ECHR_cessation_membership_Russia_CoE_ENG.pdf дата звернення: 6 червня 2022 року.
- 404 'UN General Assembly Votes to Suspend Russia from the Human Rights Council' (UN News, 7 квітня 2022 року) <https://news.un.org/en/story/2022/04/1115782> дата звернення: 6 травня 2022 року.

1.3. Обов'язки збройних формувань на Сході України

Проросійські збройні угруповання на Сході України не є сторонами міжнародних договорів з питань прав людини. Проте з урахуванням рівня організації, територіального контролю та деяких державних функцій у Луганській і Донецькій областях, у квазідержавних повинні поважати стандарти прав людини, оскільки їх політика впливає на права осіб під їх контролем.⁴⁰⁵ Водночас, як зазначено в розділі III, звинувачення в сексуальному насильстві на адресу «ЛНР» і «ДНР» детально задокументовані з 2014 року і тривають під час конфлікту донині, щ одемонструє загальне нехтування стандартами прав людини. Поза тим, право постраждалих на захист у районах, контрольованих цими збройними формуваннями, включаючи доступ до правосуддя та репарацій, практично не забезпечене. Наприклад, бригада «Прізрак» у Луганській області розпочала кілька «проваджень» для розгляду випадків сексуального насильства, зокрема «народний суд», де 340 жителів проголосували за покарання зловмисників – засудження до смертної кари – всупереч Протоколу № 6 до Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод щодо скасування смертної кари.⁴⁰⁶ До того ж, ці механізми не були ані незалежними, ані неупередженими, і натомість звинувачували жертв і були зневажливими щодо них.⁴⁰⁷

25 жовтня 2014 року в м. Алчевськ (Луганська область) бригада «Прізрак» організувала «перший народний суд» для розгляду двох справ про сексуальне насильство. За обома справами звинувачують чоловіків, один з яких був членом збройного угруповання, у зґвалтуванні молодих дівчат віком 15 і 20 років. На записаному відео «суду», опублікованому в Інтернеті, двох імовірних злочинців «засудили до смертної кари». Обвинуваченому учаснику збройного угруповання дозволили «вийти на передову, щоб спокутувати провину кров'ю». На момент написання цього звіту доля обох чоловіків невідома.

Під час «суду» командир бригади «Прізрак» заявив, що *“відтепер будь-яка жінка, яку побачать у кафе чи барі, буде негайно затримана та покарана”*, додавши, що жінки повинні сидіти вдома, якщо хочуть залишатися вірними своїм чоловікам і бути добрим взірцем для своїх дітей.⁴⁰⁸

Як підкреслює Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ), збройні формування, що здійснюють контроль над територією протягом тривалого періоду, зобов'язані дотримувати норм МГП протягом усього конфлікту.⁴⁰⁹ Отже, збройні групи повинні виконувати МГП під час ведення бойових дій, зокрема щодо заборони всіх форм сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом.

405 Tilman Rodenhäuser, 'Human Rights Obligations of Non-State Armed Groups in Other Situations of Violence: The Syria Example' (1 січня 2012 року) 3(2) Journal of International Humanitarian Legal Studies 263. See also, Daragh Murray, *Human Rights Obligations of Non-State Armed Groups* (Bloomsbury Publishing, 5 May 2016) 323 and Andrew Clapham, 'The Rights and Responsibilities of Armed Non-State Actors: The Legal Landscape & Issues Surrounding Engagement' Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights (1 лютого 2010 року).

406 Council of Europe, 'The ECHR and The Death Penalty: A Timeline' www.coe.int/en/web/portal/death-penalty дата звернення: 6 травня 2022 року.

407 OHCHR, 'Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine 14 March 2014 to 31 January 2017' (n7) paras 126-127.

408 Там само 127.

409 ICRC, 'Non-International Armed Conflict' https://casebook.icrc.org/law/non-international-armed-conflict#_ftn_viii_003 дата звернення: 6 травня 2022 року.

Як підсумок зазначимо, що всі сторони конфлікту зобов'язані за міжнародним правом запобігати СНПК та боротися з ним. Постраждали від СНПК під час конфлікту в Україні мають право на захист та репарації, оскільки СНПК може бути порушенням міжнародного гуманітарного, кримінального права та права прав людини. Боротьба з наслідками конфлікту включає гарантування права постраждалих на засоби правового захисту у двох його складових: доступі до правосуддя і репарації.

2. Право на правовий захист і репарації в Україні

Міжнародне право прав людини та міжнародне гуманітарне право закріплюють право постраждалих на ефективний засіб юридичного захисту, включаючи репарації,⁴¹⁰ що визнається зобов'язанням держав.⁴¹¹ Основні принципи та положення щодо права на захист і репарацій для постраждалих від грубих порушень міжнародного права прав людини та серйозних порушень міжнародного гуманітарного права (Основні принципи права на засіб юридичного захисту репарації) окреслюють реституцію, компенсацію, реабілітацію, сатисфакцію та гарантії неповторення як види репараційних заходів, до яких постраждалі повинні мати доступ.⁴¹² За Керівництвом Генерального секретаря ООН щодо репарацій за сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом (Керівництво), для того, щоби допомога була адекватною, необхідно забезпечити доступ до різних форм репарацій для постраждалих від СНПК через судові та адміністративні шляхи.⁴¹³

Відповідно до Керівництва, *“репарації мають надаватись державою за дії чи бездіяльність, які можуть бути приписані їй, і які порушують її*

зобов'язання згідно з міжнародним правом прав людини чи міжнародним гуманітарним правом, або особою, юридичною особою чи іншим суб'єктом, визнаним відповідальним за порушення міжнародного гуманітарного права та відшкодування збитків. У випадку, якщо сторони, які несуть відповідальність за заподіяну шкоду, не можуть або не бажають виконувати свої зобов'язання, держави повинні намагатися створити програми репарацій та допомоги потерпілим”⁴¹⁴ Отже, у цьому розділі розглядаються поточні та такі, що розвиваються, засади надання репарацій в Україні та те, як вони можуть закласти основу для створення програм репарацій для постраждалих від СНПК, скоєного в Україні з 2014 року.

2.1. Основи політики щодо правового захисту та репарацій в Україні

З 2014 року в Україні не існує всеохоплюючої державної політики щодо правового захисту та репарацій для цивільних жертв і постраждалих від конфлікту, включно з постраждалими від СНПК.⁴¹⁵ Таким чином, у наведеному нижче розділі йдеться про розробку рамок і стратегій, які сприяють створенню програм репарацій або можуть зумовити їх утворення.

У 2019 році Президент України доручив Робочій групі з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій Комісії з питань правової реформи створити всеосяжну систему перехідного правосуддя, яка може зумовити утворення

410 Див. ст. 8 Загальної декларації прав людини; ст. 2 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права; ст. 14 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання; ст. 6 Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації; ст. 24 Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень; ст. 75 Римського статуту Міжнародного кримінального суду; ст. 91 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій; і норма 150 «Звичаєвого міжнародного гуманітарного права» МКЧХ.

411 Існує також протилежний погляд, за яким адекватне поновлення порушених прав не є обов'язком держав, навіть якщо його вважають «бажаною метою». Див.: Christian Tomuschat, 'Darfur—Compensation for the Victims' (2005) 3(3) Journal of International Criminal Justice 582–587.

412 Див. глосарій у Додатку II щодо визначень цих понять.

413 United Nations, 'Guidance Note of the Secretary-General, Reparations for Conflict-Related Sexual Violence' (липень 2014 року) Guiding principles 1 and 2 www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Press/GuidanceNoteReparationsJune-2014.pdf дата звернення: 6 травня 2022 року.

414 Там само, 4.

415 OHCHR, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 1 August 2020 - 31 January 2021' (n9) para 32.

системи репарацій або включати її.⁴¹⁶ Підсумковий документ, що має назву 'Концепція державної політики захисту та відновлення прав людини і основоположних свобод умовах збройного конфлікту на території України та подолання його наслідків' був поданий до Офісу Президента у вересні 2020 року, але ще не прийнятий Президентом України.⁴¹⁷ Хоча документ не є загальнодоступним, УВКПЛ визнано, що його "положення, що стосуються засобів правового захисту та репарацій, загалом відповідають Основним принципам та положенням ООН щодо права на захист і репарації для постраждалих від грубих порушень міжнародного права прав людини та серйозних порушень міжнародного гуманітарного права", а також додало, що "вітає розробку [документу]."⁴¹⁸ Хоча цей політичний документ, можливо, потрібно буде оновити у світлі ескалації збройного конфлікту, його прийняття, тим не менш, сприятиме юридичній відповіді на наслідки збройного конфлікту.

Право на захист і репарації також розглядають в інших політичних рамкових документах, ухвалених українським урядом до 2022 року. Сюди належать *Стратегія запобігання та протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом, в Україні*, розроблена за погодженням з Офісом віце-прем'єр-міністерки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, Міністерством закордонних справ і Міністерством юстиції України.⁴¹⁹ Четверта складова стратегії стосується доступу до правосуддя для жертв і постраждалих, включаючи створення програми репарацій. У ній наголошено, що створення репараційної програми не залежить від завершення конфлікту і не має бути пов'язаним

із системою правосуддя перехідного періоду. Важливо, що стратегія підкреслює: "Для України буде доцільно провести консультації з постраждалими громадами, громадянським суспільством та експертами, перш ніж приймати рішення щодо формату та досягти найкращого рішення для українського контексту. Важливо звернути увагу, що рекомендується ініціювати програми відшкодування для підтримки потерпілих якомога швидше до настання моменту, коли завдана шкода стане непоправною."⁴²⁰

Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року⁴²¹ та Національна стратегія у сфері прав людини⁴²² підтверджують необхідність створення всеосяжної системи правосуддя перехідного періоду для України. Національний план дій закликає визначити відповідні механізми для "документування, оцінювання та відшкодування збитків особам, які постраждали від насильства, пов'язаного з конфліктом, з урахуванням гендерного підходу та притягнення винних до відповідальності."⁴²³ Такі рамкові умови передбачають переслідування злочинів, пов'язаних із конфліктом, включаючи сексуальне насильство, заходи з пошуку правди, гарантії неповторення та інституційні реформи, що потребують підходу, орієнтованого на постраждалих.

За відсутності комплексної програми репарацій або спеціальної програми репарацій за СНПК, постраждалим залишаються обмежені плани державної допомоги (не репарації), зокрема на основі того, що вони постраждали від злочину, який перетинається з СНПК, як-то свавільне

416 Робоча група взяла Проект Закону України «Про засади державної політики захисту прав людини в умовах подолання наслідків збройного конфлікту» 2018 року, підготований громадянським суспільством, за основу дорожньої карти. Окрім коментарів щодо включення 4-х стовпів перехідного правосуддя до дорожньої карти, у публічному доступі немає жодних інших деталей документа чи проекту його тексту.

417 Станом на 20 травня 2022 року.

418 OHCHR, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 1 August 2020- 31 January 2021' (n9) para 32.

419 OHCHR, 'Strategy for Prevention of and Response to Conflict Related Sexual Violence in Ukraine' (UN Women Ukraine and UN Human Rights Monitoring Mission in Ukraine, 14 March 2018) 2 <https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA/Attachments/Publications/Country/Ukraine/CRSV%20Strategy%20EN.pdf> дата звернення: 6 травня 2022 року.

420 Там само, 21.

421 Законодавство України, Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1544-р «Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 "Жінки, мир, безпека" на період до 2025 року» (28 жовтня 2020 року) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text> дата звернення: 6 травня 2022 року.

422 Офіційне інтернет-представництво Президента України, Указ Президента України №119/2021 «Про Національну стратегію у сфері прав людини» (24 травня 2021 року) пункт 10 www.president.gov.ua/documents/1192021-37537 дата звернення: 16 травня 2022 року.

423 Законодавство України, Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1544-р «Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 "Жінки, мир, безпека" на період до 2025 року» (28 жовтня 2020 року) операційна ціль 3.3, частина 3: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text> дата звернення: 6 травня 2022 року.

затримання. Для прикладу, Постанова КМУ від 2019 року № 1122 «Про деякі питання соціально-правового захисту осіб, позбавлених свободи внаслідок збройної агресії проти України, після їх звільнення» дає особам, що були позбавлені свободи під час конфлікту, право на одноразовий платіж у 100 000 грн (близько 3138,56 євро⁴²⁴).⁴²⁵ Серед інших пільг – супровід до лікарень після звільнення, безкоштовна юридична допомога й заходи, спрямовані соціальну та професійну адаптацію звільнених протягом кількох тижнів. Станом на грудень 2021 року, лише 209 постраждалих отримали одноразову компенсацію в розмірі 100 000 грн; очікується, що після подання забраклих документів її отримають ще 46 осіб.⁴²⁶ Ескалація збройного конфлікту в Україні після повномасштабного російського вторгнення 24 лютого 2022 року також спонукала до нових ініціатив, які можуть призвести до створення програми репарацій. Наприклад, у квітні 2022 року Президент України скликав нараду з групою експертів, на якій обговорювали створення спеціального механізму для переслідування пов'язаних із конфліктом злочинів та виплати компенсацій потерпілим.⁴²⁷ Незважаючи на те, що ця пропозиція все ще на етапі розробки, вона дає можливість для просування права потерпілих на захист і репарації та проаналізована в розділі про відповідні можливості нижче. 20 травня 2022 року Президент України запропонував державам підписати угоду про створення міжнародного компенсаційного механізму, зазначивши таке: *“На основі такого договору російські кошти і майно, які перебувають у юрисдикціях держав-партнерів, мають бути заарештовані або заморожені, а потім конфісковані й спрямовані у спеціально створений фонд, із якого всі, хто постраждав від*

російської агресії, зможуть отримати відповідну компенсацію.”⁴²⁸ Просуваючи цю пропозицію, необхідно винести уроки з численних механізмів, створених в інших ситуаціях для вирішення широкомасштабних потреб із компенсацією та репараціями в межах міжнародно-правової бази.⁴²⁹

Суттєве зростання кількості злочинів, пов'язаних із конфліктом, зокрема СНПК, актуалізує питання ухвалення та/або впровадження вищезгаданих політичних рамок та створення програми репарацій. Поточна діяльність на багатьох національних та міжнародних рівнях має бути максимізована для досягнення цієї мети, закладаючи основу для швидкої, адекватної та ефективної комплексної програми репарацій. Зрештою, завдяки прямій взаємодії у 2022 році з державними зацікавленими сторонами та іншими суб'єктами в Україні, Фонд визначив нагальну потребу у створенні термінової проміжної програми репарацій. Така програма, що б відповідала пропозиції Президента Зеленського від 2022 року щодо створення компенсаційного фонду для жертв конфлікту, має включати тимчасові заходи, вжиті державами на користь жертва/постраждалих від грубих порушень міжнародного права прав людини та/або серйозних порушень міжнародного гуманітарного права, щоб усунути найбільш невідкладні та безпосередні наслідки таких порушень й уникнути непоправної шкоди.⁴³⁰ Термінові проміжні репарації надають тоді, коли жертви/постраждалі очікують на більш комплексні репарації. Гарантування тимчасових проміжних репарацій є одним із ключових елементів системи репарацій для постраждалих від СНПК.⁴³¹ Наприклад, у Південно-Африканській

424 Обмінний курс станом на 6 серпня 2021 року.

425 Законодавство України, Постанова Кабінету Міністрів України № 1122 «Деякі питання соціального і правового захисту осіб, позбавлених свободи внаслідок збройної агресії проти України, після їх звільнення» (11 грудня 2019 року) пункт 12 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1122-2019-%D0%BF#Text> дата звернення: 6 травня 2022 року.

426 Відповідь Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України на інформаційний запит Фонду від 25 грудня 2021 року.

427 Офіційне інтернет-представництво Президента України, ‘Володимир Зеленський зустрівся з експертною групою щодо створення спеціального міжнародного механізму юстиції’ (11 квітня 2022 року) www.president.gov.ua/en/news/volodimir-zelenskij-zustriv-sya-z-ekspertnoyu-grupoyu-shodo-s-74261 дата звернення: 6 травня 2022 року.

428 Законодавство України, Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1544-р «Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2025 року» (28 жовтня 2020 року) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text> дата звернення: 1 травня 2022 року.

429 Chiara Giorgetti, Markiyani Kliuchkovsky and Patrick Pearsall, ‘Launching an International Claims Commission for Ukraine’ (Just Security, 20 травня 2022 року) www.justsecurity.org/81558/launching-an-international-claims-commission-for-ukraine/ дата звернення: 25 травня 2022 року.

430 ‘Guidance Note of the Secretary General on Reparations for Conflict-Related Sexual Violence’ (n413) Guiding Principle 7.

431 Там само, Guiding Principles 7, 12.

Республіці за рекомендацією Комітету з репарацій та реабілітації було вжито невідкладних заходів для постраждалих з нагальними медичними та матеріальними потребами.⁴³²

2.2. Судові механізми надання репарацій

У різних національних та міжнародних кримінальних судах система наявна система відшкодування враховує особливості кожної окремої справи.⁴³³ Утім в Україні такої системи не існує, оскільки кримінальні суди не ухвалюють рішення про відшкодування збитків, які стосуються справ на розгляді. Тим не менш, національні кримінальні розслідування та судові переслідування злочинів вважаються, зокрема деякими жертвами–учасниками дослідження, формою сатисфакції та гарантією неповторення, а отже, є формою репарацій. Таким чином, про них ітиметься в розділі 2.3. Міжнародні засоби правового захисту в МКС та Європейському суді з прав людини також є заходом сатисфакції та гарантією неповторення. Однак ці суди також можуть призначати інші форми репарацій на користь потерпілих, що детальніше розглянемо в розділі 2.4.

ІВ Україні позови про відшкодування державою матеріальної та нематеріальної шкоди можуть бути пред'явлені у формі цивільних позовів.⁴³⁴ З 2014 року до українських судів подавали позови про відшкодування шкоди, пов'язаної з конфліктом, у яких потерпілі або члени їхніх сімей вимагали

компенсацію, у першу чергу, за пошкоджене майно чи шкоду, завдану в результаті поранення чи вбивства осіб з 2014 року. Норвезька рада у справах біженців визначила 146 цивільних справ щодо питання компенсації за пошкоджене або знищене майно, які розглядаються в національних судах.⁴³⁵ УВКПЛ повідомило, що в період з 16 травня по 15 серпня 2019 року українські суди присудили відшкодування (компенсацію) у чотирьох справах за позовами родин загиблих під час конфлікту, виконавцем призначено уряд.⁴³⁶ Однак УВКПЛ також висловило занепокоєння з приводу невиконання цих рішень, оскільки уряд їх оскаржив.⁴³⁷ Утім невдовзі після того, як було висловлено це занепокоєння, державний бюджет вперше передбачив виділення 40 мільйонів гривень (приблизно 1,3 мільйона євро) для компенсації цивільному населенню, постраждалому від збройного конфлікту.⁴³⁸

2019 року в УВКПЛ повідомили, що Верховний Суд розглядає справу жінки, яка вимагає відшкодування за втрату своєї дочки, котра загинула під час збройного конфлікту в Луганській області. Верховний Суд не призупинив попереднє рішення апеляційного суду, яке зобов'язує уряд присудити компенсацію сім'ї. Надаючи позитивну оцінку, УВКПЛ відзначає постійну потребу у всеосяжному механізмі забезпечення правового захисту та відшкодування для осіб, які отримали поранення, або членам сімей загиблих під час збройного конфлікту.⁴³⁹

432 Truth and Reconciliation Commission of South Africa, *Truth and Reconciliation Commission of South Africa Report* (1998) Vol 5, chap 5 <https://www.justice.gov.za/trc/report/finalreport/Volume5.pdf> дата звернення: 1 травня 2022 року.

433 Римський статут Міжнародного кримінального суду, ст. 75; Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia, 'Internal Rules of The Court' (12 червня 2007 року) rule 23 <https://www.eccc.gov.kh/sites/default/files/legal-documents/ECCC%20Internal%20Rules%20%28Rev.8%29%20English.pdf> дата звернення: 8 червня 2022 року.

434 Законодавство України, Цивільний кодекс України, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 435-IV (7 травня 2022 року) ст. 1167, 1168, 1173 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> дата звернення: 6 травня 2022 року.

435 Norwegian Refugee Council, 'Pursuing Compensation for Properties Damaged or Destroyed as a Result of Hostilities in the Armed Conflict in Eastern Ukraine: Gaps and Opportunities' (березень-жовтень 2018 року) 2 www.nrc.no/globalassets/pdf/reports/0.2-pursuing-compensation-for-properties-damaged-or-destroyed-as-a-result-of-hostilities-in-the-armed-conflict-in-eastern-ukraine-gaps-and-opportunities/nrc-study_pursuing-compensation-for-damaged-or-destroyed-property_eng.pdf дата звернення: 6 травня 2022 року.

436 OHCHR, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 16 May to 15 August 2019' (1 вересня 2019 року) пара 32 www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Countries/UA/ReportUkraine16May-15Aug2019_EN.pdf дата звернення: 6 травня 2022 року.

437 Там само..

438 OHCHR, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 16 August to 15 November 2019' (n116) para 32.

439 OHCHR, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 16 November 2018 to 15 February 2019' (21 March 2019) 11 www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session40/Documents/A_HRC_40_CRP3.docx дата звернення: 18 травня 2022 року.

Попри ці позитивні зрушення, жертви та постраждали стикаються з численними труднощами для подання позовів про компенсацію. Істотною перешкодою є сплата судового збору, невиконання якої тягне за собою відмову у позові про компенсацію.⁴⁴⁰ Інша істотна проблема стосується строку позовної давності, що застосовується до цих справ відповідно до Цивільного кодексу, який вимагає від позивачів пред'явити вимоги про компенсацію протягом трьох років з моменту порушення.⁴⁴¹ Це обмеження є основною перешкодою для жертв та постраждалих від злочинів, пов'язаних з конфліктом, більшість із яких не зможуть вкласти в цей термін через тривалий конфлікт, власну незахищеність, життєву травму, переміщення або час, необхідний для вивчення цієї законної можливості отримати компенсацію. Зрештою, хоча відшкодування шкоди, спричиненої сексуальним насильством, теоретично є можливим у цивільному провадженні, такі випадки Фонду не відомі.

Судові механізми для отримання компенсації та інших форм відшкодування шкоди повинні бути доступними для жертв і постраждалих як частина їхнього права на засіб правового захисту. Однак ці механізми часто виявляються складними і, в кращому випадку, можуть задовольнити лише невелику частину постраждалих і жертв конфлікту. Як зазначає УВКПЛ щодо позовів про компенсацію в Україні, *"отримання таких рішень є тривалим, складним процесом, і право на захист та відшкодування шкоди було б краще гарантовано шляхом запровадження адміністративної процедури для позовів про відшкодування"*.⁴⁴² Створення національної програми відшкодування шкоди, яка включає

компенсації, але також виходить за її межі, відповідає міжнародним рекомендаціям щодо репарацій за СНПК.⁴⁴³

2.3. Доступ до кримінального правосуддя за СНПК в Україні

Під час Універсального періодичного огляду для України в 2018 році Радою з прав людини (РПЛ) було висловлено занепокоєння з приводу продовження вчинення сексуального та гендерно-обумовленого насильства,⁴⁴⁴ зокрема насильства, пов'язаного з конфліктом, як на ТКУ, так і на ТНКУ.⁴⁴⁵ Так, Україні було рекомендовано, серед іншого, забезпечити відповідальність за СНПК і надати постраждалим належну підтримку та реабілітацію.⁴⁴⁶ У зв'язку з цим РПЛ також зазначила, що Кримінальний кодекс України не відповідає міжнародним стандартам щодо положень про сексуальне насильство.⁴⁴⁷ Утім відтоді Україна виправила це шляхом реформування Кримінального кодексу, зокрема шляхом забезпечення гендерно-нейтрального та більш широкого визначення поняття з'валтування.⁴⁴⁸

Через великі масштаби злочинів, пов'язаних з конфліктом, та обмеженість внутрішньої спроможності протидіяти міжнародним злочинам, уряд України одночасно зосередився на розповсюдженні на державу юрисдикції МКС та на розвитку внутрішньої спроможності. Однак, враховуючи доповнювальний характер МКС, який означає, що національні юрисдикції несуть основну відповідальність за розслідування та судові переслідування злочинів, передбачених Римським статутом,⁴⁴⁹ різні групи громадянського

440 Norwegian Refugee Council, 'Pursuing Compensation for Properties Damaged or Destroyed as a Result of Hostilities in the Armed Conflict in Eastern Ukraine: Gaps and Opportunities' (n435) 5.

441 Законодавство України, Цивільний кодекс України, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 435-IV (7 травня 2022 року) ст. 257 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> дата звернення: 6 травня 2022 року.

442 OHCHR, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 16 May to 15 August 2019' (n436) para 32.

443 Див. 'Guidance Note of the Secretary-General: Reparations for Conflict-Related Sexual Violence' (n413) Principle 2 stating that *"Judicial and/or administrative reparations should be available to victims of conflict-related sexual violence as part of their right to obtain prompt, adequate and effective remedies"*.

444 UNGA, Human Rights Council, 'Report of the Working Group on the Universal Periodic Review: Ukraine' Thirty-seventh session 26 February – 23 March 2018, A/HRC/37/16 (3 січня 2018 року) пара 61 <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G18/000/33/PDF/G1800033.pdf?OpenElement> дата звернення: 18 травня 2022 року.

445 Там само, paras 10, 96; United Nations, Committee on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women, 'Concluding observations on the eighth periodic report of Ukraine' Sixty-sixth session 13 February – 3 March 2017 CEDAW/C/UKR/CO/8 (9 березня 2017 року) paras 9, 14.

446 UNGA, Human Rights Council, 'Report of the Working Group on the Universal Periodic Review: Ukraine' (n444) paras 66, 116, 148, and 149.

447 Там само, paras 116, 146, 148.

448 Кримінальний кодекс України, ст. 152, 153 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> дата звернення: 8 червня 2022 року.

449 Римський статут Міжнародного кримінального суду, ст. 1.

суспільства достукалися до уряду та закликали його організувати такі національні правові та інституційні механізми, які необхідні для вказаних розслідувань та переслідувань.⁴⁵⁰ Ці зусилля були докладені паралельно з реформою прокуратури 2019 року, що показує важливість розслідування злочинів в умовах конфлікту на національному рівні.⁴⁵¹

У 2019 році в Офісі Генерального прокурора було створено Департамент нагляду у кримінальних провадженнях щодо злочинів, вчинених в умовах збройного конфлікту – «департамент війни».⁴⁵² Також у Луганській та Донецькій обласних прокуратурах створено управління з нагляду у кримінальних провадженнях щодо злочинів, пов'язаних з конфліктом. Однак на внутрішньому рівні залишаються юридичні, процедурні та практичні прогалини у розслідуванні та кримінальному переслідуванні сексуального насильства, вчиненого з 2014 року.

Кримінальний кодекс України містить три положення, за якими за скоєння СНПК особу може бути притягнуто до відповідальності як за міжнародний злочин.⁴⁵³ По-перше, у статті 433 йдеться про

насильство проти мирного населення з боку українських військовослужбовців. По-друге, стаття 434 закріплює норму про жорстоке поводження з військовополоненими, також з боку українських військовослужбовців. Нарешті, стаття 438 регулює порушення законів і звичаїв ведення війни без уточнення щодо винного. Наразі Кримінальний кодекс не криміналізує СНПК як злочин проти людяності, а також не передбачає відповідальності інших осіб, крім безпосередніх виконавців.

Незважаючи на свою обмежену сферу дії, вищезгадані статті, зокрема стаття 438, дозволяють проводити розслідування та переслідувати більшість злочинів СНПК. Однак, оскільки стаття 438 є «загальною», вона не містить переліку основних дій або визначень злочинів сексуального насильства. Це породило вагання у використанні її для розслідування та судового переслідування СНПК серед правоохоронців, багатьом із яких бракує спеціальної підготовки з міжнародно-правових стандартів, що стосуються СНПК.⁴⁵⁴ Натомість правоохоронці керувалися звичайними положеннями про сексуальне насильство, переліченими нижче.

450 'Demands to Sign the Law on the Accountability for War Crimes Voiced near the Office of the President (in Ukrainian)' (Ukrinform, 19 серпня 2020 року) www.ukrinform.ua/rubric-kyiv/3300432-pid-ofisom-prezidenta-vimagaut-pidpisati-zakon-pro-pokaranna-za-voenni-zlocini.html дата звернення: 6 травня 2022 року; Ukrainian Legal Advisory Group, 'Principle of Complementarity: International Justice in Ukraine' (9 грудня 2019 року) 17 http://justiceforthefuture.org.ua/uploads/MaterialDocument/ULAG_complementarity_web_en_002_1594211912.pdf дата звернення: 16 травня 2022 року; Human Rights Watch, 'Ukraine: Joint NGO Letter on Aligning Domestic Legislation with International Criminal Law and International Humanitarian Law' (16 вересня 2020 року) www.hrw.org/news/2020/09/16/ukraine-joint-ngo-letter-aligning-domestic-legislation-international-criminal-law дата звернення: 1 травня 2022 року.

451 Офіс Генерального прокурора, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури» (19 вересня 2019 року).

452 Пресслужба ГПУ, 'У ГПУ створили департамент з нагляду за злочинами в умовах збройного конфлікту' Українська правда (2 грудня 2019 року) www.pravda.com.ua/news/2019/12/2/7233637/ дата звернення: 16 травня 2022 року.

453 Кримінальний кодекс України, https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/res/document/ukr/2001/criminal-code-of-the-republic-of-ukraine-en.html/Ukraine_Criminal_Code_as_of_2010_EN.pdf дата звернення: 8 червня 2022 року.

454 Верховна Рада України, Звіт про стан виконання «Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 "Жінки, мир, безпека" на період до 2020 року (19 березня 2020 року) 28, 49 https://docs.google.com/viewer?embedded=true&url=http://www.msp.gov.ua/files/gend_pol/zvit1325-2019.docx дата звернення: 18 травня 2022 року; Alina Pavliuk, Prosecutor, the Office of the Prosecutor General of Ukraine in Roundtable 'Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine: a Transitional Justice Prism' (22 червня 2021 року) 52:30 www.facebook.com/1568562916710855/videos/199124418768235 дата звернення: 10 червня 2022 року; Wayne Jordash QC, Managing Partner, Global Rights Compliance LLP in Roundtable 'Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine: a Transitional Justice Prism' (22 червня 2021 року) 1:10:30, 1:14:00, 1:16:12, 1:18:00, 1:19:30, 1:24:00 www.facebook.com/1568562916710855/videos/199124418768235 дата звернення: 10 червня 2022 року.

ПОЛОЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ ПРО СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК РІЗНОВИД ОРДИНАРНИХ ЗЛОЧИНІВ:⁴⁵⁵

- Ст. 134: Незаконне проведення абортів або стерилізації
- Ст. 149: Торгівля людьми
- Ст. 152: Зґвалтування
- Ст. 153: Сексуальне насильство
- Ст. 154: Примушування до вступу в статевий зв'язок
- Ст. 155: Вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку
- Ст. 156: Розбещення неповнолітніх
- Ст. 156-1: Домагання дитини для сексуальних цілей

Керування положеннями про ординарні злочини, не лише не дає повністю охопити тяжкість сексуального насильства як злочину, пов'язаного з конфліктом, але також уможливорює використання офіційних та неофіційних стандартів доказування, які не відповідають найкращій міжнародній практиці у справах про сексуальне насильство в цілому, а тим паче щодо злочинів,

пов'язаних з конфліктом.⁴⁵⁶ До прикладу, хоча стаття 84 Кримінально-процесуального кодексу пропонує перелік видів доказів, зокрема свідчень як можливих джерел доказів, вони, як правило, не мають достатньої доказової сили у прокурорів та в судах.⁴⁵⁷ Натомість у випадках сексуального насильства, у тому числі пов'язаного з конфліктом, "слідчі та прокурори покладаються виключно на певні види судово-медичних доказів," наприклад тести, які можуть визначити факт фізіологічного проникнення злочинця у тіло жертви та боротьбу останньої.⁴⁵⁸ Однак цей тип доказів навряд чи можна отримати у випадках СНПК, про які здебільшого повідомляють через місяці, якщо не роки, опісля. Але без таких доказів справи рідко доходять до етапу судового розгляду.⁴⁵⁹

20 травня 2021 року парламент України, Верховна Рада, ухвалила давно назрілу реформу кримінального законодавства⁴⁶⁰ (проект закону №2689) яка приведе Кримінальний кодекс України у відповідність з міжнародним гуманітарним та кримінальним правом. На проведенні реформи, що набуде чинності після підписання Президентом України,⁴⁶¹ наполягали, зокрема, ЄС⁴⁶² та Рада Європи.⁴⁶³ Після набуття чинності⁴⁶⁴ законопроект кваліфікуватиме злочини СНПК як воєнні злочини⁴⁶⁵

455 Кримінальний кодекс України, ст. 134, 149, 153, 154, 155, 156 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> дата звернення: 27 травня 2022 року.

456 Ribeiro and van der Straten Ponthoz, 'International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict' (n88) 141-154.

457 OHCHR, 'Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine 14 March 2014 to 31 January 2017' (n7) para 119.

458 Там само, para. 117; Alina Pavliuk, Roundtable "Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine: a Transitional Justice Prism" 55:30 (n454); Wayne Jordash QC, Managing Partner, Global Rights Compliance LLP, Roundtable "Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine: a Transitional Justice Prism" 1:17:35 (n454).

459 Там само.

460 Верховна Рада України, Проект Закону України № 2689 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права» (27 грудня 2019 року) http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67804 дата звернення: 16 травня 2022 року.

461 Станом на 9 серпня 2021 року, Президент України не підписав закон.

462 Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ст. 6: «Діалог і співробітництво з питань внутрішніх реформ. Сторони співробітничать з метою забезпечення того, щоб їхня внутрішня політика ґрунтувалася на спільних для Сторін принципах, зокрема таких, як стабільність і дієвість демократичних інституцій, верховенство права та повага до прав людини і основоположних свобод, про які йдеться також у статті 14 цієї Угоди». Ст. 8: «Міжнародний кримінальний суд. Сторони співробітничать з метою зміцнення миру та міжнародного правосуддя шляхом ратифікації та імплементації Римського статуту Міжнародного кримінального суду (МКС) 1998 року та пов'язаних з ним документів». (Official EN Journal of the European Union, 29 May 2014) paras 2, 7, 9, arts. 1.2(e), 2, 4.2(e), 6, 8, 13, 14, 420(l) https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/november/tradoc_155103.pdf дата звернення: 16 травня 2022 року.

463 Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Resolution 2198 (2018), para. 11: "The Assembly urges Ukrainian authorities to: 11.1. bring the Criminal Code and Code on Criminal Procedure of Ukraine into line with the provisions of international humanitarian law and international criminal law; 11.2. ratify the Rome Statute of the International Criminal Court as soon as possible, which will make it possible to carry out effective investigations into concrete cases of violations of international humanitarian law during the war in Ukraine." Parliamentary Assembly of the Council of Europe, 'Humanitarian consequences of the war in Ukraine', Resolution 2198 (2018) <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=24432> дата звернення: 16 травня 2022 року.

464 Хоча Верховна Рада ухвалила закон 20 травня 2021 року, станом на червень 2022 року Президент його ще не підписав.

465 Верховна Рада України, Проект Закону України № 2689 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права» (27 грудня 2019 року) ст. 4, 31, 438, 442 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67804 дата звернення: 16 травня 2022 року.

та злочини проти людяності,⁴⁶⁶ зокрема шляхом опису основних дій та формулювання визначень за Римським статутом. Він також запровадить групову відповідальність як спосіб відповідальності;⁴⁶⁷ надасть міжнародному праву примат над національним законодавством у переслідуванні агресії, геноциду, воєнних злочинів та злочинів проти людяності;⁴⁶⁸ і гарантуватиме, що до злочинів агресії, геноциду, воєнних злочинів, злочинів проти людяності та катувань, включаючи СНПК не застосовується амністія.⁴⁶⁹ Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну громадські організації знову закликали Президента підписати законопроект №2689,⁴⁷⁰ а також висловили стурбованість змістом нового законопроекту, який був внесений у 2022 році і також передбачає внесення змін до Кримінального кодексу.⁴⁷¹

Попри ті позитивні зміни, які може запровадити законопроект №2689 кілька прогалин таки залишаються. Наприклад, зміни до Кримінального кодексу України, які парламентові належить розглянути, не додають до переліку дій, які становлять злочин проти людяності, «інші нелюдські дії». Міжнародно-правова доктрина вважає, що термін «інші нелюдські дії» як складова злочину проти людяності може бути використаний для переслідування гендерних злочинів, як-от примусового шлюбу, що часто призводять до вчинення сексуального насильства.⁴⁷² Крім того, хоча законопроект може виправити певні правові прогалини в Кримінальному кодексі, необхідна

подальша практична робота для підвищення внутрішньої спроможності держави в гарантуванні того, що СНПК є частиною поточних розслідувань, і щоб такі розслідування були орієнтовані на потреби постраждалих і з використанням гендерно-чутливого підходу.

2.4. Міжнародні засоби правового захисту

Хоча ні Україна, ні Росія не є державами-учасницями Римського статуту, Україна визнала юрисдикцію МКС на невизначений термін з 21 листопада 2013 року через дві ad hoc заяви до МКС відповідно до статті 12(3) Римського статуту.⁴⁷³ На цій підставі колишня прокурорка МКС Фату Бенсуда ініціювала у 2014 році попереднє вивчення ситуації.⁴⁷⁴

У Звіті МКС щодо дій з попереднього вивчення ситуації за 2018 рік висвітлені сексуальні та гендерні злочини в Україні, як-от *“згвалтування, побиття та удари електричним струмом у ділянці геніталій, погрози згвалтуванням та кастрацією і примусове оголення”*, переважна більшість з яких були скоєні недержавними суб'єктами в контексті затримання.⁴⁷⁵ У звіті також визнано, що реальний масштаб таких злочинів, ймовірно, суттєво більший, а повільне повідомлення про них обумовлене *“страхом помсти чи переслідування з боку*

466 Там само, ст. 442.

467 Там само, ст. 311.

468 Там само, ст. 4, 31, 438, 442.

469 Там само.

470 Coalition for the ICC, 'With State Party referrals, ICC Prosecutor opens an investigation into the Ukraine situation' (8 березня 2022 року) www.coalitionfortheicc.org/news/20220308/state-party-referrals-icc-prosecutor-opens-investigation-ukraine-situation дата звернення: 8 червня 2022 року.

471 Centre for Civil Liberties, 'Euromaidan SOS: a new government bill № 7290 artificially reduces opportunities to prosecute Russian military commanders and civilian superiors liable for war crimes' (20 квітня 2022 року) <https://ccl.org.ua/en/claims/euromaidan-sos-a-new-government-bill-%e2%84%96-7290-artificially-reduces-opportunities-to-prosecute-russian-military-commanders-and-civilian-superiors-liable-for-war-crimes/> дата звернення: 8 червня 2022 року.

472 *Prosecutor v. Ongwen* (Trial Judgement) International Criminal Court ICC-02/04-01/15-1762-Red (4 лютого 2021 року) www.icc-cpi.int/court-record/icc-02/04-01/15-1762-red дата звернення: 16 травня 2022 року; Alexandra Lily Kather and Amal Nassar, 'The Ongwen Case: A Prism Glass for the Concurrent Commission of Gender-Based Crimes' *Volksrechtblog* (15 травня 2021 року) <https://voelkerrechtsblog.org/the-ongwen-case-a-prism-glass-for-the-concurrent-commission-of-gender-based-crimes/> дата звернення: 19 квітня 2022 року.

473 Letter of the Embassy of Ukraine to the Netherlands to the Registrar of the International Criminal Court (9 квітня 2014 року) www.icc-cpi.int/sites/default/files/itemsDocuments/997/declarationRecognitionJurisdiction09-04-2014.pdf дата звернення: 8 червня 2022 року; ICC, Office of the Prosecutor, 'ICC Prosecutor Extends Preliminary Examination of The Situation in Ukraine Following Second Article 12(3) Declaration' (29 вересня 2015 року) www.icc-cpi.int/news-icc-prosecutor-extends-preliminary-examination-situation-ukraine-following-second-article-123 дата звернення: 16 травня 2022 року.

474 ICC, Office of the Prosecutor, 'The Prosecutor of the International Criminal Court, Fatou Bensouda, opens a preliminary examination in Ukraine' (25 квітня 2014 року) www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr999&ln=en дата звернення: 16 травня 2022 року.

475 ICC, Office of the Prosecutor, 'Report on Preliminary Examination Activities' (5 грудня 2018 року) пара 92 www.icc-cpi.int/itemsDocuments/181205-rep-otp-PE-ENG.pdf дата звернення: 16 травня 2022 року.

вірогідних злочинців, соціальну стигму, відсутність послуг для жертв та/або інші причини.⁴⁷⁶ 11 грудня 2020 року прокурорка Бенсуда встановила, що визначені законом критерії для відкриття розслідування щодо ситуації в Україні були дотримані, оскільки вона виявила діяння, які можна кваліфікувати як воєнні злочини та злочини проти людяності.⁴⁷⁷

Обраний у 2021 році прокурор МКС Карім Хан оголосив 28 лютого 2022 року, що, зважаючи на попередні висновки Офісу прокурора, він продовжить розслідування ситуації в Україні.⁴⁷⁸ 2 березня 2022 року, після того як 43 держави-учасниці МКС здійснили безпрецедентний крок і передали ситуацію в Україні на розгляд Офісу прокурора МКС, останній зміг продовжити розслідування без додаткового дозволу суду.⁴⁷⁹ Розслідування ситуації в Україні охоплює ймовірні злочини за Римським статутом, скоєні з 2014 року.

Розслідування МКС могло б прокласти шлях до репарацій для жертв за тими справами, які завершилися обвинуваченими вироками.⁴⁸⁰ Проте, оскільки надання репарацій за Римським статутом ґрунтується на індивідуальній кримінальній відповідальності, держави не зобов'язані фінансувати призначені репарації, коли засуджена особа не здатна цього зробити. Як наслідок, розпорядження про репарації в МКС досі не були повністю профінансовані, незважаючи на те, що держави-учасниці Суду роблять добровільні пожертви.⁴⁸¹

Цільовий фонд МКС для потерпілих може також ініціювати програми допомоги, що не прив'язані до судових справ, а радше спрямовані на допомогу жертвам ситуації в більш широкому плані, включаючи жертв сексуальних і гендерних злочинів.⁴⁸²

На додачу, наразі в Європейському суді з прав людини на розгляді перебувають п'ять міждержавних позовів, поданих Україною проти Росії, і ще один від РФ проти України.⁴⁸³ Скарги України стосуються порушень Європейської конвенції з прав людини з боку Росії, зокрема щодо подій на Сході України, у Криму та вторгнення Росії в Україну 2022 року. Якщо буде визнано, що Росія порушує права, закріплені в Конвенції, Суд може зобов'язати РФ виплатити компенсацію як одну з форм відшкодування потерпілим за матеріальну і моральну шкоду. Наприклад, у справі «Грузія проти Росії» (I) Суд зобов'язав Росію виплатити Грузії 10 млн євро за моральну шкоду, що будуть розподілені серед щонайменше 1500 потерпілих.⁴⁸⁴ Також на розгляді Суду перебувають понад 8500 індивідуальних скарг, які, схоже, стосуються подій у Криму, на Сході України та в Азовському морі.⁴⁸⁵ До міждержавних скарг слід включити СНПК як порушення Конвенції, зокрема за статтею 3 про заборону катувань, що може становити частину сатисфакції та призвести до інших форм відшкодування шкоди постраждалим. Як зазначалося вище, зобов'язання Росії згідно з Європейською конвенцією з прав людини, зокрема щодо репарацій, залишаються застосовними до подій, що відбулися до 16 вересня 2022 року, коли денонсація Конвенції набуде чинності.

476 Там само.

477 ICC, Office of the Prosecutor, 'Statement of the Prosecutor, Fatou Bensouda, on the conclusion of the preliminary examination in the situation in Ukraine' (11 грудня 2020 року) www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=201211-otp-statement-ukraine дата звернення: 16 травня 2022 року.

478 ICC, Office of the Prosecutor, 'Statement of ICC Prosecutor, Karim A.A. Khan QC, on the Situation in Ukraine: "I Have Decided to Proceed with Opening an Investigation"' (28 лютого 2022 року) www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=20220228-prosecutor-statement-ukraine дата звернення: 7 квітня 2022 року.

479 ICC, Ukraine, Situation in Ukraine, ICC-01/22 (March-April 2022) paras 2, 4 www.icc-cpi.int/ukraine дата звернення: 16 травня 2022 року.

480 Римський статут Міжнародного кримінального суду, ст. 75.

481 ICC, Assembly of State Parties, 'Report to the Assembly of States Parties on the projects and the activities of the Board of Directors of the Trust Fund for Victims for the period 1 July 2020 to 30 June 2021' (8 вересня 2021 року) 13 https://asp.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/asp_docs/ASP20/ICC-ASP-20-14-ENG.pdf дата звернення: 6 червня 2022 року; ICC, the Appeals Chamber, 'Situation in the Democratic Republic of the Congo, In the Case of the Prosecutor V. Thomas Lubanga Dyilo, Judgment on the appeals against the "Decision establishing the principles and procedures to be applied to reparations" of 7 August 2012 with AMENDED order for reparations (Annex A) and public annexes 1 and 2' (3 березня 2015 року) para 105 www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2015_02631.PDF дата звернення: 6 червня 2022 року.

482 The Trust Fund for Victims, 'Assistance Mandate' www.trustfundforvictims.org/node/50 дата звернення: 7 квітня 2022 року.

483 European Court of Human Rights, 'Inter-State applications' <https://echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw/interstate&c=> дата звернення: 1 травня 2022 року. Фонд не здійснив повної оцінки на предмет наявності ШУК у скаргах серед порушень положень Конвенції.

484 European Court of Human Rights, 'Just satisfaction judgment in the case of Georgia v. Russia (I)' ECHR 050 (2019) [https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-6316647-8251341&filename=Grand%20Chamber%20judgment%20Georgia%20v.%20Russia%20\(I\)%20-%20just%20satisfaction.pdf](https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-6316647-8251341&filename=Grand%20Chamber%20judgment%20Georgia%20v.%20Russia%20(I)%20-%20just%20satisfaction.pdf) дата звернення: 1 травня 2022 року.

485 European Court of Human Rights, 'Q & A on Inter-State Cases' Press Unit (травень 2022 року) 3 https://echr.coe.int/Documents/Press_Q_A_Inter-State_cases_ENG.pdf дата звернення: 1 травня 2022 року.

Приміщення Міжнародного кримінального суду в Гаазі, Нідерланди.

© 2018 Roman Yanushevsky / Shutterstock

VI. АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ І ЗАГРОЗ У ПИТАННЯХ РЕПАРАЦІЙ

1. Загрози для ефективних репарацій за сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом

1.1 Продовження конфлікту й брак доступу до тимчасово окупованих чи неконтрольованих урядом територій

Анексія Криму та російська окупація територій Україні тривають, впливаючи на життя сотень тисяч українців. Більше того, вторгнення Росії в Україну в 2022 році знаходиться в центрі уваги політичного світу та широкої громадськості. Нинішній конфлікт продовжує нести загрозу СНПК для цивільних і захищених осіб, особливо враховуючи кричущу безкарність за злочини, які сталися з 2014 року. Як зазначено в Розділі III, звіти вже показують, що СНПК тривають російськими солдатами. Крім того, зростаюча відсутність доступу до районів, постраждалих від конфлікту, перешкоджає повідомленню про СНПК та наданні допомоги постраждалим та їхнім родинам.

1.2 Безкарність і брак визнання та способів допомоги

СНПК продовжує залишатися безкарним, оскільки розслідування та переслідування відповідних інцидентів в 2014–2021 роках на національному та міжнародному рівнях мали обмежений характер. 9 травня 2022 року, після російського вторгнення в Україну та на тлі дедалі більшої кількості повідомлень про СНПК, Генеральний прокурор України висловила зобов'язання притягнути до відповідальності винних у СНПК, скоєних російськими військами.⁴⁸⁶ Технічна допомога Офісу Генерального прокурора, у тому числі щодо стандартів доказів та підходів до розслідування з

урахуванням травм та гендерної проблематики, є важливою для подолання проблем, представлених у розділі V.2.3, і, таким чином, для забезпечення відповідальності, вимоги постраждалих від СНПК як частина репарацій. Більше того, пропонувані зміни до Кримінального кодексу, про які йшлося в цьому ж розділі, які дозволяють посилити переслідування СНПК, ще не набули чинності та очікують на підпис Президента України.

Офіційного визнання СНПК, скоєного з 2014 року, а також його жертв не було. Подяка є ключовою вимогою постраждалих, як зазначено в розділі IV, і відправною точкою для створення програм репарацій. Російська Федерація та проросійські збройні угруповання продовжують заперечувати вчинення злочинів, пов'язаних із конфліктом, і, відповідно, позбавляють жертв і постраждалих від СНПК можливостей отримати будь-яку допомогу, зокрема репарації.

1.3. Брак консультацій із постраждалими

Під час консультацій з постраждалими, які беруть участь у дослідженні, а також з партнерами по дослідженню було висловлено, що точки зору постраждалих недостатньо представлені в політичних та юридичних дискусіях, що відбуваються до 2022 року, що впливає на їхні права та інтереси. У тих, хто вижив, бракувало можливостей представити свої погляди на свої пріоритети, потреби та очікування. Це сприяє появі відчуженості та розчарування серед постраждалих і призводить до втручань, які не відповідають належним чином поглядам, баченням і потребам постраждалих. Відсутність консультацій з постраждалими є загрозою для адекватних програм репарацій, і тому ефективна та змістовна участь постраждалих має бути наріжним каменем створення будь-яких програм репарацій.

486 Iryna Venediktova (@VenediktovaVI), 'Every #CRSV crime of sexual violence by the RF soldiers...' (n87).

| 2. Можливості для репарацій

2.1. Шляхи розробки програми адміністративних репарацій в Україні

Пропозиція Президента Зеленського у 2022 році щодо створення механізму та фонду відшкодування потерпілим дає можливість для реалізації права потерпілих на репарації.⁴⁸⁷ Хоча розробка цієї пропозиції ще триває, її розробка може призвести до швидкого створення програми адміністративних репарацій, яка присуджує постраждалим від СНПК, скоєного з 2014 року, компенсації, а також інші форми репарацій, включаючи реабілітацію, сатисфакцію, реституцію та гарантії неповторності.⁴⁸⁸ Ця пропозиція може просуватися через указ Президента, який забезпечує необхідну основу для закладення основи, на якій може бути створена програма швидкої репарації, включаючи створення фонду репарацій та реєстру жертв конфлікту з 2014 року. Указом також можна було б призначити робочу групу з представниками громадянського суспільства та постраждалих, якій буде доручено виконувати підготовчу роботу для просування репарацій, наприклад, визначити законодавчі та політичні потреби та діяти як координаційний орган. Указ сам по собі може бути формою визнання злочинів, пов'язаних із конфліктом, включаючи СНПК, а також жертв і постраждалих, і таким чином може становити захід сатисфакції.

2.2. Поточні розслідування злочинів, пов'язаних із збройним конфліктом

Розслідування, що проводяться Офісом Генерального прокурора України та МКС, а також розслідування в третіх країнах, можуть бути

формою сатисфакції для постраждалих від СНПК, якщо вони ефективно розслідують та переслідують СНПК, скоєні з 2014 року як воєнні злочини та/або злочини проти людяності. Розслідування та судове переслідування цих злочинів також може служити стримуванням для поточного та майбутнього вчинення СНПК, сприяючи вимогам постраждалих щодо гарантій неповторення. Залежно від застосованої правової бази, вони також можуть призвести до присудження жертвам і постраждалим інших форм репарацій.

Якщо розслідування МКС розгорнуться до конкретних справ, які включатимуть обвинувачення у сексуальних і гендерно-обумовлених злочинах, і завершаться судовим розглядом і засудженням обвинуваченого, судді МКС присудять жертвам, які беруть участь у справі, репарації. Однак, як свідчать інші справи, які розглядалися МКС, можуть знадобитися роки, а то й десятиліття, щоби жертви отримали репарації. Щоб гарантувати, що жертви та постраждалі отримували *"адекватне, ефективне та швидке відшкодування за заподіяну шкоду"*, як сформульовано в *Основних принципах ООН 2005 року*,⁴⁸⁹ розслідування на національному рівні слід посилити, щоби забезпечити не тільки правосуддя, але й інші форми репарацій для жертв і потерпілих. По-перше, систему кримінального судочинства в Україні слід реформувати, щоби забезпечити можливість надання репарацій у рамках розслідуваних справ відповідно до міжнародних стандартів. По-друге, Офіс Генерального прокурора України може вжити заходів для документування шкоди, завданої постраждалим, - ця інформація також буде важливою для розробки програм адміністративних репарацій.⁴⁹⁰ Порівняльний досвід включає досвід Колумбії в рамках Юрисдикції закону про справедливість і мир, ініціативи, утвореної законом №975/2005,⁴⁹¹ or the Special Jurisdiction for Peace, created by the Colombian Peace Agreement between the

487 Офіційне інтернет-представництво Президента України, «Володимир Зеленський зустрівся з експертною групою щодо створення спеціального міжнародного механізму юстиції» (11 квітня 2022 року) www.president.gov.ua/en/news/volodimir-zelenskij-zustrivsvya-z-ekspertnoyu-grupoyu-shodo-s-74261 дата звернення: 1 травня 2022 року.

488 Див. Глосарій у Додатку II щодо визначень цих термінів.

489 Basic Principles on the Right to a Remedy and Reparations.

490 Ribeiro and van der Straten Ponthoz, 'International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict' (n88) 82.

491 Congress of Colombia, Law No. 975 Issuing Provisions For The Reincorporation Of Members Of Illegal Armed Groups Who Effectively Contribute To The Attainment Of National Peace, And Other Provisions For Humanitarian Accords Are Issued (25 липня 2005 року) <https://reparations.qub.ac.uk/assets/uploads/law-975-ingles-1.pdf> дата звернення: 1 травня 2022 року.

Colombian Government and the FARC-EP (2016).⁴⁹² Більше того, Офіс Генерального прокурора вже може почати реєстрацію постраждалих. У разі належного управління це може дозволити жертвам і постраждалим легше отримати доступ до репарацій через адміністративну процедуру у майбутньому, оскільки тим, хто був частиною судових процесів, не потрібно було б знову реєструватися, щоб отримати доступ до адміністративних репарацій.

2.3. Гуманітарна допомога та програми розвитку

Право на репарації чітко відрізняється від права на гуманітарну допомогу та програм розвитку. Репарації *“характеризуються елементом відшкодування, який визнає завдану шкоду та надає можливості для її компенсації, з деяким компонентом відповідальності держави.”*⁴⁹³ Тим не менш, дедалі більше визнається потреба у взаємодії між суб'єктами розвитку та гуманітарної допомоги, а також тими, хто працює над репараціями, а також правосуддям перехідного періоду. Дослідження Міжнародного центру перехідного правосуддя демонструє, що:

“Зосередження уваги на жертвах у програмах розвитку до створення комплексних програм репарацій надає тимчасову допомогу жертвам та постраждалим, пом'якшуючи стійкі наслідки шкоди, пов'язаної з конфліктом, та захищаючи їх права та гідність. Впроваджуючи увагу жертв у поточні програми розвитку або надання державних послуг, а також консультуючись із постраждалими громадами щодо способів найефективнішої адресної допомоги розвитку, уряд може використовувати ці програми для сприяння соціально-економічному залученню та задоволення нагальних потреб

*жертв грубого людського впливу, порушення прав. Якщо вони належним чином розроблені, місцеві програми відновлення та реконструкції можуть сформуванати основу, на якій можуть базуватися та будуватися репаративні підходи в майбутньому.”*⁴⁹⁴

Є численні приклади проєктів розвитку та допомоги, які намагаються задовольнити потреби жертв і постраждалих у контексті великої кількості жертв злочинів, пов'язаних із конфліктом.⁴⁹⁵ Деякі з цих проєктів проводяться на урядовому рівні, наприклад адресна допомога Чилі жертвам катувань, колишнім політичним в'язням та членам сімей зниклих, де програма психічного здоров'я керується Міністерством охорони здоров'я.⁴⁹⁶

Проєкти Фонду, що передбачають тимчасові репараційні заходи, також базувалися на основі програм гуманітарної допомоги та розвитку.⁴⁹⁷ Проєкти GSF забезпечували постраждалим у Гвінеї кошти для існування, оплату за навчання дітей, психологічну допомогу та медичну реабілітацію, не втрачаючи з поля зору жертв і право постраждалих на повні репарації. Справді, у Демократичній Республіці Конго GSF у партнерстві з низкою акторів, включаючи постраждалих, проводить пропагандистську діяльність, спрямовану прийняття національної політики репарацій шкоди жертвам сексуального насильства, водночас виступаючи за відповідь на нагальні потреби жертв.

2.4. Санкції як шлях до фінансових репарацій

У відповідь на незаконне вторгнення Росії в Україну різні уряди по всьому світу оголосили про форми санкцій проти Росії та російських фізичних і юридичних осіб, включаючи фінансові

492 National Government of Colombia and FARC-EP (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – Ejército del Pueblo), 'Final Agreement to End the Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace' (24 листопада 2016 року) <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/184> дата звернення: 1 травня 2022 року.

493 OHCHR, 'Report on the Panel on Remedies and Reparations for Victims of Sexual Violence in the Democratic Republic of Congo to the High Commission for Human Rights' (березень 2011 року) www.refworld.org/docid/4d708ae32.html дата звернення: 16 травня 2022 року.

494 Sarah Kihika and Eva Kallweit, 'Building Blocks for Reparations, Providing Interim Relief to Victims Through Targeted Development Assistance' (International Centre for Transitional Justice, вересень 2020 року) 8 <https://www.ictj.org/publication/building-blocks-reparations-providing-interim-relief-victims-through-targeted> дата звернення: 16 травня 2022 року.

495 Там само, 16-19.

496 Там само, 18.

497 GSF, 'Projects' www.globalsurvivorsfund.org/projects дата звернення: 16 травня 2022 року.

санкції та заморожування активів.⁴⁹⁸ Як описує Моффет, «мета санкцій полягає в тому, щоб засудити правопорушення та мати наслідки для правопорушника. Як контрзахід до порушення іншою стороною міжнародно-правового зобов'язання, санкції зводяться до вираження моральних посилів і як засіб для підтвердження закону.»⁴⁹⁹ На додаток до своєї мети стримування, санкції можуть також чинити тиск на держави, щоб вони виконували свої зобов'язання щодо присудження репарацій, обумовлюючи скасування санкцій виплатою репарацій.⁵⁰⁰ Наприклад, у 2020 році Судан був виключений зі списку держав-спонсорів тероризму, у якому він перебував протягом 27 років, після того, як заплатив 335 мільйонів доларів жертвам нападів Аль-Каїди на посольства США в Східній Африці.⁵⁰¹

Якщо держави мають необхідне законодавство, санкціоновані та неправомірно одержані активи, які заморожені державами, можуть бути арештовані та конфісковані та перенаправлені на фінансування репарацій. У цьому відношенні законний режим конфіскації та перефінансування може мати дві цілі: по-перше, сприяти зупиненню та запобіганню міжнародним порушенням прав людини та кримінального законодавства; по-друге, для задоволення потреб у репараціях.⁵⁰² Оскільки репарації є одним із найменш фінансованих заходів постконфліктного або перехідного

правосуддя,⁵⁰³ такий підхід може стати можливістю фінансування репарацій за злочини, пов'язані з конфліктом, включаючи СНПК, у ситуації Україна-Росія. Це ще більш гостро з огляду на відмову Росії визнати злочини, пов'язані з конфліктом, для початку, не кажучи вже про їх усунення.

Однак слід визнати, що, хоча перефінансування санкціонованих активів для репарацій може бути можливим, це складний процес і пов'язаний із численними проблемами та юридичними процедурами, для вирішення яких можуть знадобитися роки. Законодавство більшості юрисдикцій вимагає докази того, що активи є «отриманими неправомірно» або доходами від злочинної діяльності.⁵⁰⁴ Тому вона недостатньо обладнана для конфіскації активів російських олігархів, чиє багатство є результатом історичної корупції і тепер пов'язане з нібито законним бізнесом. Інший ключовий виклик пов'язаний з недостатньою прозорістю з боку держав щодо наявності заморожених активів у їх юрисдикції, включаючи їх кількість. Ця відсутність прозорості та доступу до інформації створює перешкоду для судових зусиль від імені потерпілих.⁵⁰⁵ Більше того, держави повинні забезпечити, щоб процес конфіскації та перефінансування був закріплений за належною процедурою та з повагою до прав власності, водночас дотримуючись балансу з правами потерпілих на ефективні репарації.⁵⁰⁶

498 European Commission, Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations, "Freeze and Seize Task Force": Almost €30 Billion of Assets of Russian and Belarussian Oligarchs and Entities Frozen by the EU so Far" (8 квітня 2022 року) https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/news/freeze-and-seize-task-force-almost-eu30-billion-assets-russian-and-belarussian-oligarchs-and-2022-04-08_en дата звернення: 1 травня 2022 року.

499 Luke Moffett, "Sanctions for War, Reparations for Peace?" *OpinioJuris* (1 квітня 2022 року) <http://opiniojuris.org/2022/04/01/sanctions-for-war-reparations-for-peace/> дата звернення: 16 травня 2022 року.

500 Там само.

501 Там само; Khalid Abdelaziz, "United States Takes Sudan Off Terrorism List After 27 Years" *Reuters* (14 грудня 2020 року) www.reuters.com/article/sudan-usa-idUSKBN28O0TG дата звернення: 16 травня 2022 року.

502 Hogan Lovells, Global Survivors Fund, REDRESS and Goldsmith Chambers, "Finance for Restorative Justice: Volume II" (19 червня 2021 року) 14 www.hoganlovells.com/-/media/hogan-lovells/pdf/2021-pdfs/2021_06_25_finance_for_restorative_justice-volume_ii_stage_5.pdf дата звернення: 16 травня 2022 року.

503 "Lack of Aid Funds for Amputees, Rape Survivors, War Widows" *The New Humanitarian* (23 лютого 2009 року) www.thenewhumanitarian.org/report/83100/sierra-leone-lack-aid-funds-amputees-rape-survivors-war-widows дата звернення: 1 травня 2022 року.

504 Maria Nizetto, "From Freeze to Seize: Dealing with Oligarchs' Assets in the UK" *RUSI* (13 квітня 2022 року) www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/freeze-seize-dealing-oligarchs-assets-uk дата звернення: 8 червня 2022 року.

505 Hogan Lovells, Global Survivors Fund, REDRESS and Goldsmith Chambers, "Finance for Restorative Justice: Volume II" (n502) 8.

506 Там само, 26.

17 березня 2022 року група міністрів і комісарів⁵⁰⁷ оприлюднила спільну заяву, в якій висловила зобов'язання *"пріоритезувати [наші] ресурси та працювати разом, щоб вжити всіх доступних правових заходів для пошуку, обмеження, заморожування, арешту та, за необхідності, конфіскації або конфіскації активи тих фізичних та юридичних осіб, до яких потрапили санкції у зв'язку з навмисним, несправедливим і неспровокованим вторгненням Росії в Україну та триваючою агресією російського режиму."*⁵⁰⁸

Законопроекти, нещодавно внесені в Канаді⁵⁰⁹ та Сполучених Штатах Америки⁵¹⁰ представляють конкретні дії, спрямовані на забезпечення того, щоб доходи від будь-яких конфіскованих російських активів могли бути використані, принаймні частково, на користь жертв та постраждалих від злочинів, пов'язаних із конфліктом, у тому числі постраждалих від СНПК.

Додаткові держави повинні виконати подібні дії для подальшого фінансування репарацій.

2.5. Технічна допомога та вивчені уроки

Як зазначалося в Розділі V, агентства ООН та інші міжнародні організації надають технічну допомогу українському уряду і, роблячи це, створюють важливі вказівки щодо запобігання та реагування на СНПК, у тому числі шляхом надання репарацій. Наявна технічна допомога, а також уроки, отримані від країн регіону та за його межами,⁵¹¹ є цінними для уряду в забезпеченні того, щоб рамки репарацій були розроблені на основі передового досвіду та засвоєних уроків, водночас визнаючи, що будь-яка структура репарацій має бути адаптована до українських контексту та на основі поглядів постраждалих.

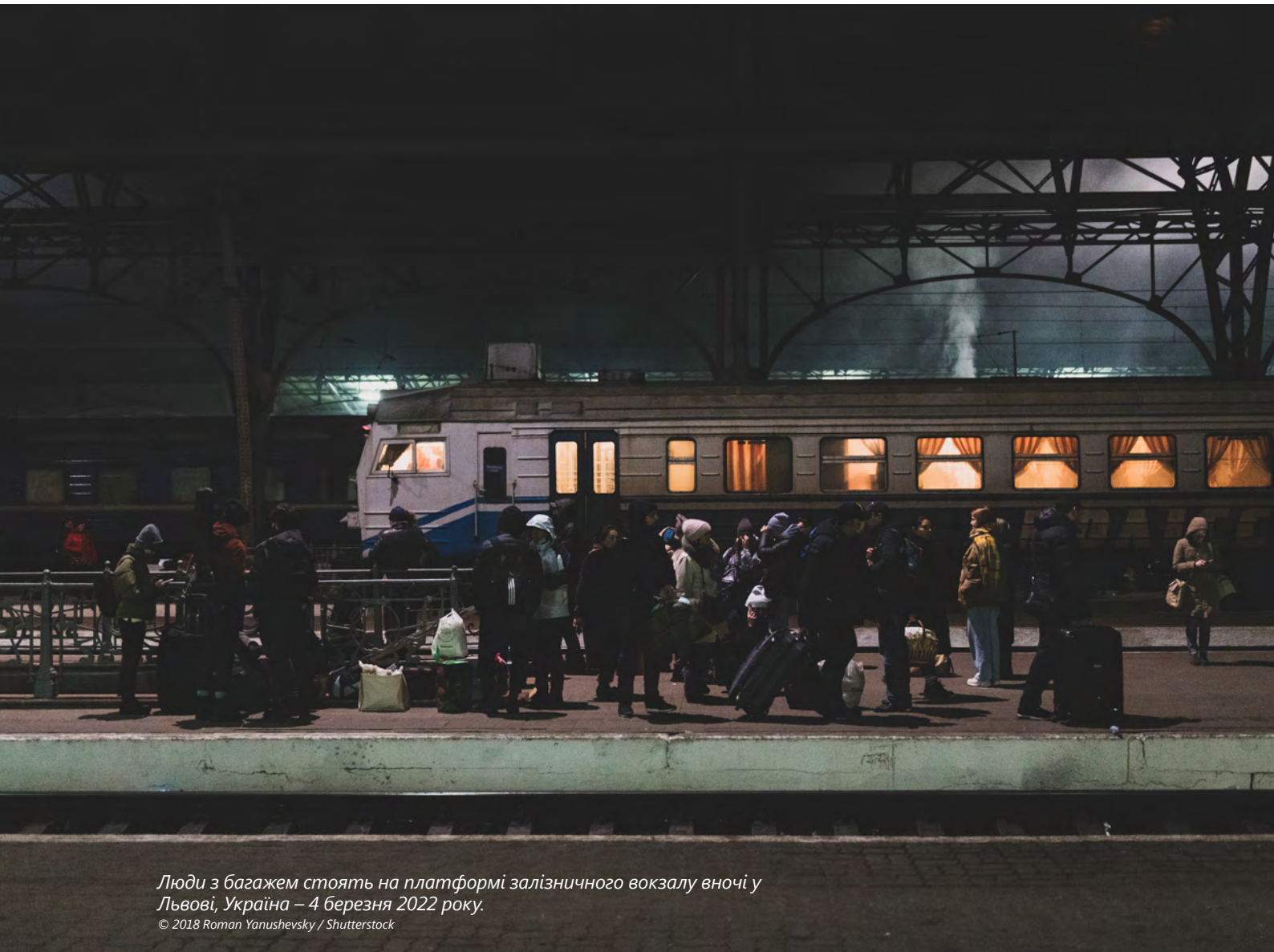
507 Заяву підписали: Дан Техан, член парламенту, міністр торгівлі, туризму й розвитку (Австралія); Христя Фріланд, віцепрем'єр-міністерка і міністерка фінансів (Канада); Дідьє Рейндерс, комісар ЄС з питань юстиції; Майред МакГіннесс, комісар ЄС з питань фінансових послуг; Бруно ле Мер, міністр економіки, фінансів і відновлення (Франція); Ерік Дюпон-Моретті, міністр юстиції (Франція); Крістіан Лінднер, федеральний міністр фінансів (Німеччина); Роберт Габек, федеральний міністр економіки та захисту клімату (Німеччина); Марта Картабіа, міністерка юстиції (Італія); Даніеле Франко, міністр економіки й фінансів (Італія); Ніною Сатосі, голова Комісії національної публічної безпеки (Японія); Фурукава Йосісіка, міністр юстиції (Японія); Судзукі Сунічі, міністр фінансів і міністр держави з питань фінансових послуг (Японія); Пріті Пател, членкиня парламенту, міністерка внутрішніх справ (Сполучене Королівство); Ріші Сунак, член парламенту, канцлер казначейства (Сполучене Королівство); Джанет Еллен, міністерка фінансів (США); Меррік Гарланд, Генеральний прокурор (США).

508 Government of Canada, 'Russian Elites, Proxies, and Oligarchs Task Force Ministerial Joint Statement' (17 березня 2022 року) www.canada.ca/en/department-finance/news/2022/03/russian-elites-proxies-and-oligarchs-task-force-ministerial-joint-statement.html дата звернення: 8 червня 2022 року.

509 Parliament of Canada, First Session, Forty-fourth Parliament, 70 Elizabeth II, 2021 BILL S-217 'An Act respecting the repurposing of certain seized, frozen or sequestered assets' (24 листопада 2021 року) www.parl.ca/DocumentViewer/en/44-1/bill/S-217/first-reading дата звернення: 1 травня 2022 року.

510 Congressman Tom Malinowski, 'House Passes Representatives Malinowski and Wilson's Bill to Sell Assets of Putin's Cronies to Help Ukrainian People' (27 квітня 2022 року) <https://malinowski.house.gov/media/press-releases/house-passes-representatives-malinowski-and-wilsons-bill-sell-assets-putins> дата звернення: 1 травня 2022 року.

511 UN Women, 'Reparations for conflict-related sexual violence: Lessons from the Western Balkans' (2017) <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2017/10/reparations-for-conflict-related-sexual-violence-lessons-from-the-western-balkans> дата звернення: 6 травня 2022 року.

Люди з багажем стоять на платформі залізничного вокзалу вночі у Львові, Україна – 4 березня 2022 року.
© 2018 Roman Yanushevsky / Shutterstock

VII. РЕКОМЕНДАЦІЇ

| Російській Федерації:

- Забезпечити в Україні припинення вогню та нападів на мирне населення, об'єкти та осіб, які перебувають під захистом Женевської Конвенції;
- Дотримуватись міжнародних зобов'язань щодо забезпечення адекватного, швидкого та ефективного доступу до репарацій постраждалим від окупації 2014 року і від вторгнення 2022 року;
- Забезпечити виконання зобов'язань за міжнародним гуманітарним правом і правом прав людини з боку російських збройних сил і всіх збройних груп, які контролює або підтримує Росія. Ефективно розслідувати заяви про порушення міжнародного гуманітарного права, включаючи звинувачення у вчиненні СНПК;
- Виконувати тимчасові заходи, призначені Міжнародним Судом ООН,⁵¹² у тому числі щодо призупинення воєнних дій, розпочатих в Україні з 24 лютого 2022 року, а також резолюції Організації Об'єднаних Націй. Повною мірою співпрацювати з Міжнародним кримінальним судом, а також з органами Організації Об'єднаних Націй у виконанні їхніх мандатів.

| Уряду України:

- Забезпечити, щоб право постраждалих від СНПК на адекватний та ефективний засіб правового захисту, включаючи репарації, було закладено в загальну відповідь уряду на конфлікт у судовому та позасудовому порядку, а також у всі пропозиції, що стосуються подолання наслідків збройного конфлікту;
- Забезпечити дотримання міжнародного гуманітарного права та права прав людини українськими збройними силами та підконтрольними суб'єктами, у тому числі іноземними легіонами;

- Вжити значущих кроків для подолання безкарності за вчинення СНПК, у тому числі шляхом визнання СНПК та інтеграції спеціалізованих навчальних модулів з визначення СНПК, застосовних правових рамок та міжнародної практики в навчальні програми для ключових зацікавлених сторін, серед іншого – військових, поліції, прокурорів і суддів;
- Продовжувати виконувати накази та відповідати на запити Міжнародного суду ООН та Міжнародного кримінального суду, співпрацювати з ними, а також з органами Організації Об'єднаних Націй та мандатаріями.

| Президентіві України:

- Визнати постраждалих від СНПК та чітку шкоду, якої вони зазнають, зокрема шляхом надання постраждалим статусу жертви з відповідними формами репарацій, враховуючи точки зору постраждалих та відповідні вимоги;
- Видати указ Президента про створення комплексної та проміжної програм репарацій, створення фонду репарацій та реєстру постраждалих, у тому числі постраждалих від СНПК, а також про призначення робочої групи, завдання якої – контролювати виконання Указу у формі участі, зокрема із залученням потерпілих;
- Підписати законопроект №2689 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права», прийнятий парламентом у травні 2021 року з метою посилення відповідальності за злочини, пов'язані з конфліктом, зокрема сексуальне насильство;
- Прийняти Концепцію державної політики щодо захисту прав людини й основоположних свобод та відшкодування за їх порушення в умовах

⁵¹² Глобальний кодекс поведінки для осіб, які збирають та використовують інформацію про систематичне сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, (Кодекс Мурад) (16 березня 2022 року) www.muradcode.com/murad-code дата звернення: 31 травня 2022 року.

збройного конфлікту на території України та подолання його наслідків для розвитку системи репарацій в Україні, у тому числі за СНПК.

| Народним депутатам:

- Розробити та ухвалити закон про визнання СНПК та виплату репарацій постраждалим від нього шляхом створення комплексної адміністративної програми, яка включає різні форми репарацій.

| Офісу Генерального прокурора:

- Проводити ефективне, ретельне та неупереджене розслідування та судове переслідування випадків СНПК з боку всіх сторін конфлікту з 2014 року, з урахуванням специфіки завданих травм та з використанням гендерно-чутливого підходу;
- Вжити заходів для забезпечення того, щоб розслідування та кримінальне переслідування СНПК сприяли роботі програм адміністративних репарацій та інших механізмів перехідного правосуддя в майбутньому, наприклад, шляхом долучення ключової документації про шкоду, завдану потерпілим від СНПК, та реєстрації потерпілих.

| Офісу прокурора Міжнародного кримінального суду:

- Розслідувати всебічно з урахуванням специфіки завданих травм та з використанням гендерно чутливого підходу звинувачень у СНПК, скоєних під час конфлікту в Україні з 2014 року.

| Надавачам підтримки та допомоги

- Ініціювати програми підтримки та надання допомоги, які відповідають на нагальні потреби жертв і постраждалих від СНПК принципом «Не нашкодь», який гарантує, що жертви та постраждалі не зазнають стигматизації або подальшої шкоди під час реалізації таких проєктів;

- Прийняти підхід, що ґрунтується на правах, у розробці, реалізації, моніторингу та оцінці всіх проєктів, у тому числі шляхом сприяння підвищенню обізнаності про права загалом, а також праву на захист та репарації, зокрема;

- Досліджувати взаємодію між програмами розвитку та допомоги, з одного боку, і зусиллями щодо створення програм репарацій, з іншого, у тому числі шляхом включення цільової допомоги жертвам і постраждалим у рамках проєктів розвитку, які можуть за своєю структурою та отриманим досвідом прокласти шлях до повних репарацій.

| Міжнародному співтовариству та донорській спільноті

- Підтримувати та фінансувати проєкти та ініціативи, спрямовані на реагування на потреби жертв і постраждалих від СНПК, забезпечуючи, щоб такі ініціативи та проєкти були орієнтовані на потреби постраждалих, здійснювалися з урахуванням специфіки завданих травм та з використанням гендерно-чутливого підходу, відповідно до ключових принципів, викладених у Кодексі Мурад – глобальному кодексі поведінки, що містить наявні мінімальні стандарти безпечного, ефективного й етичного збирання інформації, отриманої від постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом,⁵¹³
- Вжити визначених заходів для подальшого доступу постраждалих до засобів правового захисту та репарацій, зокрема шляхом надання технічної допомоги українському уряду та пошуку засобів для фінансування проміжних та комплексних репарацій, у тому числі шляхом перепрофілювання санкційних активів;
- Забезпечити жертвам і постраждалим платформу для участі в політичних та юридичних ініціативах, де зачіпаються їхні права та інтереси. Підтримувати, фінансувати групи жертв і постраждалих, асоціації та активістів, громадянське суспільство, яке їх підтримує, а також надавати їм технічну допомогу.

513 Глобальний кодекс поведінки для осіб, які збирають та використовують інформацію про систематичне сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, (Кодекс Мурад) (13 квітня 2022 року) www.muradcode.com/murad-code дата звернення: 10 квітня 2022 року.

*Місія Червоного Хреста у Львові, Україна – 3 березня 2022 р.
© Yevhenii Khil / iStock*

VIII. ВИСНОВКИ

Це дослідження та голоси жертв насильства демонструють серйозний вплив СНПК на постраждалих, сім'ї та суспільство, а також нагальну потребу у допомозі шляхом створення комплексних та повноцінних програм репарацій. Репарації є одним із найбільш орієнтованих на постраждалих заходів для подолання наслідків конфлікту злочинів, пов'язаних з конфліктом. Саме репарації найбільше вимагають жертви та постраждалі. Тим не менш, створення програм репарацій часто не є пріоритетним, недостатньо фінансується або не визнає і не відшкодовує шкоди, якої зазнали постраждалі від СНПК.

Демонструючи серйозні наслідки СНПК в Україні та реальність того, що це насильство продовжує вчинятись у жахливий спосіб, автори дослідження стверджують, що забезпечення репарації для постраждалих від СНПК, скоєного з 2014 року, є невідкладним. Потрібні термінові дії з боку українського уряду, міжнародного співтовариства та українських організацій громадянського суспільства для виконання вищезазначених рекомендацій та ефективного

відшкодування шкоди. Почати можна з визнання СНПК та постраждалих від нього, а продовжити закладенням підвалин для швидкого створення комплексної програми репарацій відповідно до найкращої міжнародної практики та аналізу дієвості програм репарацій в інших контекстах. Заохочення допомоги постраждалим і активна роль постраждалих у розробці та реалізації програм репарацій є необхідною основою для забезпечення досягнення бажаної мети репарацій.

У процесі створення програм репарацій шкоди жертвам і постраждалим необхідно надати невідкладні проміжні репарації, щоби запобігти непоправній і подальшій шкоді. Надання гуманітарної підтримки, внутрішня й міжнародна підзвітність також мають відображати такі принципи роботи з жертвами та постраждалими, які ґрунтуються на правах людини, з урахуванням специфіки завданих травм та з використанням гендерно чутливого підходу. Це дасть змогу реагувати на потреби постраждалих, запропонувати висновки та закласти фундамент для розробки майбутніх програм репарації.

“Але перш за все – відновити все, що було вкрадено, що забрали від нас, ті колишні життя, яких нас позбавлено.”⁵¹⁴

514 THBLSSI01 (13 червня 2021 року).

ДОДАТОК І: ДЕМОГРАФІЧНИЙ ЗРІЗ ПОСТРАЖДАЛИХ, ЯКІ ВЗЯЛИ УЧАСТЬ В ІНТЕРВ'Ю

Демографічна інформація		Кількість учасників (загальна кількість: 20)	Відсоток учасників
Вік на момент акту насильства	До 17	1	5
	18-29	3	15
	30-39	3	15
	40+	10	50
	Інформацію не надано	3	15
Вік на момент проведення інтерв'ю	20-24	1	5
	25-29	2	10
	30-34	2	10
	35-39	3	15
	40-44	0	0
	45-49	2	10
	50-54	2	10
	55-59	4	20
	60+	4	20
Освіта	Інформацію не надано	1	5
	Середня	5	25
	Вища	14	70
Сімейний стан	Неодружений(а)	1	5
	Одружений(а)	11	55
	Вдівець/вдова	3	15
	Розлучений(а)	5	25
Кількість дітей	0	0	0
	1	6	30
	2	7	35
	3	1	5
	4	0	0
	5	1	5
	Інформацію не надано	5	25
Зайнятість на момент акту насильства	Працевлаштований(а)	15	75
	Самозайнятий(а)/ на фрілансі/ нерегулярна робота	2	10
	Навчається	3	15
Зайнятість після СНПК, 2021 рік	Працевлаштований(а)	13	65
	На пенсії	1	5
	Самозайнятий(а)/ на фрілансі/ нерегулярна робота	4	20
	Безробітний(а) і в пошуку роботи	1	5
	Безробітний(а) і не шукає роботу	1	5

ДОДАТОК II: ГЛОСАРІЙ

Визначення в цьому глосарії обмежуються використанням цих термінів у контексті Глобального дослідження репарацій та інших проєктів Фонду.

Постраждали та жертви

Постраждалі. Особи, яким індивідуально чи колективно завдано шкоди внаслідок їхніх основних прав через дії чи бездіяльність, що становлять грубе порушення міжнародного права, прав людини та/або серйозне порушення міжнародного гуманітарного права. Цей неюридичний термін часто використовують як синонім до «жертва» (див. нижче), оскільки останній є найбільш поширеним у правових документах. Англійською поняття звучить як «survivor», дослівно – «той/та, хто пережив/ла [лихо]». В англійськомовному світі багато хто сприймає це поняття як таке, що надає віри, оскільки підкреслює силу та стійкість замість того, щоб зосереджуватись на стражданнях, але термін є вужчим і не включає померлих чи непрямих жертв. Особи, які постраждали чи страждають, мають вирішити, який термін найкраще описує їхню ситуацію. Фонд використовує обидва терміни, залежно від контексту та побажань тих, хто зазнав шкоди.

Жертви. Особи, яким індивідуально або колективно завдано шкоди, включаючи фізичні чи психічні травми, емоційні страждання, економічні втрати або істотне порушення їхніх основних прав через дії чи бездіяльність, що становлять грубе порушення міжнародного права прав людини та/або серйозне порушення міжнародного гуманітарного права. Термін «жертви» також застосовується до найближчих членів сім'ї або утриманців безпосередньої жертви та осіб, які зазнали шкоди під час втручання для допомоги жертвам, які перебувають у скруті, або запобігання віктимізації.⁵¹⁵ Жертвами є не лише фізичні особи, а й організації чи установи, а також доквілля.

Репарації та засоби правового захисту

Адміністративні засоби правового захисту.

Несудові механізми або процедури, які можуть використовуватися жертвами/постраждалими від грубих порушень міжнародного права прав людини та/або серйозних порушень міжнародного гуманітарного права, щоб використати своє право на репарації та/або запобігти порушенням.

Комплексні репарації. Усі заходи, необхідні для повноцінного подолання шкоди, завданої жертвам/постраждалим від грубих порушень міжнародного права прав людини та/або серйозних порушень міжнародного гуманітарного права. Комплексні репарації вимагають поєднання заходів реституції, компенсації, реабілітації, сатисфакції та гарантій неповторення. Поняття всеосяжних репарацій походить від концепції «інтегральної репарації», розробленої Міжамериканським судом з прав людини; використання якої нині розширилося для інших органів та правових інструментів.

Колективні репарації. Форма відшкодування шкоди групам людей, які зазнали колективної шкоди внаслідок грубих порушень міжнародного права прав людини та/або серйозних порушень міжнародного гуманітарного права. Такі групи часто пов'язані спільною ідентичністю, культурою або походженням. Вони також можуть мати спільний досвід, наприклад, жити в спільноті, члени якої мають зв'язки, або зазнавати подібних порушень прав. Такі колективні заходи можуть бути символічними та/або матеріальними.

Національні/адміністративні програми репарацій.

Позасудові/несудові процеси або механізми, встановлені державами на внутрішньому рівні для надання репарацій певним категоріям жертв/постраждалих у разі, якщо стаються масштабні грубі порушення міжнародного права прав людини та/або серйозні порушення міжнародного гуманітарного права.

515 Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation, Principle 8.

Такі програми є більш чутливими до ситуацій жертв і до реалій збройного конфлікту, оскільки вони, теоретично, мають на меті забезпечити швидкий доступ до репарацій на безоплатній основі та мають нижчі вимоги до доказів, ніж суд. У таких програмах держави визначають порушення та жертв/постраждалих, яким має бути відшкодовано завдану шкоду, і надають їм репарації за встановленою процедурою.

Судові засоби захисту. Усі судові та квазісудові механізми й процедури на національному чи міжнародному рівні для захисту прав постраждалих або для розгляду справ, пов'язаних із міжнародними злочинами, жертвами яких вони стали. Багато з цих механізмів можуть також обов'язково передбачати або рекомендувати форми репарацій постраждалим. Передбачені такими засобами рішення самі по собі є формою сатисфакції.

Репарації, які отримуються в судовому порядку. Заходи, призначені судовими або квазісудовими органами для відшкодування шкоди жертвам/постраждалим шляхом прийняття ухвали або судового рішення за результатом юридичного розгляду справи.

Засоби захисту. Відповідні механізми, спрямовані на усунення грубих порушень міжнародного права, прав людини та/або серйозних порушень міжнародного гуманітарного права, передбачені державою або іншими суб'єктами, які мають відповідні обов'язки.

Право на репарації. Право жертв грубих порушень міжнародного права прав людини та/або серйозних порушень міжнародного гуманітарного права. Таке право охоплює заходи, яких держава або інші суб'єкти, які мають відповідні обов'язки, повинні вжити у відповідь на ці порушення, щоб визнати їх і подолати їхні наслідки та структурну й гендерну нерівність суспільства, яка підбурює дискримінацію та насильство. Репарації, на яке мають право жертви/постраждалі, як правило, визнаються у таких п'яти формах: реституція, компенсація, реабілітація, сатисфакція та гарантії неповторення.

Ці п'ять форм репарацій не є взаємовиключними, а доповнюють одна одну, оскільки кожна з них задовольняє різні потреби жертв/постраждалих.

Репараційний фонд. Правовий орган або юридична особа, створена на національному, регіональному або міжнародному рівні для управління фінансами та надання репарацій окремим категоріям жертв/постраждалих від порушень міжнародного права прав людини та/або міжнародного гуманітарного права. Репараційний фонд може мати різні цілі залежно від наданого обсягу повноважень, наприклад, надання репарацій жертвам/постраждалим або допомога їм у задоволенні їхніх потреб (наприклад, фізична реабілітація, матеріальна підтримка або психологічна реабілітація).

Символічні репарації. Заходи, спрямовані на визнання та сприяння визнанню жертв/постраждалих, а також порушень міжнародного права прав людини та/або міжнародного гуманітарного права, які мали місце. Виключно символічні репарації можуть включати публічні вибачення, ініціативи вшанування та збереження пам'яті, зміну назв громадських місць, а також створення музеїв, парків або меморіалів, присвячених жертвам/постраждалим. Загалом усі репарації повинні мати символічний елемент (наприклад, забезпечення компенсації разом із визнанням відповідальності).

Трансформаційні репарації. Репарації, метою яких є трансформаційний ефект шляхом подолання соціально-культурної несправедливості, політичної, економічної, гендерної та структурної нерівності, а не лише повернення жертв/постраждалих до попереднього статус-кво, для якого притаманні нерівність та дискримінація. Це лише відновить або посилить суспільні структурні умови, які первинно допустили порушення.⁵¹⁶

Негайні проміжні репарації. Тимчасові заходи, що надаються державами жертвам/постраждалим від грубих порушень міжнародного права прав людини та/або серйозних порушень міжнародного

516 United Nations, 'Guidance Note of the Secretary-General on Reparations for Conflict-Related Sexual Violence' (n413) Guiding Principle 4; Nairobi Declaration on Women's and Girls' Right to a Remedy and Reparation (March 2007) International Meeting on Women's and Girls' Right to a Remedy and Reparation, Nairobi, Kenya; *González et al. ("Cotton Field") v. Mexico* (Preliminary Objections, Merits, Reparations and Costs) Inter-American Court of Human Rights Series C No. 205 para. 450.

гуманітарного права для негайного усунення найбільш невідкладних наслідків таких порушень та уникнення непоправної шкоди.⁵¹⁷ Такі репарації не слід плутати з гуманітарним сприянням чи іншими заходами допомоги. Негайні проміжні репарації ґрунтуються на визнанні відповідальності держави і потребують підтримки з боку держави та політичної спільноти. Її надають, поки жертви/постраждалі очікують на повні репарації. Такі заходи були передбачені державами, наприклад, у ситуаціях в Південній Африці чи Східному Тиморі.

Форми репарацій

Компенсація. Фінансові заходи, спрямовані на усунення збитків шляхом економічного обчислення рівня шкоди та її кількісної оцінки. До таких збитків можуть належати економічні втрати, втрата колишніх джерел доходу та інших складових повсякденного життя, фізична та психологічна, а також моральна шкода.⁵¹⁸

Гарантії неповторення. Основна форма репарацій, яка включає різні заходи, спрямовані на усунення структурних причин порушення, зокрема будь-якого виду дискримінації, що може сприяти запобіганню подальших порушень, наприклад (а) забезпечення ефективного цивільного контролю над військовими та силами безпеки; (б) забезпечення/запровадження реформ системи правосуддя та зміцнення незалежності судової влади; (в) забезпечення освіти з міжнародного права прав людини та міжнародного гуманітарного права для всіх секторів суспільства та навчання для посадових осіб правоохоронних органів, а також військових і сил безпеки; (г) перегляд та реформування законодавства і судової практики, що сприяють порушенню міжнародного права людини та/або міжнародного гуманітарного права чи допускають його; (д) робота з усіма секторами суспільства, щоб кинути виклик проявам патріархальної влади та трансформувати тренд маскуліності; (е) створення сприятливого середовища для громадянського

суспільства; (є) інвестування в освіту, мистецтво та інші прояви культури.⁵¹⁹ Гарантії неповторення не залежать виключно від державних суб'єктів: організації громадянського суспільства, релігійні та громадські лідери, митці й освітяни, серед іншого, відіграють вирішальну превентивну роль і сприяють створенню та підтримці середовища, сприятливого для повної реалізації прав людини.

Визнання. Форма сатисфакції для жертв/постраждалих. Це жертви/постраждалого як особистості, яка має окрему цінність, а також визнання того факту, що (i) він/вона зазнав/ла грубих порушень міжнародного права прав людини та/або серйозних порушень міжнародного гуманітарного права, (ii) що жертви/постраждалі не несуть відповідальності за те, що сталося, (iii) що вони мають право на відшкодування збитків, яких зазнали. Визнання передбачає врахування та підтвердження того, як людина постраждала від свого оточення та дій інших. Визнання може здійснюватися за допомогою різних заходів, як-от розслідування, переслідування та покарання винних, публічне вибачення або надання репарацій як частина національної програми репарацій.

Реабілітація. Заходи, які включають усі необхідні послуги, які потрібні жертвам/постраждалим для гідного життя. Реабілітація передбачає адекватну, комплексну та своєчасну медико-психологічну допомогу, а також необхідні юридичні та соціальні послуги.⁵²⁰

Реституція. Заходи, які, у разі можливості та доцільності, спрямовані на повернення жертви/постраждалого до початкового стану, який був до порушення прав людини. Реституція може охоплювати такі заходи, як відновлення чистоти свободи або здійснення прав, повернення до місця проживання або поновлення на роботі.⁵²¹

Сатисфакція. Форма репарацій, покликана надати жертвам і постраждалим відчуття гідності та визнання. Різні види сатисфакції охоплюють (а)

517 United Nations, 'Guidance Note of the Secretary-General on Reparations for Conflict-Related Sexual Violence' (n413) Guiding Principle 7.

518 Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation, Principle 20.

519 Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation, Principle 23. See also UNGA, 'Report of the Special Rapporteur on the promotion of truth, justice and guarantees of non-recurrence' A/72/523 (12 жовтня 2017 року).

520 Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation, Principle 21.

521 Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation, Principle 19.

заходи, спрямовані на припинення триваючих порушень; (б) повне та публічне розкриття істини; (в) пошук місць перебування зниклих осіб та останків убитих; (г) офіційні заяви або судові рішення, які відновлюють гідність, репутацію та права потерпілих та їхніх найближчих родичів; (д) публічні вибачення, включаючи засвідчення фактів і визнання відповідними суб'єктами відповідальності.⁵²²

Проміжні репараційні заходи

Проміжні репараційні заходи. Термін, введений Фондом для позначення наданих жертвам/постраждалим від грубих порушень міжнародного права прав людини та/або серйозних порушень міжнародного гуманітарного права заходів особами, які не зобов'язані відшкодувати шкоду (наприклад, міжнародними організаціями, організаціями громадянського суспільства та іншими суб'єктами) у разі, якщо держави або інші суб'єкти, які мають такі обов'язки, не можуть або не бажають виконувати свої зобов'язання щодо надання репарацій. Отримання відшкодування за цими заходами не замінює зобов'язань, які мають держави чи інші відповідальні сторони, із надання репарацій.

Допомога

Допомога/надання підтримки. Надання ресурсів або послуг, спрямованих на задоволення основних потреб населення, яке потерпає від збройних конфліктів, стихійних лих або інших спричинених людиною кризових явищ. Зазвичай їх надають як частину програм сприяння розвитку та гуманітарної допомоги.

Проміжна допомога/надання підтримки. Надання ресурсів або послуг, які застосовуються протягом певного періоду для реагування на нагальні та негайні потреби населення, яке потерпає від збройних конфліктів, стихійних лих або спричинених людиною кризових явищ.

Принципи та підходи

Співтворчість. Методологічний підхід, розроблений Фондом, згідно з яким постраждалі/жертви розробляють процеси та заходи щодо відшкодування, беручи до уваги власні права; як носії прав, вони відіграють активну роль у мапуванні, розробці, реалізації, моніторингу та оцінці таких процесів/діяльностей.

«Не нашкодь». Цей основний етичний принцип спрямований на те, щоби будь-які дії, допомога, процеси чи інші втручання не спричинили ненавмисних шкідливих наслідків. Втручання не повинне завдавати жертвам/постраждалим жодної додаткової шкоди та страждань, як фізичних, так і психологічних, або іншим чином наражати їх на ризик.

Поінформована згода. Юридичне та етичне зобов'язання, що вимагає, щоб жертви/постраждалі, свідки чи інші особи, які беруть участь в інтерв'ю, дослідженнях чи будь-якій іншій діяльності, надали добровільну згоду на основі повного володіння інформацією та розуміння того, як будуть використані надані ними дані, які становитимуть конфіденційну інформацію, як їх буде захищено, а також усвідомлення потенційних ризиків, до яких може призвести використання інформації, для їх безпеки та добробуту. Здатність надавати добровільну інформовану згоду ґрунтується на загальній вимозі володіння здатністю керувати своїми діями та усвідомлювати їх наслідки.

Гендерно-чутливий підхід. Підхід, за якого прагнуть проаналізувати та встановити, як дії, переживання, насильство та заподіяння шкоди можуть мати різне значення та вплив на людей через їх гендер чи гендерну ідентичність, сексуальність чи сексуальну орієнтацію. Цей підхід слід використовувати в мапуванні, розробці, реалізації, моніторингу та оцінці процесів репарації. Підхід повинен гарантувати відсутність гендерних упереджень, відповідну підготовку та розробку методологій дослідження, чутливих до гендеру.

⁵²² Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation, Principle 22.

Участь. Процес, за допомогою якого окремі постраждали особи або групи осіб, наприклад жертви/постраждали, беруть участь у певному виді діяльності. Може йтися про різні способи та рівні залучення. Жертви/постраждали мають право на змістовну та ефективну участь протягом усього процесу мапування, проектування, впровадження, моніторингу та оцінки надання репарацій.

Орієнтований на потреби постраждалих. Підхід, який ставить постраждалих у центр процесу, встановлюючи пріоритети їхніх прав, потреб і побажань, і гарантує, що до них ставляться з гідністю та повагою. Часто термін «орієнтований на потреби постраждалих» стосується фактичного підходу до роботи з жертвами/постраджалими. Термін стосується політики, процедур і комплексних заходів, які надають пріоритет правам, потребам і бажанням жертв/постраждалих осіб.

Урахування специфіки завданих травм. Підхід, за якого прагнуть зрозуміти та взяти до уваги вплив травми на жертв/постраждалих; визнають та ставляться з повагою до того, що реакція на травму відрізняється у кожній жертви/постраждалого та залежить від широкого кола факторів, зокрема культури, статі, віку, переконань, соціально-економічного статусу, наявності сприятливого середовища або рівня освіти.

Сексуальне та репродуктивне насильство

Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом (СНПК). Дії, зокрема повторювані, що становлять сексуальне насильство проти людей різного гендеру та віку, вчиняються під час або після конфлікту, мають прямий або непрямий зв'язок із конфліктом або відбуваються в інших ситуаціях, що викликають занепокоєння, наприклад, у контексті політичних репресій.⁵²³ СНПК включає всі порушення статевої свободи та статевої недоторканності особи; такі дії можуть бути вираженням дискримінації, що посилюється конфліктом і зазвичай характеризується приниженням, домінуванням і травмуванням жертви. СНПК може набувати різних форм, зокрема актів зґвалтування, примусової вагітності, примусової стерилізації, примусового аборту, втягнення особи

у зайняття проституцією, сексуальної експлуатації, торгівлі людьми в сексуальних цілях, сексуального поневолення, примусового обрізання, кастрації, сексуальних тортур, примусового оголення тіла або будь-якої іншої форми сексуального насильства подібної тяжкості.

Примусовий шлюб. Шлюб, в якому одна та/або інша сторона особисто не висловила повної та добровільної згоди на союз. У контексті СНПК термін «примусовий шлюб» часто помилково використовується для позначення домашнього насильства або сексуального рабства, яке стається тоді, коли особу змушують поводитися фактично як один/одна з подружжя, змушують виконувати дії як сексуального, так і несексуального характеру. Примусовим вважається дитячий шлюб – союз, у якому хоча б одній зі сторін не виповнилося 18 років.

Сексуальне рабство. Ситуація, у якій особа експлуатує одну або кількох осіб і примушує їх до акту/актів сексуального характеру.

Сексуальне катування. Умисні дії сексуального характеру, які завдають жертві тяжких фізичних чи психічних страждань та вчинені з певною забороненою законом ціллю чи метою, наприклад, отримання інформації, покарання, залякування чи з будь-якої іншої дискримінаційної причини. Поняття також може охоплювати погрози вчинити ці дії та реальну небезпеку постраждати від їх скоєння. Для різних міжнародних і національних судових і квазісудових органів тортури як окремий вид злочину також передбачають залучення чи погодження державного службовця.

Сексуальне насильство. Дії сексуального характеру або спроби здійснення статевого акту чи інших дій, пов'язаних із статевою активністю, проти людей різного гендеру та віку, вчинені без їх добровільної згоди або шляхом примусу, що унеможлиблює дійсну згоду. Ці дії порушують їхню статеву свободу або статеву недоторканність; сексуальне насильство є проявом дискримінації, яка зазвичай характеризується приниженням, домінуванням і травмуванням жертви. За певних умов сексуальне насильство може кваліфікуватися як геноцид, злочин проти людяності та воєнний злочин.

523 United Nations, 'Guidance Note of the Secretary-General on Reparations for Conflict-Related Sexual Violence' (n413) 2.

ДОДАТОК III: БІБЛІОГРАФІЯ

СУДОВІ СПРАВИ

Equality Now and Ethiopian Women Lawyers Association (EWLA) v. Federal Republic of Ethiopia (Decision) African Commission on Human and Peoples' Rights Communication no. 341/2007 (16 листопада 2015 року) www.escri-net.org/caselaw/2016/equality-now-and-ethiopian-women-lawyers-association-ewla-v-federal-republic-ethiopia дата звернення: 12 червня 2022 року.

González et al. ("Cotton Field") v. Mexico (Preliminary Objections, Merits, Reparations and Costs) Inter-American Court of Human Rights Series C No. 205 (16 листопада 2019 року) https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_205_ing.pdf дата звернення: 12 червня 2022 року.

Prosecutor v. Eliezer Niyitegeka (Judgment) ICTR ICTR-96-14-T (16 травня 2003 року) <http://www.refworld.org/pdfid/48abd5a3d.pdf> дата звернення: 16 травня 2022 року.

Prosecutor v. Kunarac et al. (Appeals Judgment) ICTY IT-96-23& IT-96-23/1-A (12 червня 2002 року) www.icty.org/x/cases/kunarac/acjug/en/kun-aj020612e.pdf дата звернення: 16 травня 2022 року.

Prosecutor V. Thomas Lubanga Dyilo, ICC, Appeals Chamber 'Situation in the Democratic Republic of the Congo, In the Case of the, Judgment on the appeals against the "Decision establishing the principles and procedures to be applied to reparations" of 7 August 2012 with AMENDED order for reparations (Annex A) and public annexes 1 and 2' (3 березня 2015 року) www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2015_02631.PDF дата звернення: 6 червня 2022 року.

Prosecutor v. Ongwen (Trial Judgement) ICC ICC-02/04-01/15-1762-Red (4 лютого 2021 року) www.icc-cpi.int/court-record/icc-02/04-01/15-1762-red дата звернення: 16 травня 2022 року.

Situation in Ukraine (Jurisdiction) ICC-01/22 (2022 рік) www.icc-cpi.int/ukraine дата звернення: 8 червня 2022 року.

Sudan Human Rights Organisation, Centre on Housing Rights and Evictions v. The Sudan (Decision) African Commission on Human and Peoples' Rights Communication no. 279/03, 296/05 (27 травня 2009 року) <https://africanlii.org/afu/judgment/african-commission-human-and-peoples-rights/2009/100> дата звернення: 16 травня 2022 року.

Ukraine v. Russian Federation (Order) ICJ No.182/2022 (16 березня 2022 року) www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220316-ORD-01-00-EN.pdf дата звернення: 31 травня 2022 року.

НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Constitution of Ukraine (1996, as amended to 2019) <https://rm.coe.int/constitution-of-ukraine/168071f58b> accessed 6 May 2022.

Criminal Code of the Republic of Ukraine (1 September 2001) https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/res/document/ukr/2001/criminal-code-of-the-republic-of-ukraine-en.html/Ukraine_Criminal_Code_as_of_2010_EN.pdf accessed 27 May 2022.

Cabinet of Ministers of Ukraine, (Resolution) Regulation on Certain Issues of Social and Legal Protection of Persons Deprived of Their Liberty as a Result of the Armed Aggression against Ukraine after Their Release, Resolution <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1122-2019-%D0%BF#Text> accessed 6 May 2022.

Cabinet of Ministers of Ukraine (Resolution) About the Statement of The Procedure for Granting the Status of the Child Who Suffered as a Result of Military Actions and Armed Conflicts No 268 (5 May 2017) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-%D0%BF#n52> accessed 1 May 2022.

Cabinet of Ministers of Ukraine (Resolution) On Amendments to the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 12 March 2003 No. 305 No. 86 (27 January 2021) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86-2021-%D0%BF#Text> accessed 1 May 2022.

Cabinet of Ministers of Ukraine (Resolution) On Approval of the Procedure for Providing and Determining the Amount of Financial Assistance to Victims of Emergencies and the Amount of Monetary Compensation to Victims Whose Residential Buildings (Apartments) Destroyed as a Result of a Military Emergency Caused by Armed Aggression of the Russian Federation no. 947 (18 December 2013) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/947-2013-%D0%BF#Text> accessed 1 May 2022.

Cabinet of Ministers of Ukraine (Resolution) On Approval of the Procedure for Formation of Housing Stock for Temporary Residence of Internally Displaced Persons and the Procedure for Providing Temporary Use of Housing from Housing Stock for Temporary Accommodation of Internally Displaced Persons No. 582 (26 June 2019) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/582-2019-%D0%BF#Text> accessed 1 May 2022.

Cabinet of Ministers of Ukraine (Resolution) On Approval of The Procedure for Payment of One-time Financial Assistance to Victims of Human Trafficking, No. 660 (25 July 2012) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2012-%D0%BF#n9> accessed 1 May 2022.

Cabinet of Ministers of Ukraine (Resolution) Regulation on Certain Issues of Social and Legal Protection of Persons Deprived of Their Liberty as a Result of the Armed Aggression against Ukraine after Their <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1122-2019-%D0%BF#Text> accessed 1 May 2022.

Draft Law Amending Certain Legislative Acts of Ukraine concerning the Implementation of the Rules of International Criminal and Humanitarian Law No. 2689 (27 December 2019) http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67804 accessed 16 May 2022.

Draft Law on the State Budget of Ukraine 2021 https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69938 accessed 1 May 2022.

Kyiv Regional Military Administration, '2020 Annual Report of Ukraine's Ombudsperson on the Compliance with and Protection of Rights and Freedoms of a Person and Citizen in Ukraine' (2020) http://koda.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/zvit_2020_rik.pdf accessed 1 May 2022.

Law of Ukraine, 'On Combatting Human Trafficking' Document 2729-VI (2012) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text> accessed 1 May 2022.

Law of Ukraine, 'On Ensuring Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons' Document 1706-VII No. 1 (6 September 2021) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> accessed 1 May 2022.

Legislation of Ukraine, 'Civil Code of Ukraine' Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR) 2003 no. 435-IV (7 May 2022) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> accessed 6 May 2022.

Legislation of Ukraine (Order) Cabinet of Ministers of Ukraine on approval of the National Action Plan for the implementation of UN Security Council Resolution 1325 "Women, Peace, Security" for the period up to 2025 No. 1544-rKyiv (28 October 2020) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text> accessed 1 May 2022.

Letter of the Embassy of Ukraine to the Netherlands to the Registrar of the International Criminal Court (9 April 2014) www.icc-cpi.int/sites/default/files/itemsDocuments/997/declarationRecognitionJurisdiction09-04-2014.pdf accessed 8 June 2022.

Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, 'Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, Ukraine: Communication' C.N.597.2015.TREATIES-XXII.1 (11 November 2015) <https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2015/CN.597.2015-Eng.pdf> accessed 16 May 2022.

Ministry of Social Policy of Ukraine, 'Report on the state of implementation of the National Action Plan for the Implementation of UN Security Council Resolution 1325 "Women, Peace, Security" until https://docs.google.com/viewer?embedded=true&url=http://www.msp.gov.ua/files/gend_pol/zvit1325-2019.docx accessed 18 May 2022.

Ministry of Social Policy of Ukraine, 'Restoration and Localization of Peace Through the Prism of the Agenda <https://www.msp.gov.ua/news/20744.html> accessed 1 May 2022.

Mission of Ukraine to the European Union, 'Protocol on The Results of Consultations of the Trilateral Contact Group (Minsk)' (8 September 2014) <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/news/27596-protocol-on-the-results-of-consultations-of-the-trilateral-contact-group-minsk-05092014> accessed 16 May 2022.

Office of the Prosecutor General, 'Reform' Law of Ukraine 'On amendments to some legislative acts of Ukraine on priority measures to reform the prosecutor's office' No 113-IX (19 September 2019).

President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy, (Decree of the President of Ukraine) 'About Levko Lukanyenko State Stipends' No. 417 (7 December 2018) www.president.gov.ua/documents/4172018-25718 accessed 1 May 2022.

President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy, (Decree of the President of Ukraine) 'On the Appointment of State Scholarships Named after Levko Lukyanenko' No. 662/2021 (16 December 2021) www.president.gov.ua/documents/6622021-40961 accessed 1 May 2022.

President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy, (Order of the President of Ukraine) The National Strategy in the Field of Human Rights No. 119/2021 (Official website of the President of Ukraine, 24 May 2021) <https://www.president.gov.ua/documents/1192021-37537> accessed 1 May 2022.

Ukrinform, 'Demands to Sign the Law on the Accountability for War Crimes Voiced near the Office of the President' (in Ukrainian) (19 August 2020) www.ukrinform.ua/rubric-kyiv/3300432-pid-ofisom-prezidenta-vimagaut-pidpisati-zakon-pro-pokaranna-za-voenni-zlocini.html accessed 6 May 2022.

Verkhovna Rada Of Ukraine, 'Draft Law Amending Certain Legislative Acts of Ukraine concerning the Implementation of the Rules of International Criminal and Humanitarian Law' No. 2689 (27 December 2019) http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67804 accessed 16 May 2022.

Verkhovna Rada of Ukraine, (Information about the Implementation of the Tasks and Activities) 'National Action Plan on the Implementation of the UNSC Resolution 1325 Women, Peace and Security until 2020' (19 March 2020) https://docs.google.com/viewer?embedded=true&url=http://www.msp.gov.ua/files/gend_pol/zvit1325-2019.docx accessed 18 May 2022.

Verkhovna Rada of Ukraine, (Legal Policy) 'Adopted the Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2021' (15 December 2020) https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69938 accessed 1 May 2022.

Zelenskyy V, 'Volodymyr Zelenskyy Address to the Parliament of Lithuania' *American Rhetoric* (Kyiv, Ukraine 12 April 2022) www.americanrhetoric.com/speeches/volodymyrzelenskylithuaniaparliament.htm accessed 12 May 2022.

МІЖНАРОДНІ ІНСТРУМЕНТИ

Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law (16 December 2005) www.ohchr.org/sites/default/files/2021-08/N0549642.pdf accessed 12 June 2022.

Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (entered into force 26 June 1987) <https://www.ohchr.org/sites/default/files/cat.pdf> accessed 16 May 2022.

Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others (21 March 1950, entered into force 25 July 1951) www.ohchr.org/sites/default/files/trafficpersons.pdf accessed 12 June 2022.

Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (18 December 1979) <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women> accessed 12 June 2022.

Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (9 December 1948, entered into force 12 January 1951) www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.1_Convention%20on%20the%20Prevention%20and%20Punishment%20of%20the%20Crime%20of%20Genocide.pdf accessed 12 June 2022.

Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings (entered into force 1 February 2008) www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=197 accessed 16 May 2022.

Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence (entry into force 1 August 2014) www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=210 accessed 8 June 2022.

Council of Europe Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (4 November 1950, entered into force 3 September 1953) www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf accessed 12 June 2022.

The Geneva Conventions of 12 August 1949 (Geneva Convention I-IV) www.icrc.org/en/doc/assets/files/publications/icrc-002-0173.pdf accessed 12 June 2022.

International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (23 December 2010) <https://www.ohchr.org/sites/default/files/disappearance-convention.pdf> accessed 12 June 2022.

www.ohchr.org/sites/default/files/disappearance-convention.pdf accessed 12 June 2022.

International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (21 December 1965) www.ohchr.org/sites/default/files/cerd.pdf accessed 12 June 2022.

International Covenant on Civil and Political Rights (adopted 16 December 1966) www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights accessed 16 May 2022.

Nairobi Declaration on Women's and Girls' Right to a Remedy and Reparation (March 2007) www.fidh.org/IMG/pdf/NAIROBI_DECLARATIONeng.pdf accessed 12 June 2022.

Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (8 June 1977) <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/470> accessed 12 June 2022.

Rome Statute of the International Criminal Court (17 July 1998) www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/rome-statute-international-criminal-court accessed 12 June 2022.

Universal Declaration of Human Rights (10 December 1948) www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021/03/udhr.pdf accessed 12 June 2022.

ДОКУМЕНТИ ЗАКОРДОННИХ ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ І СУДОВИХ ОРГАНІВ

Congress of Colombia, Law No. 975 Issuing Provisions for the Reincorporation of Members of Illegal Armed Groups Who Effectively Contribute to the Attainment of National Peace, and Other Provisions for Humanitarian Accords Are Issued (25 July 2005) <https://reparations.qub.ac.uk/assets/uploads/law-975-ingls-1.pdf> accessed 1 May 2022.

Congressman Tom Malinowski, 'House Passes Representatives Malinowski and Wilson's Bill to Sell Assets of Putin's Cronies to Help Ukrainian People' (27 April 2022) <https://malinowski.house.gov/media/press-releases/house-passes-representatives-malinowski-and-wilsons-bill-sell-assets-putins> accessed 1 May 2022.

Department of Justice and Constitutional Development, 'The Truth and Reconciliation Commission of South Africa Report' (South Africa, 2003) www.justice.gov.za/trc/report/finalreport/vol6_s1.pdf accessed 10 June 2022.

Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia, 'Internal Rules of The Court' (12 June 2007) www.eccc.gov.kh/sites/default/files/legal-documents/ECCC%20Internal%20Rules%20%28Rev.8%29%20English.pdf accessed 8 June 2022.

Government of Canada, 'Russian Elites, Proxies, and Oligarchs Task Force Ministerial Joint Statement' (17 March 2022) www.canada.ca/en/department-finance/news/2022/03/russian-elites-proxies-and-oligarchs-task-force-ministerial-joint-statement.html accessed 8 June 2022.

Parliament of Canada, First Session, Forty-fourth Parliament, 70 Elizabeth II, 2021 BILL S-217 'An Act respecting the repurposing of certain seized, frozen or sequestered assets' (24 November 2021) www.parl.ca/DocumentViewer/en/44-1/bill/S-217/first-reading accessed 1 May 2022.

Ribeiro S and van der Straten Ponthoz D, UK Foreign & Commonwealth Office, 'International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict' (2nd edn, March 2017) www.un.org/sexualviolenceinconflict/wp-content/uploads/2019/06/report/international-protocol-on-the-documentation-and-investigation-of-sexual-violence-in-conflict/International_Protocol_2017_2nd_Edition.pdf accessed 6 May 2022.

Santos J M and Jiménez T, 'Final Agreement to End the Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace' Republic of Colombia and the FARC-EP (24 November 2016) www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/1845 accessed 1 May 2022.

ЗВІТИ ТА ДОКУМЕНТИ ООН

OHCHR, 'Arbitrary Detention, Torture and Ill-Treatment in the Context of Armed Conflict in Eastern Ukraine 2014-2021' (8 July 2021) www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Countries/UA/UkraineArbDetTorture_EN.pdf accessed 6 May 2022.

OHCHR, 'Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine 14 March 2014 to 31 January 2017' (31 January 2017) www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/ReportCRSV_EN.pdf accessed 6 May 2022.

OHCHR, 'General Comment No.2, Implementation of Article 2 by State Parties' CAT/C/GC/2/CRP/1/Rev.4 (23 November 2007) www2.ohchr.org/english/bodies/cat/docs/CAT.C.GC.2.CRP.1.Rev.4_en.pdf accessed 16 May 2022.

OHCHR, 'International Legal Protection of Human Rights in Armed Conflict' (2011) www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/HR_in_armed_conflict.pdf accessed 20 May 2022.

OHCHR, 'Istanbul Protocol: Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhumane or Degrading Treatment or Punishment' (2004) www.ohchr.org/documents/publications/training8rev1en.pdf accessed 16 May 2022.

OHCHR, 'Monitoring Mission in Ukraine' (27 January 2022) https://ukraine.un.org/sites/default/files/2022-02/Conflict-related%20civilian%20casualties%20as%20of%2031%20December%202021%20%28rev%2027%20January%202022%29%20corr%20EN_0.pdf accessed 7 April 2022.

OHCHR, 'Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine' (16 March 2017) www.ohchr.org/sites/default/files/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session34/Documents/A_HRC_34_CRP.4_E.docx accessed 6 May 2022.

OHCHR, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 15 June 2014' (15 June 2014) www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/HRMMUReport15June2014.pdf accessed 6 May 2022.

OHCHR, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 15 December 2014' (15 December 2014) <https://reliefweb.int/report/ukraine/report-human-rights-situation-ukraine-15-december-2014> accessed 16 May 2022.

OHCHR, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 1 December 2014 to 15 February 2015' (2 March 2015) www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/9thOHCHRreportUkraine.pdf accessed 16 May 2022.

OHCHR, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 16 November 2018 to 15 February 2019' (21 March 2019) www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session40/Documents/A_HRC_40_CRP3.docx accessed 18 May 2022.

OHCHR, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 16 May to 15 August 2019' (1 September 2019) www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Countries/UA/ReportUkraine16May-15Aug2019_EN.pdf accessed 6 May 2022.

OHCHR, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 16 August to 15 November 2019' (15 November 2019) https://reliefweb.int/attachments/0573550b-2fef-3eb9-9398-bb1f9483f66b/28thReportUkraine_EN.pdf accessed 16 May 2022.

OHCHR, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine, 16 November 2019 to 15 February 2020' (12 March 2020) www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/29thReportUkraine_EN.pdf accessed 12 June 2022.

OHCHR, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 1 August 2020 - 31 January 2021' (01 March 2021) <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Countries/UA/31stReportUkraine-en.pdf> accessed 8 April 2022.

OHCHR, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 1 August 2021- 31 January 2022' (28 March 2022) <https://reliefweb.int/report/ukraine/report-human-rights-situation-ukraine-1-august-2021-31-january-2022> accessed 8 April 2022.

OHCHR, 'Report on the Panel on Remedies and Reparations for Victims of Sexual Violence in the Democratic Republic of Congo to the High Commission for Human Rights' (March 2011) www.refworld.org/docid/4d708ae32.html accessed 16 May 2022.

OHCHR, 'Strategy for Prevention of and Response to Conflict Related Sexual Violence in Ukraine' (UN Women Ukraine and UN Human Rights Monitoring Mission in Ukraine, 14 March 2018) <https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA/Attachments/Publications/Country/Ukraine/CRSV%20Strategy%20EN.pdf> accessed 6 May 2022.

OHCHR HRMMU, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine: 15 April 2014' (15 April 2014) www.ohchr.org/en/documents/country-reports/report-human-rights-situation-ukraine-17 accessed 1 May 2022.

OHCHR HRMMU, 'Reports on the Human Rights Situation in Ukraine' Ukraine 16 February to 15 May 2016' (3 June 2016) www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/Ukraine_14th_HRMMU_Report.pdf accessed 6 May 2022.

- OHCHR HRMMU, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 16 May to 15 August 2016' (15 September 2016) www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/Ukraine15thReport.pdf accessed 6 May 2022.
- OHCHR HRMMU, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 16 August to 15 November 2016' (8 December 2016) www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UAReport16th_EN.pdf accessed 6 May 2022.
- OHCHR HRMMU, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 16 February to 15 May 2017' (13 June 2017) www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UAReport18th_EN.pdf accessed 16 May 2022.
- OHCHR HRMMU, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 16 May to 15 August 2017' (12 September 2017) www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UAReport19th_EN.pdf accessed 6 May 2022.
- OHCHR HRMMU, 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine 16 August to 15 November 2017' (12 December 2017) www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UAReport20th_EN.pdf accessed 8 June 2022.
- UN, 'Guidance Note of the Secretary-General, Reparations for Conflict-Related Sexual Violence' (June 2014) www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Press/GuidanceNoteReparationsJune-2014.pdf accessed 6 May 2022.
- UN Committee Against Torture, 'General Comment No. 2: Implementation of Article 2 by State Parties' CAT/C/GC/2 (24 January 2008) www.refworld.org/docid/47ac78ce2.html accessed 16 May 2022.
- UN Committee Against Torture, 'General Comment No.2, Implementation of Article 2 by State Parties' CAT/C/GC/2/CRP/1/Rev.4 (23 November 2007) https://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/docs/CAT.C.GC.2.CRP.1.Rev.4_en.pdf accessed 16 May 2022.
- UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women, 'Concluding observations on the 8th periodic report of Ukraine: Committee on the Elimination of Discrimination against Women' CEDAW/C/UKR/CO/8 (9 March 2017) <https://digitallibrary.un.org/record/1286284> accessed 12 June 2022.
- UN Human Rights Committee 'General Comment No. 29, State of Emergency (Article 4)' CCPR/C/21/Rev.1/Add.11 (31 August 2001) https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2f21%2fRev.1%2fAdd.11&Lang=en accessed 16 May 2022.
- UN Human Rights Committee, 'General Comment No. 31: The Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant (2004)' CCPR/C/21/Rev.1/Add.13 (26 May 2004) <https://digitallibrary.un.org/record/533996> accessed 12 June 2022.
- UN Human Rights Committee, 'General Comment No. 36 on Article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights, on the right to life' CCPR/C/GC/36 (30 October 2018) https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/1_Global/CCPR_C_GC_36_8785_E.pdf accessed 12 June 2022.
- UN Human Rights Council, 'Report of the Working Group on the Universal Periodic Review' A/HRC/37/16 (3 January 2018) <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G18/000/33/PDF/G1800033.pdf?OpenElement> accessed 18 May 2022.
- UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, 'Ukraine Analysis: After Years of Displacement Aggravated by COVID-19, Internally Displaced Persons from Eastern Ukraine Remain in Need of Housing Solutions and Predictable Income' (22 October 2021) <https://reports.unocha.org/en/country/ukraine/card/2bMBM0ECTo/> accessed 12 June 2022.
- UN Security Council, 'Conflict-Related Sexual Violence Report of the Secretary-General' S/2022/272 (29 March 2022) <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/N2229371.pdf> accessed 16 May 2022.
- UN Security Council, 'Resolution 2467' S/RES/2467 (2019) www.un.org/sexualviolenceinconflict/wp-content/uploads/2019/04/resolution/resolution-2467-2019/S_RES_24672019_E.pdf accessed 6 April 2022.
- UN: Ukraine, 'Freedom of movement across the line of contact in eastern Ukraine' (February 2020) www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2020/03/Briefing-Note-Freedom-of-movement_2020.pdf accessed 6 May 2022.
- UN Women, 'Reparations for conflict-related sexual violence: Lessons from the Western Balkans' (2017) www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2017/10/reparations-for-conflict-related-sexual-violence-lessons-from-the-western-balkans accessed 6 May 2022.
- UNFPA, 'Masculinity Today: Men's Attitudes to Gender Stereotypes and Violence Against Women' (June 2018) <https://ukraine.unfpa.org/en/publications/masculinity-today-mens-attitudes-gender-stereotypes-and-violence-against-women> accessed 6 May 2022.
- UNGA, 'Report of the Special Rapporteur on the promotion of truth, justice and guarantees of non-recurrence' A/72/523 (12 October 2017) <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N17/322/51/PDF/N1732251.pdf?OpenElement> accessed 12 June 2022.
- UNGA 'Report of the Working Group on the Universal Periodic Review: Ukraine' (3 January 2018) <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G18/000/33/PDF/G1800033.pdf?OpenElement> accessed 7 May 2022.
- UNGA, 'Resolution adopted by the General Assembly on 27 March 2014' A/RES/68/262 (1 April 2014) <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N13/455/17/PDF/N1345517.pdf?OpenElement> accessed 16 May 2022.
- UNGA, 'Resolution adopted by the General Assembly on 19 December 2016. Situation of Human Rights in the Autonomous Republic of Crimea and the City of Sevastopol (Ukraine)' A/RES/71/205 (1 February 2017) <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/455/74/pdf/N1645574.pdf?OpenElement> accessed 19 April 2022.

UNGA, 'Resolution adopted by the General Assembly on 22 December 2018. Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine' A/RES/73/263 (21 January 2019) <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N18/464/75/PDF/N1846475.pdf?OpenElement> accessed 8 June 2022.

UNGA, 'Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol (Ukraine): Resolution / Adopted by the General Assembly' A/RES/71/205 (19 December 2016) <https://digitallibrary.un.org/record/855181?ln=en> accessed 19 April 2022.

UNGA, 'Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol: Report of the Secretary-General' A/74/276 (2 August 2019) <https://digitallibrary.un.org/record/3825582?ln=en> accessed 6 May 2022.

UNGA, 'Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine: Report of the Secretary-General' A/76/260 (2 August 2021) https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/A_76_260_E.pdf accessed 6 May 2022.

ДОКУМЕНТИ ТА ПРЕС-РЕЛІЗИ РАДИ ЄВРОПИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Council of Europe, Group of Experts on Action Against Trafficking of Human Beings, 'Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Ukraine' (22 November 2018) <https://rm.coe.int/greta-2018-20-fgr-ukr-en/16808f0b82> accessed 6 May 2022.

European Court of Human Rights, 'Just satisfaction judgment in the case of Georgia v. Russia (I)' (2019) [https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-6316647-8251341&filename=Grand%20Chamber%20judgment%20Georgia%20v.%20Russia%20\(I\)%20-%20just%20satisfaction.pdf](https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-6316647-8251341&filename=Grand%20Chamber%20judgment%20Georgia%20v.%20Russia%20(I)%20-%20just%20satisfaction.pdf) accessed 1 May 2022.

European Court of Human Rights, 'Resolution of the European Court of Human Rights on the consequences of the cessation of membership of the Russian Federation to the Council of Europe in light of Article 58 of the European Convention on Human Rights' (22 March 2022) https://echr.coe.int/Documents/Resolution_ECHR_cessation_membership_Russia_CoE_ENG.pdf accessed 6 June 2022.

European Court of Human Rights, Press Unit, 'Q & A on Inter-State Cases' (May 2022) https://echr.coe.int/Documents/Press_Q_A_Inter-State_cases_ENG.pdf accessed 1 May 2022.

Parliamentary Assembly of the Council of Europe, 'Consequences of the Russian Federation's aggression against Ukraine' (15 March 2022) <https://pace.coe.int/en/files/29885/html> accessed 6 May 2022.

Parliamentary Assembly of the Council of Europe, 'Resolution 2198: Humanitarian consequences of the war in Ukraine' (2018) <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=24432> accessed 16 May 2022.

ЗАЯВИ ТА ІНШІ ДОКУМЕНТИ МКС

Burgos H, 'Chile Letter to OTP' (International Criminal Court, 1 April 2022) www.icc-cpi.int/sites/default/files/2022-04/20220401-Chile-Letter-to-OTP.PDF accessed 19 April 2022.

ICC, Assembly of State Parties, 'Report to the Assembly of States Parties on the projects and the activities of the Board of Directors of the Trust Fund for Victims for the period 1 July 2020 to 30 June 2021' (8 September 2021) https://asp.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/asp_docs/ASP20/ICC-ASP-20-14-ENG.pdf accessed 6 June 2022.

ICC, Office of the Prosecutor, 'ICC Prosecutor Extends Preliminary Examination of The Situation in Ukraine Following Second Article 12(3) Declaration' (29 September 2015) www.icc-cpi.int/news/icc-prosecutor-extends-preliminary-examination-situation-ukraine-following-second-article-123 accessed 16 May 2022.

ICC, Office of the Prosecutor, 'The Prosecutor of the International Criminal Court, Fatou Bensouda, opens a preliminary examination in Ukraine' (25 April 2014) www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr999&ln=en accessed 16 May 2022.

ICC, Office of the Prosecutor, 'Report on Preliminary Examination Activities' (5 December 2018) www.icc-cpi.int/itemsDocuments/181205-rep-otp-PE-ENG.pdf accessed 16 May 2022.

ICC, Office of the Prosecutor, 'Report on Preliminary Examination Activities 2020' (14 December 2020) www.icc-cpi.int/itemsDocuments/2020-PE/2020-pe-report-eng.pdf accessed 16 May 2022.

ICC, Office of the Prosecutor, 'Statement of ICC Prosecutor, Karim A.A. Khan QC, on the Situation in Ukraine: Additional Referrals from Japan and North Macedonia; Contact Portal Launched for Provision of Information' (11 March 2022) www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=20220311-prosecutor-statement-ukraine accessed 16 May 2022.

ICC, Office of the Prosecutor, 'Statement of ICC Prosecutor, Karim A.A. Khan QC, on the Situation in Ukraine: "I Have Decided to Proceed with Opening an Investigation"' (28 February 2022) www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=20220228-prosecutor-statement-ukraine accessed 7 April 2022.

ICC, Office of the Prosecutor, 'Statement of the Prosecutor, Fatou Bensouda, on the conclusion of the preliminary examination in the situation in Ukraine' (11 December 2020) www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=201211-otp-statement-ukraine accessed 16 May 2022.

ДОКУМЕНТИ ІНШИХ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part (Official Journal of the European Union, 29 May 2014) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A22014A0529%2801%29> accessed 8 June 2022.

Austrian C, US Mission to the OSCE, 'Ongoing Violations of International Law and Defiance of OSCE Principles and Commitments by the Russian Federation in Ukraine' (21 October 2021) <https://www.osce.org/files/f/documents/5/1/503005.pdf> accessed 12 June 2022.

Benedek W, Bílková V and Sassòli M, 'Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine since 24 February 2022' (OSCE, 13 April 2022) www.osce.org/files/f/documents/f/a/515868.pdf accessed 16 April 2022.

Bentzen N, 'Ukraine: The Minsk Agreements Five Years On' (European Parliamentary Research Service, March 2020) [www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/646203/EPRS_ATA\(2020\)646203_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/646203/EPRS_ATA(2020)646203_EN.pdf) accessed 16 May 2022.

International Organisation for Migration, 'National Monitoring System Report on the Situation of Internally Displaced Persons, March 2020' (21 January 2021) <https://reliefweb.int/report/ukraine/national-monitoring-system-report-situation-internally-displaced-persons-march-2020> accessed 12 June 2022.

OSCE, 'Checkpoints Along the Contact Line: Challenges Civilians Face When Crossing 1 November 2019 – 15 November 2020' (29 December 2020) www.osce.org/files/f/documents/9/0/475010_0.pdf accessed 16 May 2022.

OSCE, 'Gender Dimensions of SMM Monitoring (1 January 2017 – 1 November 2018)' (27 December 2018) www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/407804 accessed 6 May 2022.

OSCE, 'OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine Daily Report 246/2021 issued on 20 October 2021' (20 October 2021) www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/501724 accessed 16 May 2022.

OSCE, 'OSCE-led Survey on Violence Against Women: Ukraine' (27 November 2019) www.osce.org/secretariat/440312 accessed 6 May 2022.

OSCE, 'Package of Measures for the Implementation of the Minsk Agreements' (12 February 2015) www.osce.org/cio/140156 accessed 16 May 2022.

OSCE, 'Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes against Humanity Committed in Ukraine since 4 February 2022' (12 April 2022) www.osce.org/files/f/documents/f/a/515868.pdf accessed 6 May 2022.

OSCE, 'Statement from the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine' (18 February 2022) www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/512596 accessed 16 May 2022.

ЗВІТИ ТА ПРЕС-РЕЛІЗИ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

'15 servicewomen returned from Russian captivity. The Russians tortured, mistreated them, and shaved their hair' *Official Website of Ukraine: war.ukraine.ua* (2 April 2022) <https://war.ukraine.ua/crimes/15-servicewomen-returned-from-russian-captivity-the-russians-tortured-mistreated-them-and-shaved-their-hair/> accessed 8 June 2022.

'Concern at the Consequences of the Ongoing Conflict for the Humanitarian Situation in Ukraine' (Council of Europe News, 24 June 2014) <https://pace.coe.int/en/news/5093> accessed 16 May 2022.

'The Government Has Improved the Mechanism for Providing Compensation for Housing Destroyed as a Result of Russian Aggression' (Ministry for Reintegration of the Temporarily Occupied www.minre.gov.ua/news/uryad-vdoskonalyv-mehanizm-nadannya-kompensacij-za-zhytlo-zruynovane-vnaslidok-agresiyi-rf?fbclid=IwAR0482dcnqfz0h6ytYgj0D4szeiCgllAmx_H1Yn9RIJHZB3Gdm3QTKXHhs accessed May 2022.

'Reports of sexual violence in Ukraine rising fast, Security Council hears' (UN News, 6 June 2022) <https://news.un.org/en/story/2022/06/1119832> accessed 6 June 2022.

'The Russian Federation is Excluded from the Council of Europe' (Council of Europe News, 16 March 2022) www.coe.int/en/web/portal/-/the-russian-federation-is-excluded-from-the-council-of-europe accessed 1 May 2022.

'Security Council holds 'urgent' meeting on situation in Ukraine' (UN News, 28 February 2014) <https://news.un.org/en/story/2014/02/462922-security-council-holds-urgent-meeting-situation-ukraine#UxEgE4WgvN0> accessed 1 May 2022.

'Ukraine: Civilian Casualty Update 23 March 2022' (OHCHR News, 23 March 2022) www.ohchr.org/en/news/2022/03/ukraine-civilian-casualty-update-23-march-2022 accessed 7 April 2022.

'Ukraine: Civilian Casualty Update 3 April 2022' (OHCHR News, 3 April 2022) www.ohchr.org/en/news/2022/04/ukraine-civilian-casualty-update-3-april-2022 accessed 6 May 2022.

'Ukraine derogation from European Convention on Human Rights' (Council of Europe News, 10 June 2015) www.coe.int/en/web/portal/news-2015/-/asset_publisher/9k8wkRrYhB8C/content/ukraine-derogation-from-european-convention-on-human-rights accessed 16 May 2022.

'UN General Assembly Votes to Suspend Russia from the Human Rights Council' (UN News, 7 April 2022) <https://news.un.org/en/story/2022/04/1115782> accessed 6 May 2022.

'UN-led aid convoy brings 23 tonnes of humanitarian goods across contact line in east Ukraine' (UN News, 23 April 2021) <https://news.un.org/en/story/2021/04/1090472> accessed 6 May 2022.

European Commission, Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations, 'Freeze and Seize Task Force: Almost €30 Billion of Assets of Russian and Belarussian Oligarchs and Entities Frozen by the EU so Far' (8 April 2022) https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/news/freeze-and-seize-task-force-almost-eu30-billion-assets-russian-and-belarussian-oligarchs-and-2022-04-08_en accessed 1 May 2022.

Mullally S, Alsalem R and Patten P, Press Release, 'Ukraine: Armed conflict and displacement heightens risks of all forms of sexual violence including trafficking in persons, say UN experts' (16 March 2022) www.ohchr.org/en/press-releases/2022/03/ukraine-armed-conflict-and-displacement-heightens-risks-all-forms-sexual accessed 16 May 2022.

Official website of the President of Ukraine, 'Volodymyr Zelenskyy Met with an Expert Group on the Creation of a Special International Mechanism of Justice' (11 April 2022) www.president.gov.ua/en/news/volodimir-zelenskij-zustrivysya-z-ekspertnoyu-grupoyu-shodo-s-74261 accessed 6 May 2022.

United Nations, Press Release, 'General Assembly Adopts Resolution Urging Russian Federation to Withdraw Its Armed Forces from Crimea, Expressing Grave Concern about Growing Military Presence' (9 December 2019) www.un.org/press/en/2019/ga12223.doc.htm accessed 17 May 2022.

ЗВІТИ ТА ПРЕС-РЕЛІЗИ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

ACCESS Consortium, 'Eastern Ukraine: Line of Contact – Line of Separation' (January 2019) www.clovekvtisni.cz/media/publications/1209/file/estern-ukraine-line-of-contact-line-of-separation-2019.pdf accessed 6 May 2022.

ADC Memorial and the Center for Civil Liberties, 'Violation of LGBTI Rights in Crimea and Donbas: The Problem of Homophobia in Territories Beyond Ukraine's Control' (13 June 2016) <https://adcmemorial.org/en/publications/violation-of-lgbti-rights-in-crimea-and-donbas-the-problem-of-homophobia-in-territories-beyond-ukraine-s-control/> accessed 16 May 2022.

Amnesty International, 'Not A Private Matter: Domestic and Sexual Violence Against Women in Eastern Ukraine' (11 December 2020) www.amnesty.org/en/documents/eur50/3255/2020/en/ accessed 1 May 2022.

Amnesty International, 'Ukraine: A New Country or Business as Usual?' (26 June 2014) www.amnesty.org/en/documents/eur50/028/2014/en/ accessed 6 May 2022.

Amnesty International, 'Ukraine: Repressive Legislation Threatens Freedom of Expression, Assembly and Association' (17 January 2014) www.amnesty.org/en/documents/EUR50/001/2014/en/ accessed 1 May 2022.

All Survivors Project Foundation, 'Ukraine' (August 2017) <https://allsurvivorsproject.org/wp-content/uploads/2017/08/Ukraine.pdf> accessed 6 May 2022.

Aseyev S and Umland A, 'Prisoners as Political Commodities in the Occupied Areas of the Donbas' (UI: The Swedish Institute of International Affairs, February 2021) www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/ui-publications/2021/ui-report-no-2-2021.pdf accessed 15 May 2022.

Centre for Civil Liberties, 'Euromaidan SOS: a new government bill № 7290 artificially reduces opportunities to prosecute Russian military commanders and civilian superiors liable for war crimes' (20 April 2022) <https://ccl.org.ua/en/claims/euromaidan-sos-a-new-government-bill-%e2%84%96-7290-artificially-reduces-opportunities-to-prosecute-russian-military-commanders-and-civilian-superiors-liable-for-war-crimes/> accessed 8 June 2022.

Coalition for the ICC, 'With State Party referrals, ICC Prosecutor opens an investigation into the Ukraine situation' (8 March 2022) www.coalitionfortheicc.org/news/20220308/state-party-referrals-icc-prosecutor-opens-investigation-ukraine-situation accessed 8 June 2022.

Donbas & Crimea: Legal Un/Certainty and Global Rights Compliance, 'International Law and Russia Involvement in Crimea and Donbas' (13 February 2022) https://globalrightscpliance.com/wp-content/uploads/2022/05/International-Law-and-Russia-Involvement-in-Crimea-and-Donbas.pdf?fbclid=IwAR1uC0KA5EW_T_ZRT7tfCUrvjdBonx-SgC3MdeKYomxCsjr-u2zDb4wxr1s accessed 16 May 2022.

Dovgan I, Smirnov V, Chistyakova Y and Shcherbachenko V, 'The First Steps to the Restoration of Justice: Guide' <https://totalaction.org.ua/books?page=1> accessed 1 May 2022.

EUCCI, 'War without Rules: Gender-Based Violence in the Context of the Armed Conflict in Eastern Ukraine' (2017) <https://totalaction.org.ua/en/books?page=2> accessed 6 May 2022.

Giorgetti C, Kliuchkovsky M and Pearsall P, 'Launching an International Claims Commission for Ukraine' (Just Security, 20 May 2022) www.justsecurity.org/81558/launching-an-international-claims-commission-for-ukraine/ accessed 25 May 2022.

Gorbunova Y, 'Devastation and Loss in Bucha, Ukraine' (Human Rights Watch, 30 March 2022) www.hrw.org/news/2022/03/30/devastation-and-loss-bucha-ukraine accessed 16 May 2022.

Halay A, 'The Changes Are Positive but Incomplete Commented Yulia Naumenko, a Lawyer With the UHHRU, on <https://helsinki.org.ua/articles/zminy-pozytyvni-ale-ne-vycherpni-komentuie-vdoskonalennia-mekhanizmu-nadannia-kompensatsiy-za-zhytlo-zruynovane-vnaslidok-ahresii-rf-iuryst-uhspl-yuliia-naumenko/> accessed 1 May 2022.

Henckaerts J-M and Doswald-Beck L, *Customary International Humanitarian Law Volume I: Rules* (3rd edn with correction, ICRC, Cambridge University Press 2009).

Hogan Lovells, Global Survivors Fund, REDRESS and Goldsmith Chambers, 'Finance for Restorative Justice: Volume II' (19 June 2021) www.hoganlovells.com/-/media/hogan-lovells/pdf/2021-pdfs/2021_06_25_finance_for_restorative_justice-volume_ii_stage_5.pdf accessed 16 May 2022.

Human Rights Watch, 'Crimea: Conscripted Violates International Law' (1 November 2019) www.hrw.org/news/2019/11/01/crimea-conscription-violates-international-law accessed 6 May 2022.

Human Rights Watch, 'Ukraine: Apparent War Crimes in Russia-Controlled Areas' (3 April 2022) www.hrw.org/news/2022/04/03/ukraine-apparent-war-crimes-russia-controlled-areas accessed 16 May 2022.

Human Rights Watch, 'Ukraine: Joint NGO Letter on Aligning Domestic Legislation with International Criminal Law and International Humanitarian Law' (16 September 2020) www.hrw.org/news/2020/09/16/ukraine-joint-ngo-letter-aligning-domestic-legislation-international-criminal-law accessed 1 May 2022.

Human Rights Watch, 'Ukraine: Trapped in a War Zone for Lacking a Smartphone' (26 June 2020) www.hrw.org/news/2020/06/26/ukraine-trapped-war-zone-lacking-smartphone accessed 16 May 2022.

Human Rights Watch, 'World Report 2021' (23 January 2021) www.hrw.org/world-report/2021/country-chapters/ukraine accessed 6 May 2022.

ICRC, 'Non-International Armed Conflict' https://casebook.icrc.org/law/non-international-armed-conflict#_ftn_viii_003 accessed 1 May 2022.

ICRC, 'Prevention and criminal repression of rape and other forms of sexual violence during armed conflicts' (11 March 2015) www.icrc.org/en/document/prevention-and-criminal-repression-rape-and-other-forms-sexual-violence-during-armed accessed 03 June 2021.

Insecurity Insight, 'Ukraine Rape as a Weapon of War April 2022' (April 2022) <https://insecurityinsight.org/wp-content/uploads/2022/04/Ukraine-Rape-As-A-Weapon-of-War-April-2022.pdf> accessed 1 May 2022.

International Crisis Group, 'Ukraine: The Line' (18 July 2016) www.crisisgroup.org/europe-central-asia/eastern-europe/ukraine/ukraine-line accessed 6 May 2022.

International Partnership for Human Rights, 'International Crimes in Crimea: An Assessment of Two and a Half Years of Russian Occupation' (September 2016) <https://iphronline.org/wp-content/uploads/2016/09/Crimea-report-Sept-2016.pdf> accessed 6 May 2022.

Kihika S and Kallweit E, 'Building Blocks for Reparations, Providing Interim Relief to Victims Through Targeted Development Assistance' (International Centre for Transitional Justice, September 2020) www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ_Report_Uganda_InterimRelief_Web.pdf accessed 16 May 2022.

Kimmagine M and Lété B, 'Is the Minsk Process for Eastern Ukraine Dead or Deadlocked?' (The German Marshall Fund of the United States) www.gmfus.org/news/minsk-process-eastern-ukraine-dead-or-deadlocked accessed 16 May 2022.

Lubell N, Pejic J, and Simmons C, 'Guidelines on Investigating Violations of International Humanitarian Law: Law, Policy, and Good Practice' (The Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights and the ICRC, September 2019) www.geneva-academy.ch/joomlatools-files/docman-files/Guidelines%20on%20Investigating%20Violations%20of%20IHL.pdf accessed 16 May 2022.

Nizerro M, 'From Freeze to Seize: Dealing with Oligarchs' Assets in the UK' (RUSI, 13 April 2022) www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/freeze-seize-dealing-oligarchs-assets-uk accessed 8 June 2022.

Norwegian Refugee Council, 'Pursuing Compensation for Properties Damaged or Destroyed as a Result of Hostilities in the Armed Conflict in Eastern Ukraine: Gaps and Opportunities: March-October 2018' (15 January 2019) www.nrc.no/globalassets/pdf/reports/0.2-pursuing-compensation-for-properties-damaged-or-destroyed-as-a-result-of-hostilities-in-the-armed-conflict-in-eastern-ukraine-gaps-and-opportunities/nrc-study_pursuing-compensation-for-damaged-or-destroyed-property_eng.pdf accessed 6 May 2022.

Pifer S, 'Ukraine: Looking forward, five years after the Maidan Revolution' (The Brookings Institution, 22 February 2019) www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2019/02/22/ukraine-looking-forward-five-years-after-the-maidan-revolution/ accessed 1 May 2022.

Ukraine Centre for Social Reforms, 'Gender-Based Violence in the Conflict-Affected Regions of Ukraine' (UNFPA, 2018) <https://ukraine.unfpa.org/en/publications/gender-based-violence-conflict-affected-regions> accessed 6 May 2022.

Ukrainian Legal Advisory Group, 'Principle of Complementarity: International Justice in Ukraine' (9 Dec 2019) http://justiceforthefuture.org.ua/uploads/MaterialDocument/ULAG_complementarity_web_en_002_1594211912.pdf accessed 16 May 2022.

СТАТТІ НОВИН

'Donetsk and Luhansk: What to know about Ukraine's rebel regions' Aljazeera (21 February 2022) www.aljazeera.com/news/2022/2/21/donetsk-and-lugansk-heres-what-we-know-about-rebel-regions accessed 8 April 2022.

'Lack of Aid Funds for Amputees, Rape Survivors, War Widows' The New Humanitarian (23 February 2009) www.thenewhumanitarian.org/report/83100/sierra-leone-lack-aid-funds-amputees-rape-survivors-war-widows accessed 1 May 2022.

'Ukraine Crisis: Pro-Russian Attack in Ukraine's Horlivka' BBC (14 April 2014) www.bbc.com/news/world-europe-27018199 accessed 1 May 2022.

'Ukraine Crisis: Turchynov Announces Anti-Terror Operation' BBC (13 April 2014) www.bbc.com/news/av/world-europe-27013169 accessed 16 May 2022.

'Ukraine-Russia crisis: What is the Minsk agreement?' Aljazeera (9 February 2022) www.aljazeera.com/news/2022/2/9/what-is-the-minsk-agreement-and-why-is-it-relevant-now accessed 8 April 2022.

Abdelaziz K, 'United States Takes Sudan Off Terrorism List After 27 Years' Reuters (14 December 2020) www.reuters.com/article/sudan-usa-idUSKBN28O0TG accessed 16 May 2022.

Alexandrov A, "'Passports are still being taken away at the filtration camp' Commissioner for Human Rights Lyudmila Denisova speaks about Ukrainians deported to Russia' НАСТОЯЩЕЕВРЕМЯ (22 April 2022) www.currenttime.tv/a/denisova/31816162.html accessed 10 May 2022.

Bautista R, 'Minsk Peace Agreement on Ukraine No Longer Exist' EAC News (24 February 2022) <https://eacnews.asia/home/details/9254> accessed 14 April 2022.

Farge E, 'UN to Set Up Inquiry into Possible Russian War Crimes in Ukraine' Reuters (12 May 2022) www.reuters.com/world/europe/un-rights-chief-says-many-ukraine-abuses-may-amount-war-crimes-2022-05-12/ accessed 19 May 2022.

Furlong R, 'The Changing Story of Russia's 'Little Green Men' Invasion' (Radio Free Europe/Radio Liberty, 25 February 2019) <https://www.rferl.org/a/russia-ukraine-crimea/29790037.html> accessed 16 May 2022.

GPU Press Service, 'The GPU Has Set Up a Department to Oversee Crimes in Armed Conflict' Pravda (2 December 2019) www.pravda.com.ua/news/2019/12/2/7233637/ accessed 16 May 2022.

Kather A L and Nassar A, 'The Ongwen Case: A Prism Glass for the Concurrent Commission of Gender-Based Crimes' Volksrechtblog (15 May 2021) <https://voelkerrechtsblog.org/the-ongwen-case-a-prism-glass-for-the-concurrent-commission-of-gender-based-crimes/> accessed 19 April 2022.

Komarova O, 'Domestic Violence: Who is Punished by Law' Radio Svoboda (27 January 2018) www.radiosvoboda.org/a/details/29000805.html accessed 1 May 2022.

Limaye Y, 'Ukraine conflict: 'Russian soldiers raped me and killed my husband'' BBC News (11 April 2022) www.bbc.com/news/world-europe-61071243 accessed 5 May 2022.

Mitchell T, 'Russian Troops in Bucha Turned to Sexual Violence Against Ukrainian Women — Killing Some and Impregnating Others — According to Reports' Business Insider (12 April 2022) www.npwj.org/content/Russian-troops-Bucha-turned-sexual-violence-against-Ukrainian-women-%E2%80%94-killing-some-and-impre accessed 6 May 2022.

Moffett L, 'Sanctions for War, Reparations for Peace?' *OpinioJuris* (1 April 2022) <http://opiniojuris.org/2022/04/01/sanctions-for-war-reparations-for-peace/> accessed 16 May 2022.

Parker C, 'Widow 'raped in front of child by Russian soldiers'' The Times UK (28 March 2022) www.thetimes.co.uk/article/widow-raped-in-front-of-child-by-russian-soldiers-8gcd5t2wn accessed 1 May 2022.

Radio Free Europe/Radio Liberty's Ukrainian Service, 'Ukraine Marks 'Heavenly Hundred's Day' On Anniversary of Euromaidan Bloodshed' (20 February 2020) www.rferl.org/a/ukraine-marks-heavenly-hundred-s-day-on-anniversary-of-euromaidan-bloodshed/30445178.html accessed 8 June 2022.

Radio Liberty, '«Если не мы, то кто?» – Ткаченко о борьбе Донца за Украину' (12 March 2019) www.radiosvoboda.org/a/donbass-reali/29815701.html accessed 16 May 2022.

Strzyżyńska W and Koshiw I, 'Rush to Get Emergency Contraception into Ukraine as Reports of Rape Rise' The Guardian www.theguardian.com/global-development/2022/apr/28/russia-ukraine-emergency-contraception-amid-rape-reports accessed 1 May 2022.

АКАДЕМІЧНІ СТАТТІ ТА КНИЖКИ

Clapham A, 'The Rights and Responsibilities of Armed Non-State Actors: The Legal Landscape & Issues Surrounding Engagement' Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights (2010) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1569636 accessed 6 May 2022.

Lubell N, 'Human Rights Obligations in Military Occupation' (2012) 94(885) International Review of the Red Cross <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc-885-lubell.pdf> accessed 14 April 2022.

Murray D, *Human Rights Obligations of Non-State Armed Groups* (Bloomsbury Publishing, 5 May 2016).

Rodenhäuser T, 'Human Rights Obligations of Non-State Armed Groups in Other Situations of Violence: The Syria Example' (2012) 3(2) *Journal of International Humanitarian Legal Studies* <https://doi.org/10.1163/18781527-00302005> accessed 6 May 2022.

Tomuschat C, 'Darfur—Compensation for the Victims' (2005) 3(3) *Journal of International Criminal Justice*.

Wright P and Tokunaga R, 'Men's Objectifying Media Consumption, Objectification of Women, and Attitudes Supportive of Violence Against Women' (2016) 45(4) *Archives of Sexual Behavior* <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26585169/> accessed 1 May 2022.

ВЕБ-САЙТИ, ВІДЕО ТА ІНШІ ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

Council of Europe, 'The ECHR and The Death Penalty: A Timeline' www.coe.int/en/web/portal/death-penalty accessed 6 May 2022.

European Court of Human Rights, 'Inter-State applications' <https://echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw/interstate&c=> accessed 1 May 2022.

GSF, 'Global Reparations Study' www.globalsurvivorsfund.org/guide accessed 29 May 2022.

GSF, 'Projects' www.globalsurvivorsfund.org/projects accessed 16 May 2022.

GSF, 'The Global Survivors Fund Calls for More Action from the International Community to Address the Harms Suffered by Survivors of Conflict-related Sexual Violence in Ukraine' (13 April 2022) www.globalsurvivorsfund.org/media/h48hoxyi0xolujuh6li613f4c432gv accessed 6 May 2022.

ICRC, 'Non-International Armed Conflict' https://casebook.icrc.org/law/non-international-armed-conflict#_ftn_viii_003 accessed 6 May 2022.

ICRC, Overview of the ratification/accession status by Russian Federation of international humanitarian law and other relevant treaties https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/vwTreatiesByCountrySelected.xsp?xp_countrySelected=RU accessed 6 May 2022.

ICRC, Overview of the ratification/accession status by Ukraine of international humanitarian law and other relevant treaties https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/vwTreatiesByCountrySelected.xsp?xp_countrySelected=UA&nv=4 accessed 8 June 2022.

Комсомольская Правда, 'Эксклюзив «КП»: Сегодня открыл лицо командующий отрядом самообороны Славянска Игорь Стрелков', Interview with Igor Vsevolodovich Girkin, Russian military commander (2014) www.youtube.com/watch?v=8mGXDCO9ugw&ab_channel=%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%81%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B4%D0%B0 accessed 7 June 2022.

Murad Code, 'Murad Code Project' (2022) www.muradcode.com/ accessed 16 May 2022.

Roundtable "Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine: Transitional Justice Prism" (22 June 2021) www.facebook.com/1568562916710855/videos/199124418768235 accessed 6 May 2022.

SEMA Global Network of Victims and Survivors to End Wartime Sexual Violence www.semanetwork.org/the-sema-global-network/ accessed 9 June 2022.

Tokariuk O (@OlgaTokariuk), 'There are at least 400 confirmed cases...' *Twitter* (26 April 2022) https://twitter.com/olgotokariuk/status/1519048893295734784?ref_src=twsrc%5Etfw accessed on 10 May 2022.

The Trust Fund for Victims, 'Assistance Mandate' www.trustfundforvictims.org/node/50 accessed 7 April 2022.

UN Treaty Body Database, Overview of the ratification/accession status by Russian Federation of UN treaties https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=183&Lang=EN accessed 6 May 2022.

UN Treaty Body Database, Overview of the ratification/accession status by Ukraine of UN treaties https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=183&Lang=EN accessed 8 June 2022.

UNHCR, 'Refugees Fleeing Ukraine (since 24 February 2022)' <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine> accessed 1 May 2022.

Venediktova I (@VenediktovaVI), 'Every #CRSV crime of sexual violence by the RF soldiers...' *Twitter* (9 May 2022) <https://twitter.com/VenediktovaVI/status/1523704911023591424> accessed 11 May 2022.

Ця публікація була підготовлена за фінансової підтримки Європейського Союзу. Її зміст є виключною відповідальністю Східноукраїнського центру громадських ініціатив, ГО "Блакитний птах" і ГО "Трус Хаундс" і Глобального фонду допомоги постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, (Global Survivors Fund) і необов'язково відображає позиції Європейського Союзу.

Авторки: Амаль Нассар, д-рка Катерина Бусол і Алекса Сидор-Чорторійська
Керівниця глобального проєкту з дослідження репарацій: Данає ван дер Стратен Понтоз
Координаторки проєкту: Берта Фернандес Росон, Делія Санчес дел Анджел, Хуліана Лагуна Трухійо
Координаторки дизайну: Мод Село, Марі Перро
Дизайн: "Стайл Графік" (Style Graphique)
© Global Survivors Fund, ГО "Блакитний птах", Східноукраїнський центр громадських ініціатив (СЦГІ),
ГО "Трус Хаундс"
липень 2022

